

Toerisme en recreatie in cijfers
2010

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
**	= nader voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2009-2010	= 2009 tot en met 2010
2009/2010	= het gemiddelde over de jaren 2009 tot en met 2010
2009/'10	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2009 en eindigend in 2010
1999'00-2009/'10	= oogstjaar, boekjaar enz., 1999/'00 tot en met 2009/'10

In geval van afronding kan het voorkomen, dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contact formulier:
www.cbs.nl/infoservice

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Grafimedia

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Druk

OBT bv, Den Haag

Internet

www.cbs.nl

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen

Vlietweg 15
Postbus 458
2260 MG Leidschendam

Telefoon: (070) 370 57 05
Fax: (070) 320 16 54
Internet <http://www.holland.com>

Dit rapport maakt onderdeel uit van de 'Publicatiereeks toerisme en recreatie 2010'.

Deze reeks omvat de volgende drie delen:

- Vakanties van Nederlanders (CBS)
- Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties (CBS)
- Toerisme en recreatie in cijfers (CBS en NBTC)

Prijs: € 37,90 (exclusief verzendkosten)

ISBN: 978-90-357-2109-8

ISSN: 1382-6832

Oplage: 550 exemplaren

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2010.

Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
**	= revised provisional figure
x	= publication prohibited (confidential figure)
–	= nil
–	= (between two figures) inclusive
0 (0,0)	= less than half of unit employed
a blank	= category not applicable
2009-2010	= 2009 to 2010 inclusive
2009/2010	= average for the years 2009 up to and including 2010
2009/'10	= cropyear, financial year, book year, school year etc., beginning in 2009 and terminating in 2010
1999'00-2009/'10	= book year etc., 1991/'92 up to and including 2009/'10

Detailed items in tables do not necessarily add to totals because of rounding.
Revised figures are not marked as such.

Publisher

Statistics Netherlands
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Statistics Netherlands
Grafimedia

Printed by

OBT bv, Den Haag

Cover

TelDesign, Rotterdam

Price: € 37,90 (excluding postage)

ISBN: 978-90-357-2109-8

ISSN: 1382-6832

Print run 550 copies

Information

Tel. (088) 570 70 70

Fax (070) 337 59 94

Via contact formulier:

www.cbs.nl/infoservice

Where to order

E-mail: verkoop@cbs.nl

Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

© Statistics Netherlands, The Hague/Heerlen, 2010.

Reproduction is permitted. 'Statistics Netherlands' must be quoted as source.

Inhoud

Inleiding	7
Kerncijfers	11
1. Deelname van Nederlanders aan vakanties	13
2. Binnenlandse vakanties van Nederlanders	21
3. Buitenlandse vakanties van Nederlanders	45
4. Buitenlandse toeristen in Nederland	67
5. Gebruik van Nederlandse logiesaccommodaties	87
6. Vrijtijdsbesteding van Nederlanders	93
7. Dagtochten van Nederlanders.....	99
8. Internationaal toerisme	107
9. De economische betekenis van toerisme in Nederland	113
10. Duurzaamheid	117
Externe bronnen en relevante organisaties	121
Toelichting op enkele gebruikte begrippen en onderzoeken	124
Cartogram toeristengebieden in Nederland, 2009.....	140
Register	141
Enkele aanverwante publicaties	153

Contents

Introduction.....	9
Glossary of terms used Dutch-English	10
Key figures.....	11
1. Participation of the Dutch in holidays	13
2. Domestic holidays of the Dutch	21
3. Holidays abroad of the Dutch	45
4. Foreign tourists in the Netherlands	67
5. Use of lodging accommodation.....	87
6. Recreation by the Dutch.....	93
7. Day trips by the Dutch	99
8. The Netherlands in the tourist world.....	107
9. The economic significance of tourism in the Netherlands	113
10. Sustainability	117
External sources and relevant organizations	121
Explanatory notes on terms and studies used	131
Tourist areas in the Netherlands, 2009.....	140
Index	147
Some related publications	153

Inleiding

Deze publicatie heeft tot doel een actueel, samenhangend statistisch overzicht te geven van toerisme en recreatie in ruime zin. Dit terrein wordt op de volgende wijze ingevuld: de hoofdstukken 1 t/m 3 bevatten gegevens over het vakantiegedrag van de Nederlandse bevolking. Het aantal buitenlandse toeristen dat in ons land overnacht staat in hoofdstuk 4 vermeld. De aandacht in hoofdstuk 5 is vooral gericht op de relatie tussen de aanbodstructuur en het gebruik van diverse logiesaccommodaties. In de hoofdstukken 6 en 7 wordt informatie gegeven over het recreatie- en vrijetijdsgedrag van de Nederlandse bevolking en in hoofdstuk 8 wordt 'toeristisch Nederland' in een internationaal perspectief geplaatst. Hoofdstuk 9 bevat gegevens over de economische betekenis van toerisme en recreatie in Nederland. Nieuw is hoofdstuk 10. Dit hoofdstuk is bedoeld om de lezer jaarlijks informatie te verschaffen over een relevant en actueel onderwerp binnen de toerisme branche. Dit jaar is het gekozen onderwerp wederom duurzaamheid in relatie tot de toerisme sector.

Sinds 1995 verzorgden het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) en het Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme (NRIT) gezamenlijk een jaarlijkse reeks van publicaties over toerisme en recreatie. De reeks van dit jaar evenals deze uitgave, 'Toerisme en recreatie in cijfers 2009', is samengesteld door het CBS en het NBTC. Eerder dit jaar verschenen: 'Vakanties van Nederlanders' en 'Toerisme in Nederland, het gebruik van logiesaccommodaties' van het CBS.

Bij de samenstelling van deze publicatie is niet alleen geput uit onderzoek van het CBS en het NBTC. Er is ook informatie opgenomen van bijvoorbeeld de Nederlandsche Bank, Eurostat, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Wereld Toerisme Organisatie (WTO-OMT).

Het Continu Vakantie Onderzoek, de bron voor de hoofdstukken 1, 2 en 3, is in 2002 opnieuw opgezet. Een gevolg daarvan is dat de uitkomsten vanaf het verslagjaar 2002 strikt genomen niet te vergelijken zijn met die van voorgaande onderzoeken. De oorzaken van de trendbreuk zijn een verruiming van de definitie van vakantie, het naar voren halen van de begindatum van het vakantiejaar, en wijzigingen in de vraagstelling en de methode van waarneming in het onderzoek vanaf 2002. Meer details hierover staan in de 'Toelichting' achter in deze publicatie. In aanvulling op het cijfermateriaal biedt 'Toerisme en recreatie in cijfers' nog een aantal verwijzingen. Zo staan bij de tabellen bronvermeldingen, en in de bijlagen gegevens over de onderzoeken die als bron bij de tabellen vermeld staan. Verder vind U in de bijlagen adres- en internet gegevens van de onderzoeksinstellingen

welke verantwoordelijk zijn voor de cijfers gebruikt in deze publicatie. Bij deze instellingen kunnen nadere inlichtingen worden verkregen over de gepresenteerde cijfers. In de paragraaf 'Externe bronnen en relevante organisaties' zijn adressen opgenomen van enkele organisaties die van belang zijn voor de diverse vormen van toerisme en recreatie. In de paragraaf 'Toelichting op enkele gebruikte begrippen' is voor de meeste begrippen een toelichtende tekst opgenomen. Specifieke informatie over definities en de onderzoeksopzet is te vinden in de publicaties waarnaar wordt verwezen. Voor het gericht zoeken naar de gewenste informatie is een trefwoordenregister opgenomen. Een lijst met aanverwante onderzoeken en publicaties besluit deze editie van 'Toerisme en recreatie in cijfers'.

Voor algemene informatie over het jaarboek en suggesties voor verbeteringen kunt u contact opnemen met het CBS, tel. 088 570 70 70 (€ 0,50 per minuut) of het NBTC, tel. (070) 370 57 05.

Glossary of terms used Dutch-English

<i>Dutch</i>	<i>English (editions up to 2002)</i>	<i>English (editions from 2002 onwards)</i>
logiesaccommodaties	accommodation establishments	tourist accommodations
gemiddelde verblijfsduur	average length of stay	average length of stay
land van herkomst	country of residence	country of residence
bestemming	destination	destination
duur	duration	length of stay
buitenlandse gasten	foreign guests	foreign tourists
vakanties	holidays	holidays, holiday trips
lange vakanties	holidays	long holidays
binnenlandse lange vakanties	holidays (in the Netherlands)	long domestic holiday trips
buitenlandse lange vakanties	holidays abroad	long outbound holiday trips
vakanties in Nederland	holidays in the Netherlands	domestic trips
vakanties in buitenland	holidays, abroad	outbound trips
hotels en pensions	hotels and boarding houses	hotels and boarding houses
vervoermiddel	means of transportation	mode of transportation
organisatievorm	organizing forms	way of organizing
overige logiesaccommodaties	other types of accommodation	other types of accommodation
korte vakanties	short holiday breaks	short holidays
binnenlandse korte vakanties	short holiday breaks	short domestic holiday trips
buitenlandse korte vakanties	short holiday breaks abroad	short outbound holiday trips
binnenlandse vakanties	short holiday breaks and holidays	domestic holiday trips
buitenlandse vakanties	short holiday breaks and holidays, abroad	outbound holiday trips
buitenlandse korte wintersportvakanties	short winter sports holiday breaks abroad	short winter sport holidays
slaapplaats	sleeping place	bedplace
binnenlandse toeristische vakanties	touristic short holiday breaks and holidays	domestic tourist holiday trips
type logiesaccommodatie	type of accommodation	type of accommodation
buitenlandse lange wintersportvakanties	winter sports holidays abroad	long winter sport holidays

Introduction

The aim of this book is to present an up-to-date consistent statistical overview of tourism and recreation in a broad sense. Chapters 1 to 3 contain data on holidays of the Dutch population. Figures on foreign visitors staying in the Netherlands are presented in chapter 4. Chapter 5 focuses on the relationship between supply and demand of various types of tourist accommodation. In chapters 6 and 7 quantitative information can be found on recreation and leisure time behaviour of the Dutch. Chapter 8 presents tourism in the Netherlands in an international perspective, and chapter 9 contains data on the economic importance of tourism and recreation in the Netherlands. Chapter 10 is new; it is intended to present new information on a relevant and topical subject within the tourism sector. The information presented will differ from year to year. This year's edition contains information on sustainability in relation to the tourism sector.

Statistics Netherlands has published books on tourism annually since 1995, in collaboration with the Netherlands Bureau for Tourism and Conferences (*Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen*; NBTC formerly *Toerisme Recreatie Nederland*; TRN) and the Netherlands Institute for Research of Recreation and Tourism (*Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme*; NRIT). The present book, *Tourism and recreation in figures 2009*, is the latest edition. This year, this publication – as well as the other publications on Tourism and Recreation – has been compiled by Statistics Netherlands and the NBTC.

The data in this publication were derived not only from surveys held by Statistics Netherlands and the NBTC, but also from the Dutch central bank, other Dutch research institutes in Tourism and Leisure, Eurostat, the Organization for Economic Co-operation and Development, and the World Tourism Organization.

The Continuous Holiday Survey, the source of information for the chapters 1, 2 and 3, was redesigned in 2002. As a consequence, the results for holiday years from 2002 onwards are strictly speaking not comparable with earlier results. The causes of this break in series are a broadening of the definition of a holiday, a change in the starting date of the holiday year and changes in questions and the method of data collection.

In addition to figures and graphs, this book also presents a number of references. Each table quotes the source, with the name of the survey, its frequency and the title of the most important paper publication, as well as a telephone number through which more information can be obtained about the figures presented.

The English terminology of the table titles was revised in the 2002 edition of *Tourism and recreation in figures* in order to present the data in better English. Foreign readers should be aware that – with the exception of the Continuous Holiday Survey – the contents of the surveys have not changed, only the English terms used to present the data. The table below, together with the Explanatory Notes at the back of the book are intended as a tool for comparing data in this book with those in editions before 2002.

Kerncijfers

	Eenheid	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bevolking op 1-1 w.v.	<i>mln</i>	16,2	16,3	16,3	16,3	16,4	16,4	16,5
0–19 jaar	%	24,5	24,5	24,5	24,3	24,2	24,0	23,9
20–64 jaar	%	61,8	61,6	61,5	61,4	61,3	61,3	61,2
65 jaar en ouder	%	13,7	13,8	14,0	14,3	14,5	14,7	15,0
Werkzame beroepsbevolking (15–64 jaar), jaargemiddelde	<i>mln</i>	7,0	6,9	6,9	7,1	7,3	7,4	7,4
Geregistreerde werklozen	<i>1 000</i>	399	479	483	413	344	304	379
Bruto Binnenlands Product	<i>mld euro</i>	476,9	491,2	513,4	540,2	571,8	596,2	572
Particuliere huishoudens, 1-1 w.v.	<i>1 000</i>	6 996	7 049	7 091	7 146	7 191	7 242	7 313
eenpersoonshuishoudens	%	34,1	34,4	34,5	35,0	35,3	35,5	35,8
meerpersoonshuishoudens	%	65,9	65,6	65,5	65,0	64,7	64,5	64,2
Oppervlakte, 1-1 w.o.	<i>km²</i>	41 528	41 528	41 543	41 543	41 543	41 543	41 543
land	<i>km²</i>	33 873	33 873	33 873	33 756	33 756	33 756	33 756
binnenwater	<i>km²</i>	.	.	.	.	.	.	.
recreatieterreinen	<i>km²</i>	.	.	.	.	.	.	.
bos en natuur	<i>km²</i>	.	.	.	.	.	.	.
Personenauto's, 1-1	<i>mln</i>	6,9	6,9	7,0	7,0	7,2	7,4	7,5
Deelname aan vakanties w.v.	%	82	81	81	81	81	82	82
lange vakanties	%	75	76	75	75	74	75	75
korte vakanties	%	41	41	40	41	41	41	43
Lange vakanties van Nederlanders	<i>mln</i>	22,0	22,7	22,2	22,4	22,3	23,6	23,3
Korte vakanties van Nederlanders	<i>mln</i>	12,6	12,5	12,2	12,2	12,8	12,3	13,1
Vakanties van Nederlanders in het buitenland w.o.	<i>mln</i>	16,5	17,2	17,1	16,8	17,6	18,5	18,4
in Frankrijk	<i>mln</i>	2,9	2,9	2,8	2,7	2,6	2,9	2,8
in Duitsland	<i>mln</i>	2,4	2,7	2,6	2,6	3,0	3,0	3,5
in België	<i>mln</i>	2,3	2,2	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0
Overnachtingen van Nederlanders tijdens vakanties w.v.	<i>mln</i>	263,7	274,3	267,5	264,9	269,6	280,2	276,4
in Nederland	<i>mln</i>	100,4	101,7	95,7	98,4	95,6	91,8	93,8
in het buitenland	<i>mln</i>	163,3	172,7	171,8	166,5	174,1	188,4	182,7
w.o.								
in Frankrijk	<i>mln</i>	33,0	32,1	31,0	31,8	30,5	32,4	33,0
in Duitsland	<i>mln</i>	15,6	17,8	17,4	17,1	18,8	20,0	21,7
in België	<i>mln</i>	12,1	11,7	10,9	10,0	10,7	10,1	10,0

Kerncijfers (slot)

	Eenheid	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hotels, pensions en jeugd-accommodaties	1	2 908	3 129	3 135	3 099	3 196	3 180	3 151
slaapplaatsen	1 000	181	190	192	195	200	199	204
gasten	1 000	14 310	15 512	16 382	18 307	19 229	18 496	17 846
overnachtingen	mln	27,2	28,4	30	32	34,2	32,6	31,5
Kampeerterreinen	1	2 244	2 341	2 446	2 462	2 452	2 358	2 324
slaapplaatsen	1 000	717	723	728	724	736	736	723
gasten	1 000	4 007	3 539	3 473	3 521	3 603	3 198	3 549
overnachtingen	mln	23,1	22,5	22	21	20,8	18,8	20,1
Overnachtingen van buitenlandse gasten in logiesaccommodaties in Nederland	mln	25,3	25,4	25,2	26,9	28,0	25,3	25,0
w.v.								
in hotels, pensions en jeugdaccommodaties	mln	13,8	14,6	15,1	16,0	16,3	15,0	14,4
in huisjescomplexen	mln	6,3	6,2	5,8	6,4	7,2	6,7	6,6
op kampeerterreinen	mln	4,8	4,0	3,7	3,9	4	3,1	3,5
in groepsaccommodaties	mln	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Vrijtijdsbesteding								
Percentage van de bevolking dat 1-4 uur per week sport	%	42	42	42	42	42	42	.
minstens een maal per maand:								
een uitstapje in de vrije natuur maakt	%	48	48	48	46	48	45	.
een restaurant bezoekt	%	31	32	32	33	34	34	.
gezellige middag of avond bij familie of vrienden doorbrengt	%	45	48	49	48	48	47	.
10-19 uur per week TV kijkt	%	37	38	38	37	37	37	.
Dagtochten van Nederlanders ¹⁾	mln	.	.	.	.	906,6	.	.
Uitgaven van in Nederland woonachtige personen in het buitenland (Reisverkeersbalans)	mld euro	13,7	13,2	13,0	13,6	13,9	14,8	14,8
Uitgaven door Nederlanders aan vakanties in het buitenland	mld euro	9,8	10,1	10,3	10,4	11,1	12,6	12,3
Uitgaven van buitenlanders in Nederland (Reisverkeersbalans)	mld euro	8,1	8,3	8,4	9,0	9,8	9,1	8,9
Uitgaven door Nederlanders aan vakanties in Nederland	mld euro	2,6	2,6	2,5	2,6	2,6	2,7	2,8

* Voorlopig cijfer.

** Nader voorlopig cijfer.

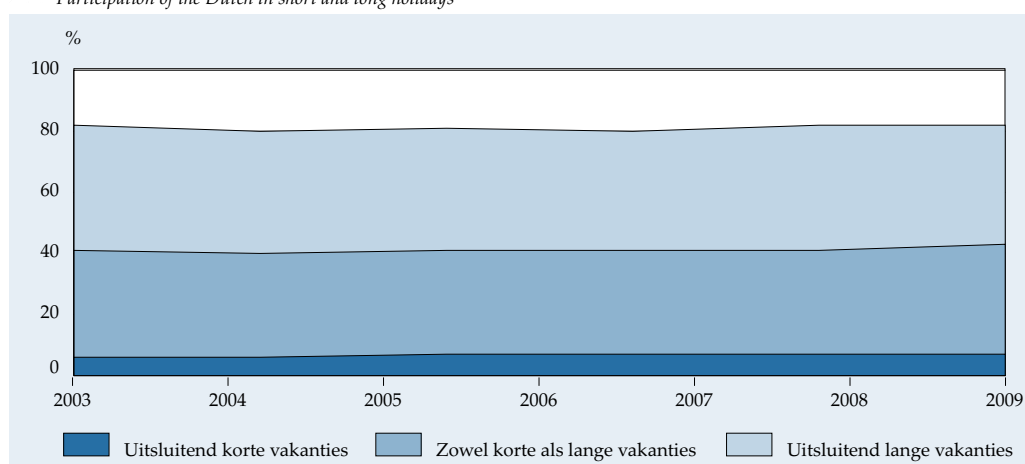
¹⁾ Exclusief uitstapjes vanaf vakantieadressen.

1. Deelname van Nederlanders aan vakanties

Algemeen

1.1.1 Deelname van Nederlanders aan vakanties naar duur

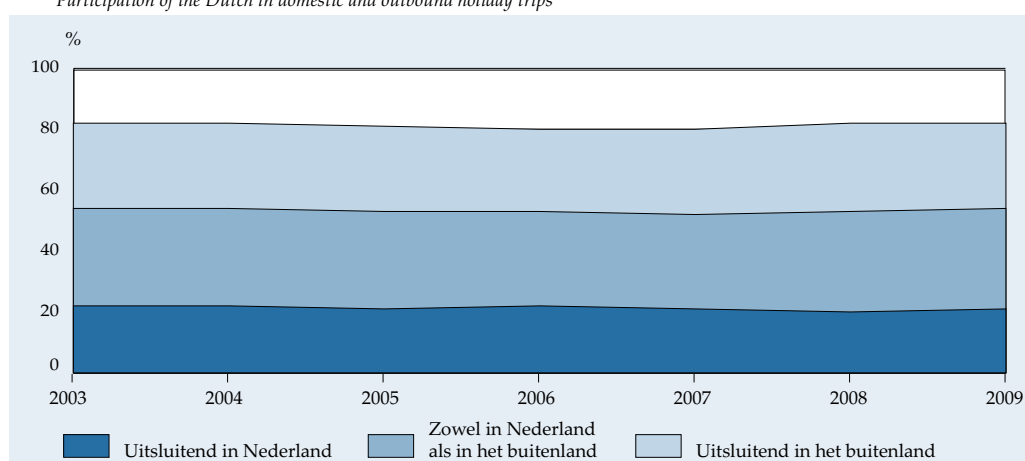
Participation of the Dutch in short and long holidays

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

1.1.2 Deelname van Nederlanders aan vakanties naar bestemming

Participation of the Dutch in domestic and outbound holiday trips

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 1.1.3
Omvang en intensiteit van de vakanties van Nederlanders
Volume and intensity of holidays of the Dutch

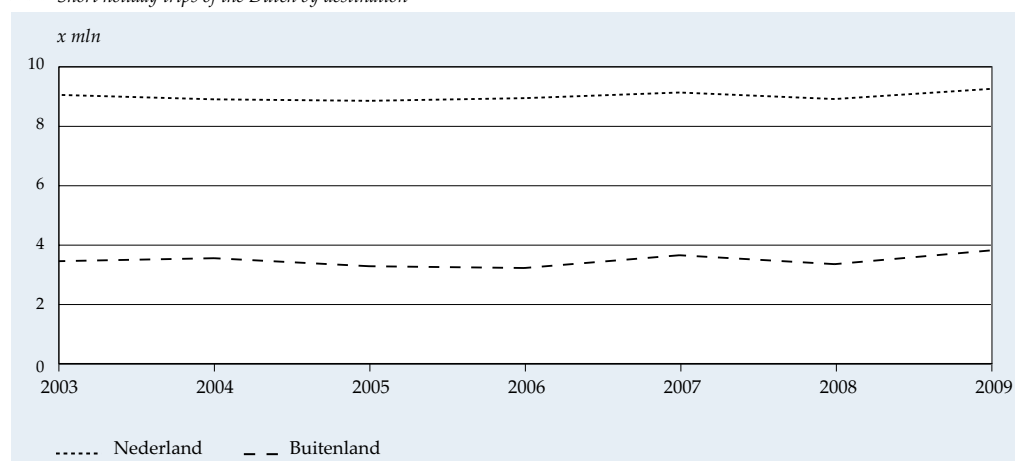
	Eenheid	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Totaal aantal vakanties	<i>mln</i>	34,6	35,2	34,4	34,5	35,1	35,9	36,4
Aantal deelnemers	<i>mln</i>	12,5	12,5	12,4	12,4	12,5	12,7	12,6
Gemiddeld aantal vakanties per deelnemer	1	2,77	2,82	2,77	2,78	2,82	2,84	2,88
Aantal korte vakanties	<i>mln</i>	12,6	12,5	12,2	12,2	12,8	12,3	13,1
Aantal deelnemers	<i>mln</i>	6,3	6,2	6,2	6,3	6,4	6,3	6,6
Gemiddeld aantal korte vakanties per deelnemer	1	1,99	2,01	1,96	1,92	2,00	1,96	1,97
Aantal lange vakanties	<i>mln</i>	22,0	22,7	22,2	22,4	22,3	23,6	23,3
Aantal deelnemers	<i>mln</i>	11,4	11,6	11,5	11,4	11,4	11,6	11,6
Gemiddeld aantal lange vakanties per deelnemer	1	1,9	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

1.1.4 Korte vakanties van Nederlanders naar bestemming

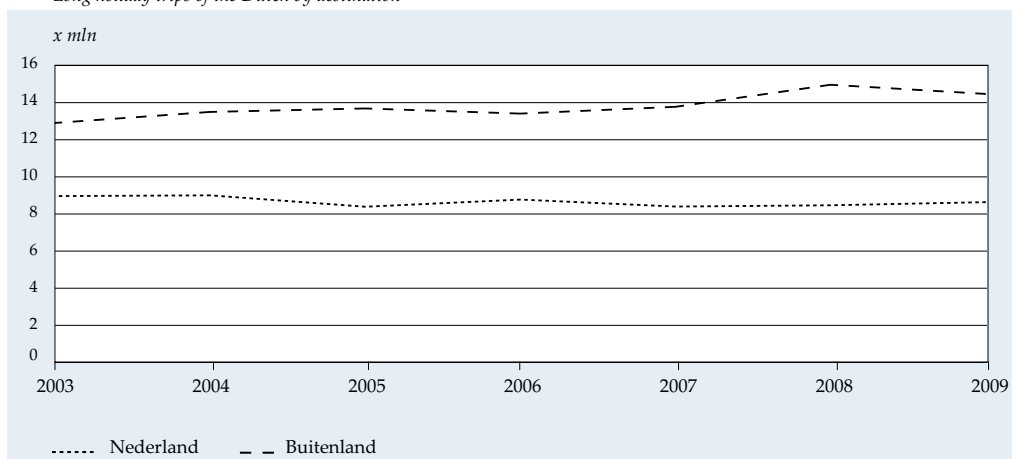
Short holiday trips of the Dutch by destination

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

1.1.5 Lange vakanties van Nederlanders naar bestemming

Long holiday trips of the Dutch by destination

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Tabel 1.1.6

Korte vakanties van Nederlanders naar bestemming en seizoen

Short holiday trips of the Dutch by destination and season

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
Nederland	9 062	8 909	8 863	8 951	9 136	8 917	9 264
w.v.							
winterperiode	3 908	4 077	4 195	4 098	4 417	4 277	4 693
zomerperiode	5 154	4 832	4 668	4 853	4 719	4 640	4 571
Buitenland	3 456	3 563	3 291	3 229	3 662	3 364	3 816
w.v.							
winterperiode	1 851	2 059	1 922	1 823	2 028	1 937	2 401
zomerperiode	1 605	1 504	1 369	1 406	1 634	1 427	1 415

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.1.7
Lange vakanties van Nederlanders naar bestemming en seizoen
Long holiday trips of the Dutch by destination and season

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	<i>x 1 000</i>						
Nederland	9 029	9 069	8 451	8 842	8 458	8 532	8 696
w.v.							
winterperiode	2 611	2 919	2 556	2 634	2 633	2 690	3 051
zomerperiode	6 418	6 150	5 895	6 208	5 825	5 842	5 645
Buitenland	13 007	13 610	13 794	13 523	13 894	15 094	14 592
w.v.							
winterperiode	4 494	5 171	4 993	4 631	4 896	5 053	5 643
zomerperiode	8 513	8 439	8 801	8 892	8 998	10 041	8 949

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

Tabel 1.2.1
Uitgaven van Nederlanders aan vakanties naar bestemming
Expenditure of the Dutch on holidays by destination

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>mln euro</i>							
Nederland	2 630	2 568	2 482	2 570	2 702	2 699	2 773
Buitenland	9 760	10 121	10 257	10 413	11 105	12 555	12 321
Totaal	12 380	12 688	12 739	12 983	13 808	15 255	15 095

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.2.2
Uitgaven van Nederlanders aan vakanties naar bestemming en seizoen, 2009
Expenditure of the Dutch on holidays by destination and season, 2009

	Totale bestedingen	Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie	Gemiddelde vakantieduur	Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	<i>mln euro</i>	<i>euro</i>	<i>dagen</i>	<i>euro</i>
Nederland	2 773	154	6	25
w.v.				
winterperiode	1 033	133	5	27
zomerperiode	1 740	170	7	24
Buitenland	12 322	669	11	61
w.v.				
winterperiode	4 852	603	8	73
zomerperiode	7 470	721	13	56

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

Persoonskenmerken

Tabel 1.3.1
Deelname van Nederlanders aan vakanties naar leeftijd
Participation of the Dutch in holidays by age

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	%						
0-14 jaar	87	87	87	86	85	88	87
15-24 jaar	84	82	78	81	81	80	80
25-34 jaar	87	84	83	84	82	83	85
35-44 jaar	82	82	85	84	83	85	85
45-54 jaar	80	81	81	81	82	84	81
55-64 jaar	81	81	81	79	82	83	83
65-74 jaar	78	77	77	77	74	77	83
75 jaar en ouder	57	59	56	57	61	56	48
Totaal	82	81	81	81	81	82	81

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.3.2
Deelname van Nederlanders aan vakanties naar samenstelling van het huishouden
Participation of the Dutch in holidays by composition of household

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	%						
Alleenstaand	75	75	71	67	69	72	68
Huishouden met als jongste een kind van:							
0- 5 jaar	87	87	86	85	85	87	87
6-12 jaar	86	86	85	87	87	87	89
13-17 jaar	84	79	78	81	81	82	81
Huishouden met uitsluitend meerderjarigen	80	79	80	79	80	80	80
Totaal	82	81	81	81	81	82	81

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.3.3

Deelname van Nederlanders aan vakanties naar sociale klasse ¹⁾

Participation of the Dutch in holidays by social class

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	%						
A (hoog)	93	92	92	91	92	92	92
B+ (tamelijk hoog)	89	87	87	87	88	88	88
B- (middengroep)	83	85	83	84	83	86	86
C (tamelijk laag)	69	70	71	69	70	70	70
D (laag)	53	60	54	59	52	58	51
Totaal	82	81	81	81	81	82	81

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

¹⁾ De indeling naar sociale klasse is tot stand gekomen op grond van de beroepsgroep en opleiding van de hoofdkostwinner (zie bijlage 1 in het Trendrapport Toerisme en Recreatie 2001-2002).

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2. Binnenlandse vakanties van Nederlanders

Algemeen

Tabel 2.1.1
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay

	Eenheid	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
2-4 dagen	%	50	50	51	50	52	51	52
5-8 dagen	%	33	33	33	34	33	34	33
9 dagen of meer	%	17	18	16	16	15	15	15
Totaal (absoluut=100%)	<i>x mln</i>	18,1	18,0	17,3	17,8	17,6	17,4	18,0
Gemiddelde vakantieduur	<i>dagen</i>	6,6	6,7	6,5	6,5	6,4	6,3	6,2

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.2
Binnenlandse toeristische vakanties ¹⁾ van Nederlanders naar duur
Domestic touristic holiday trips of the Dutch by length of stay

	Eenheid	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
2-4 dagen	%	48	47	49	50	51	50	50
5-8 dagen	%	36	37	36	36	36	36	36
9 dagen of meer	%	15	17	15	15	13	13	14
Totaal (absoluut=100%)	<i>x mln</i>	13,5	13,5	13,1	13,5	13,7	13,4	13,8
Gemiddelde vakantieduur	<i>dagen</i>	6,3	6,5	6,3	6,2	6,2	6,0	6,0

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

¹⁾ Vakanties waarbij voornamelijk van toeristische logiesvormen gebruik is gemaakt.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.3

Binnenlandse korte vakanties van Nederlanders per seizoen naar toeristengebied, 2009*Short domestic holiday trips of the Dutch by season and tourist area, 2009*

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
Waddeneilanden	270	230	500	6	5	5
Noordzeebadplaatsen	580	520	1 100	12	11	12
IJsselmeerkust	190	280	470	4	6	5
Deltagebied	130	180	310	3	4	3
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	80	120	190	2	3	2
Hollands-Utrechtse meren	20	50	70	0	1	1
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	90	120	210	2	3	2
Veluwe en Veluwerand	520	490	1 000	11	11	11
Gelders rivierengebied	30	50	70	1	1	1
Achterhoek	150	170	310	3	4	3
Twente, Salland en Vechtstreek	380	330	700	8	7	8
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	460	390	850	10	8	9
West- en Midden-Brabant	450	540	990	10	12	11
Oost-Brabant, Noord- en Midden- Limburg en Rijk van Nijmegen	570	420	990	12	9	11
Zuid-Limburg	290	240	520	6	5	6
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	130	90	220	3	2	2
Overig Nederland	380	360	750	8	8	8
Totaal	4 690	4 570	9 260	100	100	100

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.4

Binnenlandse lange vakanties van Nederlanders per seizoen naar toeristengebied, 2009*Long domestic holiday trips of the Dutch by season and tourist area, 2009*

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
Waddeneilanden	230	380	610	8	7	7
Noordzeebadplaatsen	370	720	1 080	12	13	12
IJsselmeerkust	150	290	440	5	5	5
Deltagebied	160	260	420	5	5	5
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	50	210	260	2	4	3
Hollands-Utrechtse meren	10	80	90	0	1	1
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	40	70	110	1	1	1
Veluwe en Veluwerand	360	620	980	12	11	11
Gelders rivierengebied	30	50	80	1	1	1
Achterhoek	80	220	310	3	4	4
Twente, Salland en Vechtstreek	220	430	650	7	8	7
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	410	670	1 070	13	12	12
West- en Midden-Brabant	240	450	700	8	8	8
Oost-Brabant, Noord- en Midden- Limburg en Rijk van Nijmegen	390	570	960	13	10	11
Zuid-Limburg	170	250	420	5	4	5
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	50	70	110	1	1	1
Overig Nederland	100	300	400	3	5	5
Totaal	3 050	5 650	8 700	100	100	100

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.5

Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties per seizoen naar toeristengebied, 2009*Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips in the Netherlands by season and tourist area, 2009*

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
Waddeneilanden	2 000	4 080	6 080	7	6	6
Noordzeebadplaatsen	3 520	7 810	11 320	11	12	12
IJsselmeerkust	1 380	3 260	4 640	5	5	5
Deltagebied	1 430	3 380	4 820	5	5	5
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	560	2 180	2 740	2	3	3
Hollands-Utrechtse meren	150	710	860	0	1	1
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	480	840	1 320	2	1	1
Veluwe en Veluwerand	3 700	7 240	10 940	12	11	12
Gelders rivierengebied	260	680	940	1	1	1
Achterhoek	870	2 480	3 350	3	4	4
Twente, Salland en Vechtstreek	2 460	5 020	7 480	8	8	8
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	3 970	7 020	10 990	13	11	12
West- en Midden-Brabant	2 640	5 460	8 100	9	9	9
Oost-Brabant, Noord- en Midden- Limburg en Rijk van Nijmegen	3 530	5 780	9 310	12	9	10
Zuid-Limburg	1 840	2 500	4 340	6	4	5
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	480	930	1 420	2	1	2
Overig Nederland	1 370	3 790	5 160	4	6	6
Totaal	30 630	63 150	93 780	100	100	100

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.6
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en soort verblijf, 2009
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and type of accommodation, 2009

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	x 1 000				%
Seizoenrecreatieve logiesvormen	2 320	990	830	4 130	23
w.v.					
zomerhuisje, vakantiebungalow, tweede woning	610	400	210	1 220	7
caravan, vouwwagen	1 400	430	440	2 270	13
boot	260	140	160	550	3
overige logiesvormen	50	20	30	100	1
Toeristische logiesvormen	6 940	5 000	1 880	13 830	77
w.v.					
woning van een particulier ¹⁾	490	360	250	1 100	6
hotel	2 570	450	80	3 100	17
pension, bed & breakfast	190	50	10	250	1
appartement	80	160	40	280	2
zomerhuisje, vakantiebungalow	2 160	2 920	540	5 620	31
tent, bungalowtent	410	260	160	830	5
caravan, vouwwagen, camper	520	650	740	1 900	11
boot	60	30	20	110	1
jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	320	100	10	430	2
overige logiesvormen	130	40	40	200	1
Totaal	9 260	5 990	2 710	17 960	100

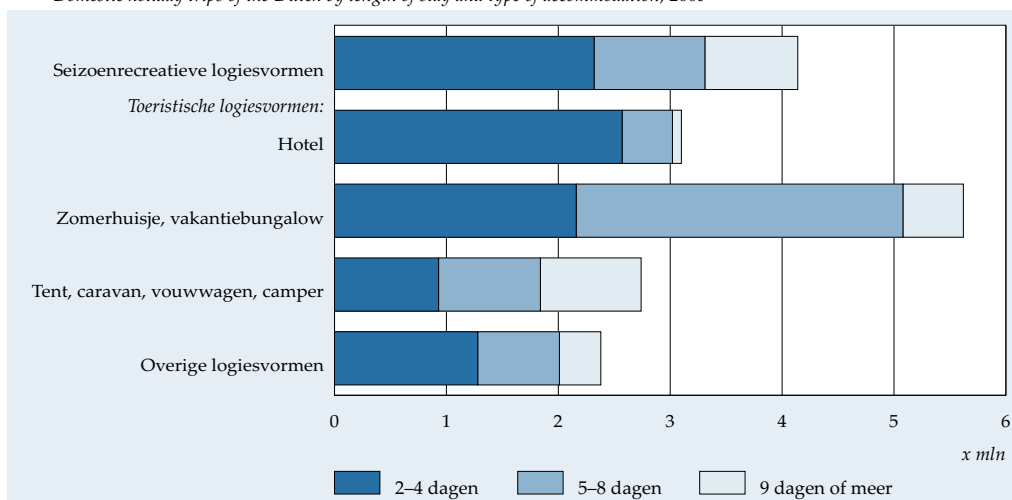
Bron: Continu VakantieOnderzoek.

¹⁾ Exclusief vakanties bij familie, vrienden of kennissen, tenzij deze de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

2.1.7 Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en soort verblijf, 2009

Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and type of accommodation, 2009

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.1.8

Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties naar soort verblijf

Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by type of accommodation

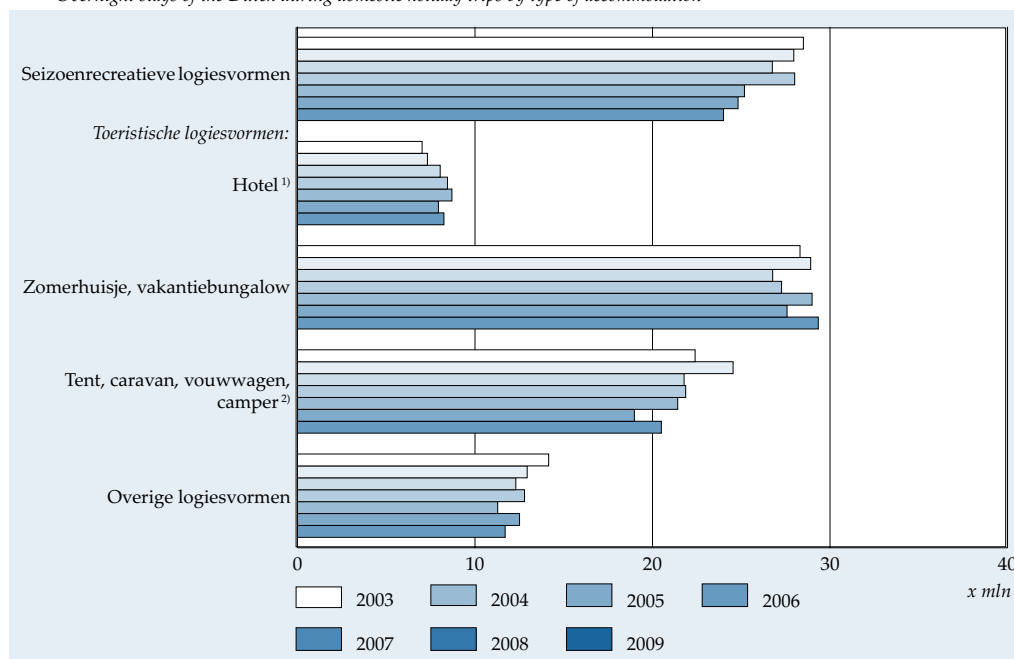
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
Seizoenrecreatieve logiesvormen	28 500	27 960	26 750	28 010	25 180	24 820	24 000
w.v.							
caravan, vouwwagen	15 780	16 220	15 230	15 140	14 010	12 500	13 170
overige logiesvormen	12 720	11 740	11 520	12 870	11 170	12 320	10 830
Toeristische logiesvormen	71 890	73 710	68 900	70 380	70 380	67 010	69 790
w.v.							
hotel ¹⁾	7 020	7 320	8 040	8 450	8 700	7 940	8 250
zomerhuisje, vakantiebungalow	28 310	28 910	26 770	27 270	28 990	27 580	29 340
tent, bungalowtent	7 260	6 600	5 390	4 690	5 330	4 650	4 560
caravan, vouwwagen, camper ²⁾	15 140	17 940	16 390	17 180	16 090	14 330	15 930
overige logiesvormen	14 150	12 940	12 300	12 790	11 280	12 510	11 710
Totaal	100 390	101 680	95 650	98 380	95 570	91 830	93 780

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
Frequentie: jaarlijks.

2.1.9 Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties naar soort verblijf

Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by type of accommodation

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.1.10
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en vervoermiddel, 2009
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and mode of transport, 2009

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	x 1 000				%
Fiets	150	80	50	280	2
Auto	8 440	5 500	2 490	16 430	91
Trein	440	250	80	770	4
Touringcar	60	50	0	100	1
Boot	20	30	40	90	1
Overige vervoermiddelen	160	90	40	280	2
Totaal	9 260	5 990	2 710	17 960	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.11
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar vervoermiddel
Domestic holiday trips of the Dutch by mode of transport

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
Fiets	430	400	360	310	330	320	280
Auto	16 210	16 260	15 570	16 120	15 790	15 720	16 430
Trein	850	810	840	890	890	880	770
Touringcar	110	150	140	120	130	130	100
Boot	90	80	70	80	130	120	90
Overige vervoermiddelen	390	280	330	290	320	290	280
Totaal	18 090	17 980	17 310	17 790	17 590	17 450	17 960

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.12
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar organisatievorm en duur, 2009
Domestic holiday trips of the Dutch by way of organizing and length of stay, 2009

	Georganiseerde reizen		Niet-georganiseerde reizen	Totaal
	per auto	met overige vervoermiddelen		
<i>x 1 000</i>				
2-4 dagen	3 170	330	5 760	9 260
5-8 dagen	2 520	200	3 260	5 990
9 dagen of meer	540	40	2 130	2 710
Totaal	6 230	570	11 160	17 960

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

Tabel 2.2
Uitgaven van Nederlanders aan binnenlandse vakanties naar soort verblijf en vervoermiddel, 2009
Expenditure of the Dutch on domestic holiday trips by type of accommodation and mode of transport, 2009

	Totale bestedingen	Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie	Gemiddelde vakantieduur	Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	<i>mln euro</i>	<i>euro</i>	<i>dagen</i>	<i>euro</i>
Soort verblijf				
Seizoenrecreatieve logiesvormen	306	74	6,8	11
w.v.				
caravan, vouwwagen	133	59	6,8	9
overige logiesvormen	172	93	6,8	14
Toeristische logiesvormen	2 467	178	6,0	30
w.v.				
hotel	611	197	3,7	53
zomerhuisje, vakantiebungalow	1 089	194	6,2	31
tent, bungalowtent	119	143	6,5	22
caravan, vouwwagen, camper	316	166	9,4	18
overige logiesvormen	332	140	5,9	24
Vervoermiddel				
Auto	2 513	153	6,3	24
Trein	135	176	5,2	34
Overige vervoermiddelen	124	164	6,5	25
Totaal	2 773	154	6,2	25

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

Regionaal

Tabel 2.3.1
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en bestemmingsprovincie, 2009
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and province of destination, 2009

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	<i>x 1 000</i>				%
Groningen	236	118	55	408	2
Friesland	608	456	254	1 318	7
Drenthe	733	658	307	1 697	9
Overijssel	756	449	274	1 479	8
Flevoland	273	138	46	457	3
Gelderland	1 545	998	475	3 018	17
Utrecht	263	112	64	439	2
Noord-Holland	1 098	656	262	2 015	11
Zuid-Holland	806	337	209	1 352	8
Zeeland	544	532	263	1 339	7
Noord-Brabant	1 242	653	242	2 136	12
Limburg	1 161	882	258	2 301	13
Totaal	9 263	5 989	2 707	17 959	100

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.3.2
Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties per seizoen naar bestemmingsprovincie, 2009
Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by season and province of destination, 2009

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			%		
Groningen	690	1 300	1 990	2	2	2
Friesland	1 730	5 640	7 370	6	9	8
Drenthe	3 650	6 220	9 880	12	10	11
Overijssel	2 760	5 510	8 270	9	9	9
Flevoland	690	1 250	1 940	2	2	2
Gelderland	5 130	11 100	16 230	17	18	17
Utrecht	650	1 350	2 000	2	2	2
Noord-Holland	2 930	6 650	9 580	10	11	10
Zuid-Holland	1 930	4 840	6 760	6	8	7
Zeeland	2 640	5 730	8 370	9	9	9
Noord-Brabant	3 250	7 170	10 420	11	11	11
Limburg	4 590	6 390	10 980	15	10	12
Totaal	30 630	63 150	93 780	100	100	100

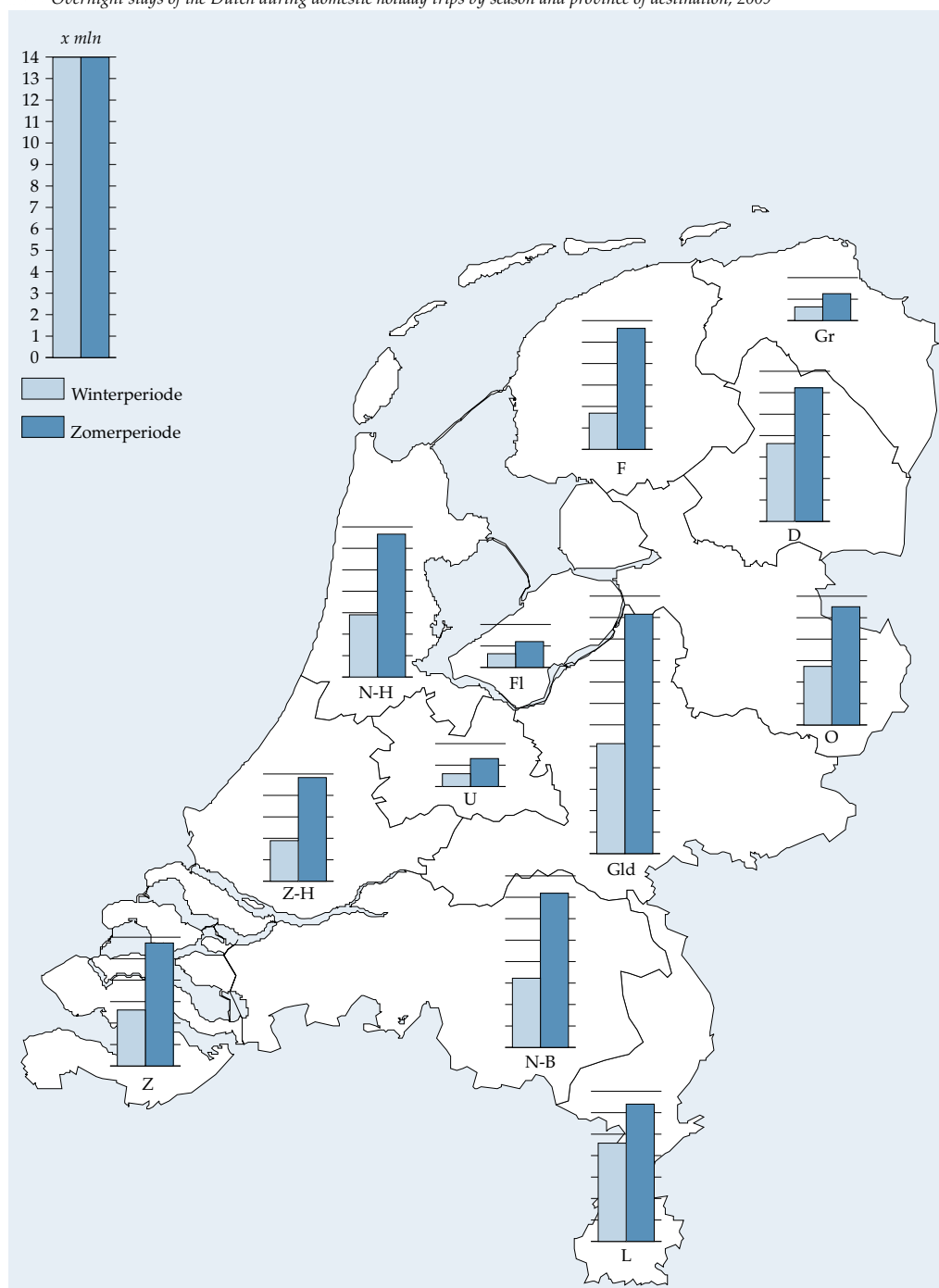
Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.3 Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties per seizoen naar bestemmingsprovincie, 2009
Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by season and province of destination, 2009

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.4

Vakanties van Nederlanders in Groningen naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Groningen by length of stay and total number of overnight stays*

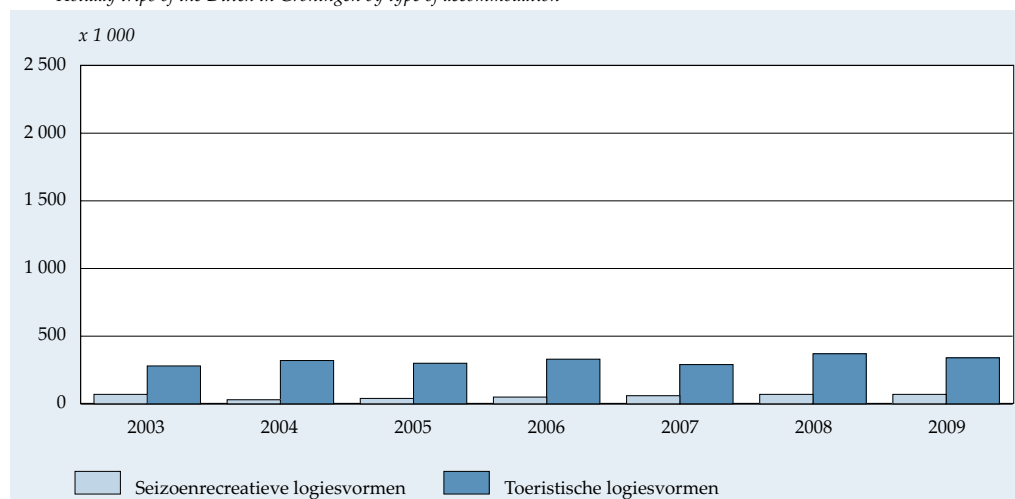
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	190	200	190	190	200	220	240
5-8 dagen	100	90	100	110	90	150	120
9 dagen of meer	50	50	60	80	60	60	60
Totaal vakanties	350	340	340	380	350	440	410
Totaal overnachtingen	1 930	1 550	2 090	2 260	2 060	2 130	1 990

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.5 Vakanties van Nederlanders in Groningen naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Groningen by type of accommodation*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.6

Vakanties van Nederlanders in Friesland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Friesland by length of stay and total number of overnight stays*

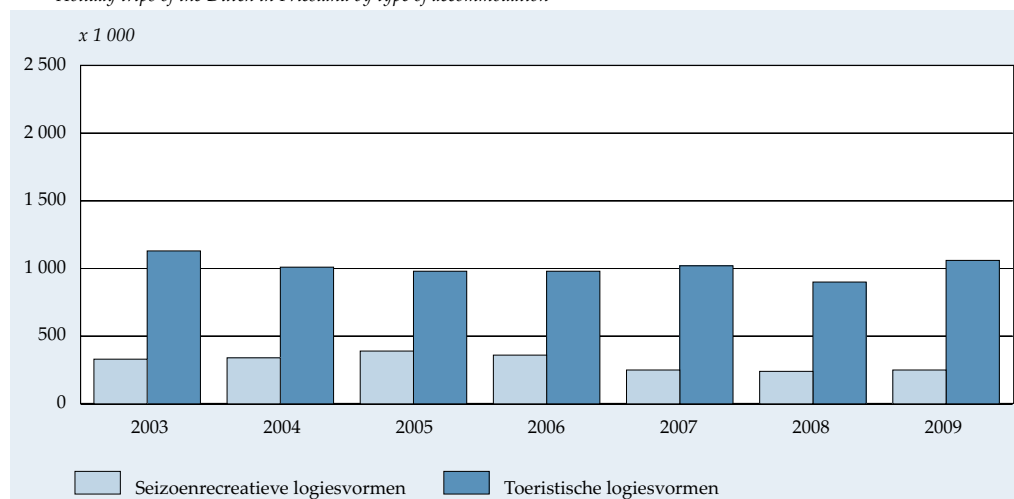
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	670	640	630	600	580	510	610
5-8 dagen	510	440	410	460	450	390	460
9 dagen of meer	270	270	330	290	240	240	250
Totaal vakanties	1 460	1 350	1 370	1 340	1 280	1 140	1 320
Totaal overnachtingen	8 660	7 790	9 060	8 950	7 720	6 870	7 370

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.7 Vakanties van Nederlanders in Friesland naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Friesland by type of accommodation*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.8

Vakanties van Nederlanders in Drenthe naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Drenthe by length of stay and total number of overnight stays*

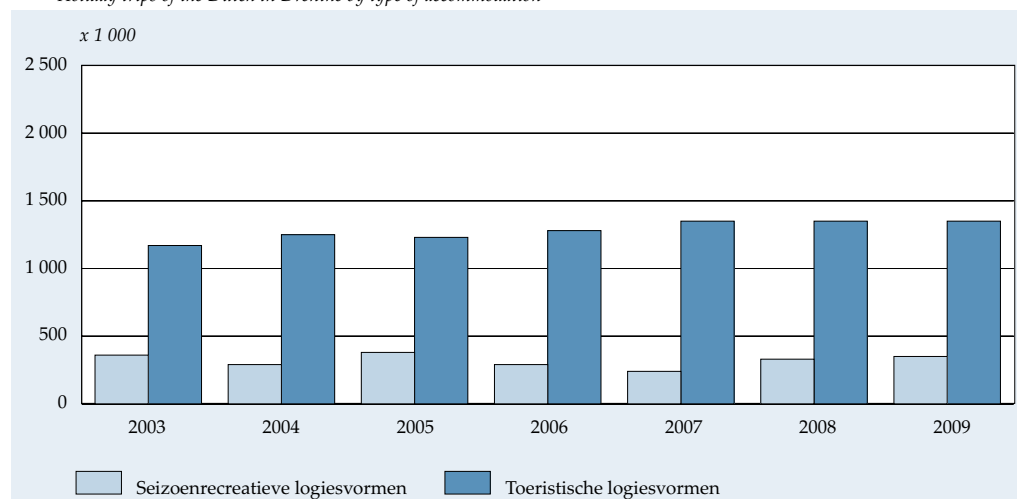
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	730	620	760	690	740	820	730
5-8 dagen	590	590	620	650	600	630	660
9 dagen of meer	220	330	240	230	250	230	310
Totaal vakanties	1 530	1 540	1 620	1 570	1 580	1 680	1 700
Totaal overnachtingen	8 250	9 720	8 840	8 460	8 830	8 750	9 880

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.9 Vakanties van Nederlanders in Drenthe naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Drenthe by type of accommodation*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.10

Vakanties van Nederlanders in Overijssel naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Overijssel by length of stay and total number of overnight stays*

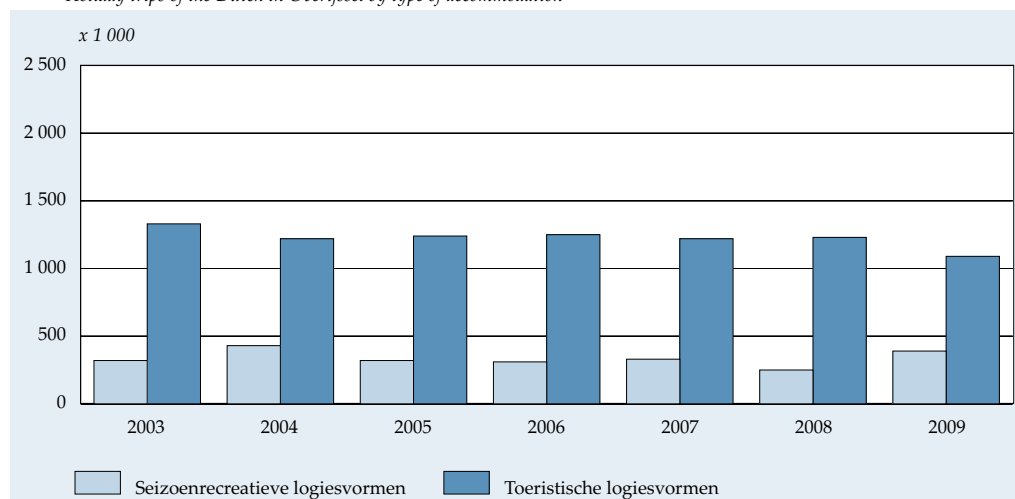
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	790	850	760	760	730	690	760
5-8 dagen	570	500	520	540	590	520	450
9 dagen of meer	290	290	280	270	230	270	270
Totaal vakanties	1 650	1 650	1 560	1 570	1 550	1 480	1 480
Totaal overnachtingen	9 570	9 620	8 820	8 780	8 580	8 280	8 270

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.11 Vakanties van Nederlanders in Overijssel naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Overijssel by type of accommodation*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.12

Vakanties van Nederlanders in Flevoland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Flevoland by length of stay and total number of overnight stays*

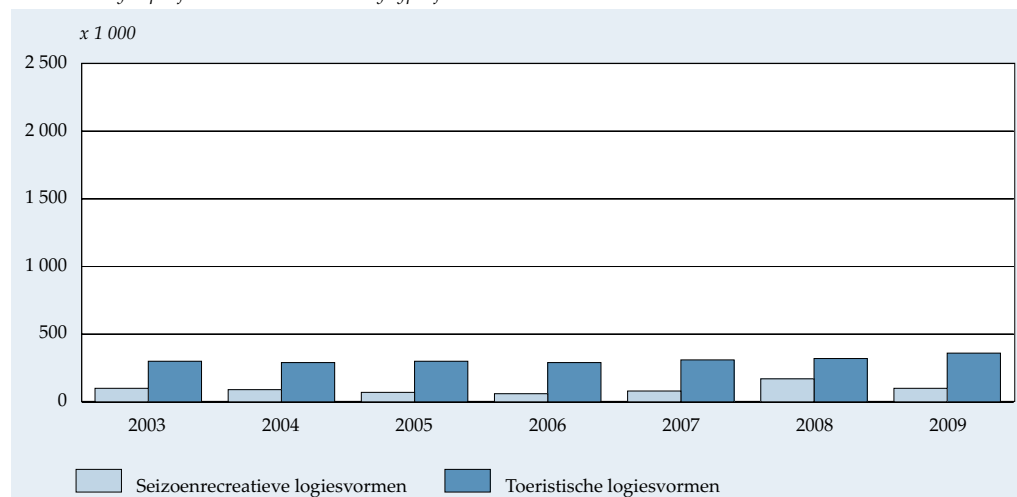
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	220	220	230	190	230	320	270
5-8 dagen	140	130	110	120	130	130	140
9 dagen of meer	40	30	30	40	30	40	50
Totaal vakanties	400	380	370	340	390	490	460
Totaal overnachtingen	1 960	1 700	1 550	1 670	1 860	2 120	1 940

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.13 Vakanties van Nederlanders in Flevoland naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Flevoland by type of accommodation*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.14

Vakanties van Nederlanders in Gelderland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Gelderland by length of stay and total number of overnight stays*

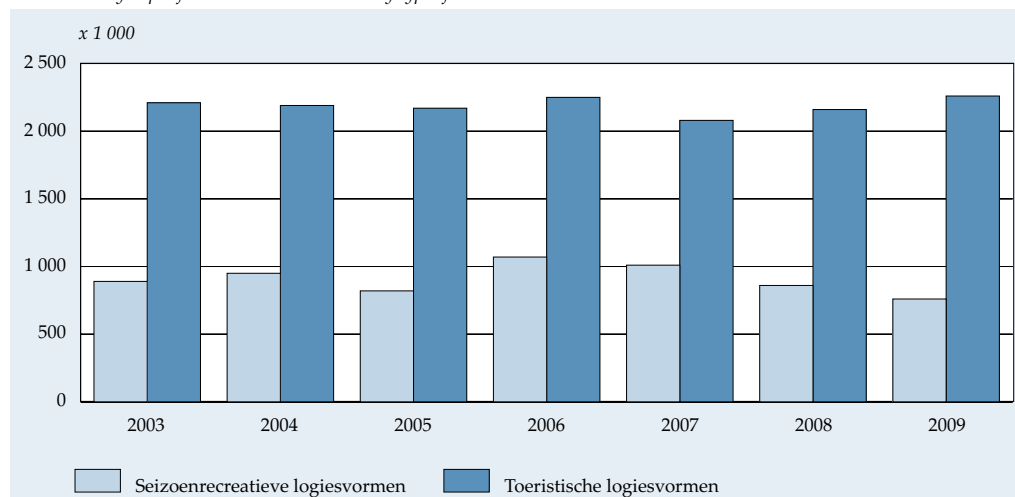
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	1 480	1 540	1 520	1 820	1 740	1 460	1 550
5-8 dagen	1 070	1 110	990	960	920	1 070	1 000
9 dagen of meer	550	490	490	540	430	490	480
Totaal vakanties	3 100	3 140	2 990	3 310	3 090	3 010	3 020
Totaal overnachtingen	17 340	17 230	16 450	17 530	16 330	16 720	16 230

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.15 Vakanties van Nederlanders in Gelderland naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Gelderland by type of accommodation*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.16

Vakanties van Nederlanders in Utrecht naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Utrecht by length of stay and total number of overnight stays*

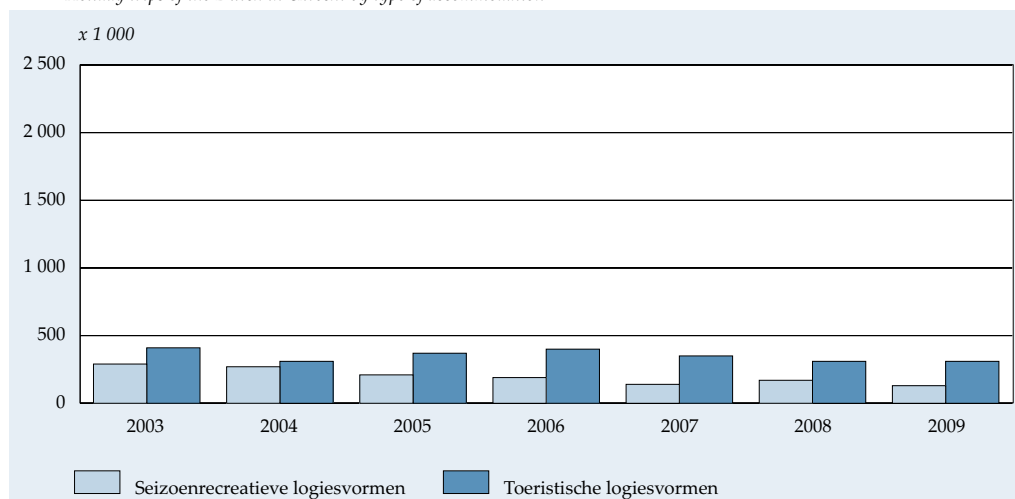
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	450	300	350	320	290	260	260
5-8 dagen	140	150	150	160	110	130	110
9 dagen of meer	120	130	90	110	90	90	60
Totaal vakanties	710	580	580	580	490	480	440
Totaal overnachtingen	3 580	3 550	2 980	3 400	2 840	3 050	2 000

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.17 Vakanties van Nederlanders in Utrecht naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Utrecht by type of accommodation*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.18

Vakanties van Nederlanders in Noord-Holland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Noord-Holland by length of stay and total number of overnight stays*

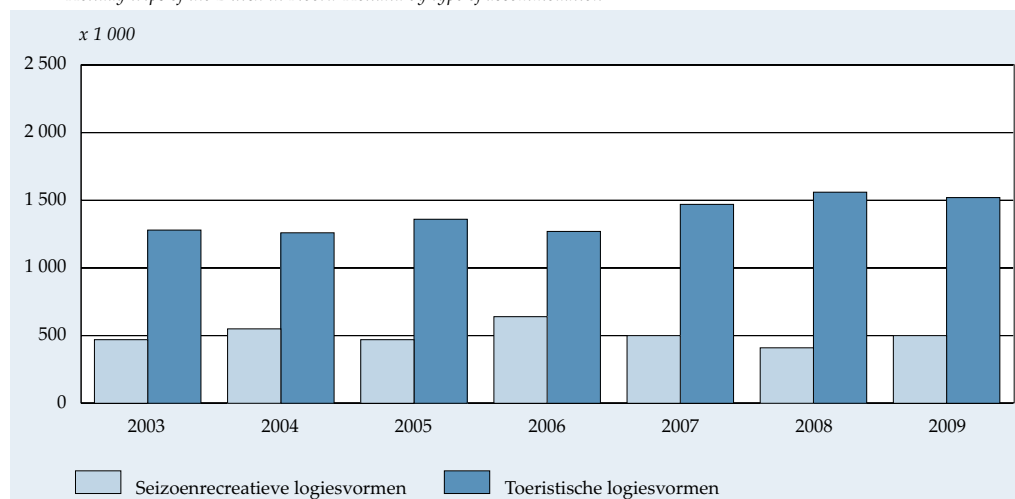
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	900	940	1 000	960	990	1 070	1 100
5-8 dagen	580	530	570	660	710	600	660
9 dagen of meer	280	340	260	290	270	300	260
Totaal vakanties	1 760	1 810	1 830	1 910	1 970	1 970	2 020
Totaal overnachtingen	9 720	10 120	9 540	10 430	10 100	10 230	9 580

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.19 Vakanties van Nederlanders in Noord-Holland naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Noord-Holland by type of accommodation*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.20

Vakanties van Nederlanders in Zuid-Holland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Zuid-Holland by length of stay and total number of overnight stays*

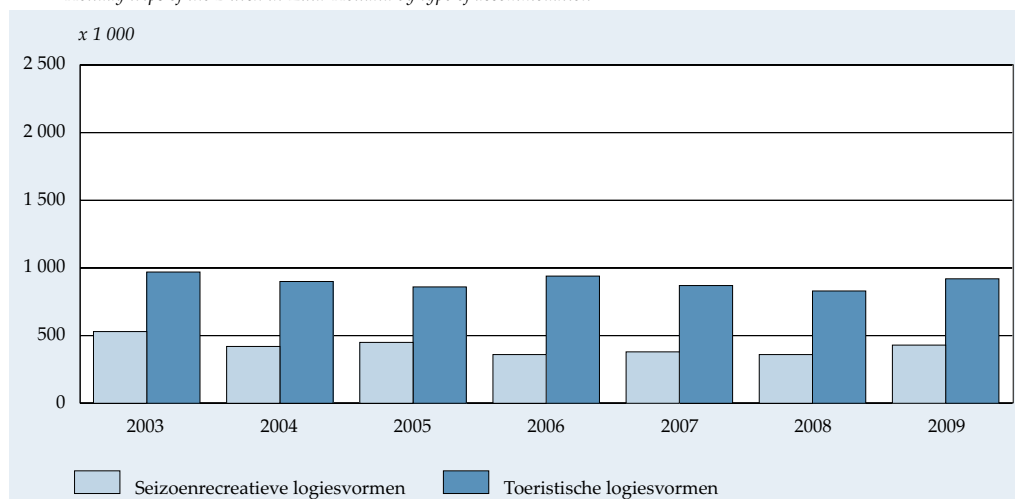
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	890	750	780	780	740	750	810
5-8 dagen	390	360	320	350	300	270	340
9 dagen of meer	220	210	210	180	210	160	210
Totaal vakanties	1 500	1 320	1 310	1 300	1 250	1 180	1 350
Totaal overnachtingen	7 400	7 060	7 000	6 660	7 100	5 660	6 760

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.21 Vakanties van Nederlanders in Zuid-Holland naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Zuid-Holland by type of accommodation*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.22

Vakanties van Nederlanders in Zeeland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Zeeland by length of stay and total number of overnight stays*

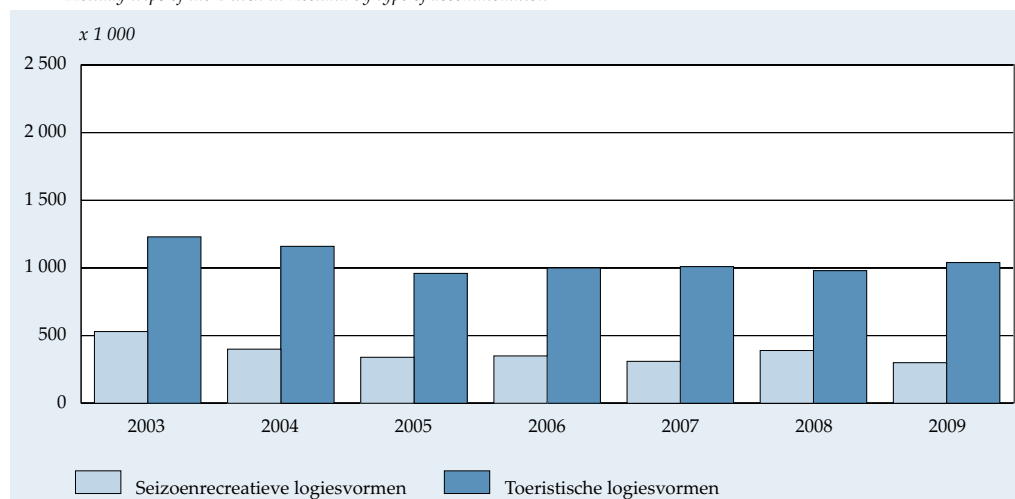
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	720	640	560	540	620	630	540
5-8 dagen	600	540	460	490	400	500	530
9 dagen of meer	440	370	280	320	300	240	260
Totaal vakanties	1 750	1 560	1 300	1 350	1 320	1 370	1 340
Totaal overnachtingen	12 100	10 650	8 080	8 830	8 060	7 810	8 370

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.23 Vakanties van Nederlanders in Zeeland naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Zeeland by type of accommodation*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.24

Vakanties van Nederlanders in Noord-Brabant naar duur en totaal aantal overnachtingen

Holiday trips of the Dutch in Noord-Brabant by length of stay and total number of overnight stays

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	1 030	1 200	1 150	1 050	1 170	1 100	1 240
5-8 dagen	600	630	590	660	620	660	650
9 dagen of meer	290	310	290	280	290	250	240
Totaal vakanties	1 920	2 140	2 030	1 980	2 090	2 010	2 140
Totaal overnachtingen	10 070	11 330	10 770	10 560	10 800	9 790	10 420

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

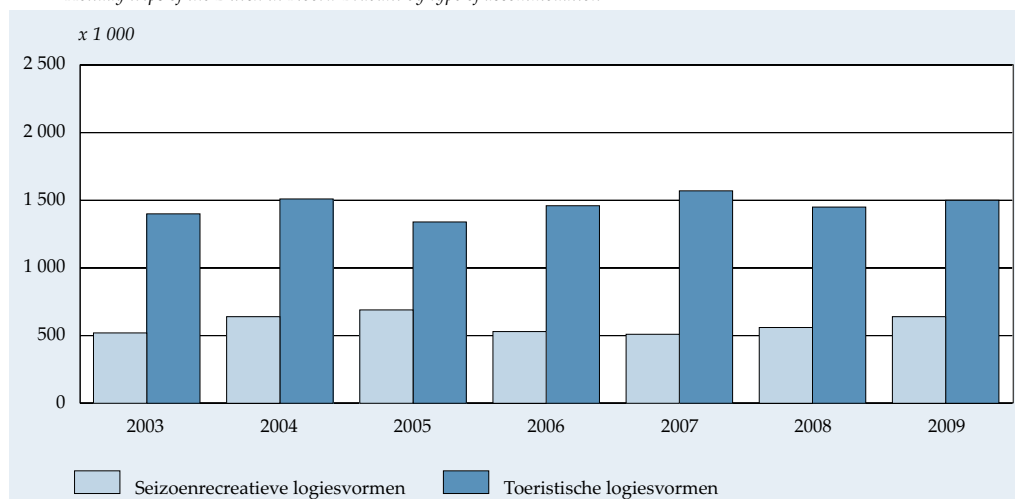
Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.25 Vakanties van Nederlanders in Noord-Brabant naar soort verblijf

Holiday trips of the Dutch in Noord-Brabant by type of accommodation

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 2.3.26

Vakanties van Nederlanders in Limburg naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Limburg by length of stay and total number of overnight stays*

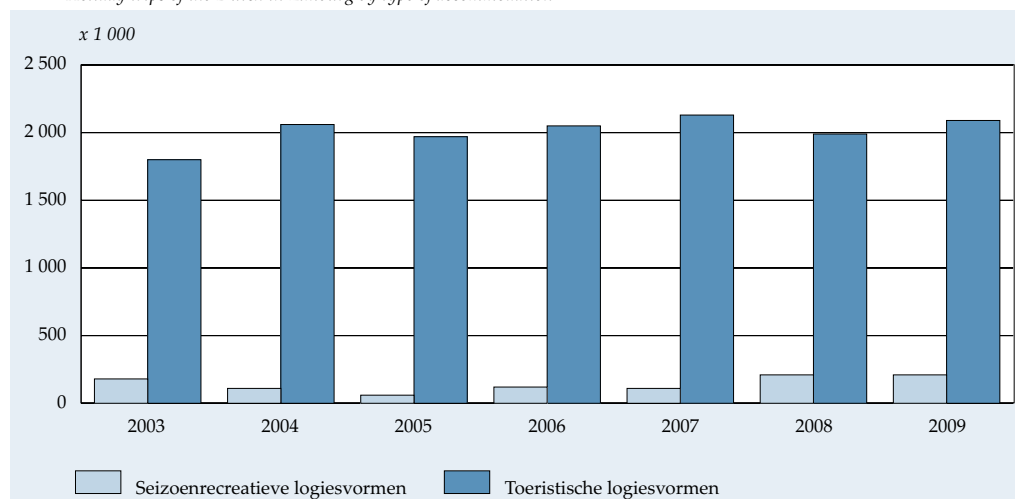
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	1 000	1 010	940	1 080	1 110	1 090	1 160
5-8 dagen	760	850	810	810	860	870	880
9 dagen of meer	220	310	280	270	280	240	260
Totaal vakanties	1 970	2 170	2 020	2 160	2 240	2 210	2 300
Totaal overnachtingen	9 820	11 360	10 470	10 860	11 300	10 420	10 980

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.27 Vakanties van Nederlanders in Limburg naar soort verblijf*Holiday trips of the Dutch in Limburg by type of accommodation*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

3. Buitenlandse vakanties van Nederlanders

Algemeen

Tabel 3.1.1
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur
Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay

	Eenheid	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
2-4 dagen	%	21	21	19	19	21	18	21
5-8 dagen	%	29	30	30	31	29	30	30
9 dagen of meer	%	50	49	51	50	50	51	49
Totaal (absoluut=100%)	<i>x mln</i>	16,5	17,2	17,1	16,8	17,6	18,5	18,4
Gemiddelde vakantieduur	<i>dagen</i>	10,9	11,0	11,1	11,0	10,9	11,2	10,9

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.2
Buitenlandse korte vakanties van Nederlanders per seizoen naar land van bestemming, 2009
Short outbound holiday trips of the Dutch by season and country of destination, 2009

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
België	660	450	1 100	27	31	29
Luxemburg	30	30	60	1	2	2
Frankrijk	330	200	530	14	14	14
Groot-Brittannië	190	80	270	8	6	7
Duitsland	940	520	1 460	39	37	38
Overige landen	260	130	390	11	9	10
Totaal	2 400	1 420	3 820	100	100	100

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.3
Buitenlandse lange vakanties van Nederlanders per seizoen naar land van bestemming, 2009
Long outbound holidays trips of the Dutch by season and country of destination, 2009

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
België	370	520	890	7	6	6
Luxemburg	20	110	130	0	1	1
Frankrijk	650	1 640	2 290	11	18	16
Spanje	550	900	1 460	10	10	10
Portugal	150	180	330	3	2	2
Oostenrijk	670	510	1 180	12	6	8
Zwitserland	190	140	320	3	2	2
Groot-Brittannië	170	260	430	3	3	3
Noorwegen, Zweden, Finland	110	250	360	2	3	2
Denemarken	60	120	180	1	1	1
Duitsland	840	1 220	2 060	15	14	14
Italië	190	730	920	3	8	6
Griekenland	110	520	630	2	6	4
Hongarije	30	70	100	0	1	1
Tsjechië	110	180	290	2	2	2
Turkije	230	440	670	4	5	5
Egypte	150	70	220	3	1	1
Verre Oosten	170	130	300	3	1	2
Verenigde Staten	180	220	400	3	2	3
Caribisch gebied	160	70	230	3	1	2
Overige landen	530	680	1 210	9	8	8
Totaal	5 640	8 950	14 590	100	100	100

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.4

Overnachtingen van Nederlanders tijdens buitenlandse vakanties per seizoen naar land van bestemming, 2009*Overnight stays of the Dutch during outbound holiday trips by season and country of destination, 2009*

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
België	3 620	6 380	10 000	6	5	5
Luxemburg	240	1 460	1 700	0	1	1
Frankrijk	6 510	26 480	32 990	11	21	18
Spanje	6 080	11 540	17 620	10	9	10
Portugal	1 660	1 980	3 640	3	2	2
Oostenrijk	5 320	6 730	12 050	9	5	7
Zwitserland	1 720	2 170	3 890	3	2	2
Groot-Brittannië	1 560	3 090	4 650	3	3	3
Noorwegen						
Zweden, Finland	840	3 630	4 470	1	3	2
Denemarken	510	1 680	2 190	1	1	1
Duitsland	7 740	13 970	21 710	13	11	12
Italië	1 700	10 130	11 830	3	8	6
Griekenland	960	5 900	6 860	2	5	4
Hongarije	420	1 070	1 490	1	1	1
Tsjechië	920	2 160	3 080	2	2	2
Turkije	2 010	5 440	7 450	3	4	4
Egypte	1 470	810	2 280	2	1	1
Verre Oosten	3 630	3 000	6 630	6	2	4
Verenigde Staten	2 180	4 000	6 180	4	3	3
Caribisch gebied	2 230	1 030	3 260	4	1	2
Overige landen	7 880	10 800	18 680	13	9	10
Totaal	59 200	123 450	182 650	100	100	100

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.5
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en soort verblijf, 2009
Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay and type of accommodation, 2009

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	x 1 000				%
Seizoenrecreatieve logiesvormen	280	260	560	1 110	6
Toeristische logiesvormen	3 530	5 300	8 460	17 300	94
w.v.					
woning van familie, vrienden of kennissen	330	520	600	1 450	8
woning van een andere particulier	100	270	450	820	4
hotel	2 230	2 240	2 670	7 140	39
pension, bed & breakfast	120	210	210	550	3
appartement	100	730	1 290	2 110	11
zomerhuisje, vakantiebungalow	290	900	800	1 980	11
tent, bungalowtent	80	110	710	900	5
caravan, vouwwagen, camper	150	200	1 550	1 900	10
boot	40	30	120	190	1
jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	80	80	60	210	1
overige logiesvormen	20	20	30	70	0
Totaal	3 820	5 570	9 030	18 410	100

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.6

Overnachtingen van Nederlanders tijdens buitenlandse vakanties naar soort verblijf*Overnight stays of the Dutch during outbound holiday trips by type of accommodation*

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
Seizoenrecreatieve logiesvormen	7 000	5 910	6 440	7 770	8 630	10 620	12 030
Toeristische logiesvormen	156 340	166 740	165 380	158 700	165 420	177 760	170 640
w.v.							
woning van familie, vrienden of kennissen	13 730	14 960	14 580	14 040	14 670	16 460	13 280
woning van een andere particulier	7 080	6 280	6 760	7 270	7 740	8 240	8 670
hotel ¹⁾	43 390	50 490	55 290	52 030	55 320	60 650	55 490
appartement ²⁾	23 700	23 270	20 770	20 220	20 090	21 460	22 520
zomerhuisje, vakantiebungalow	17 330	18 420	17 880	16 990	17 250	18 090	18 020
tent, bungalowtent	16 450	17 410	13 990	13 860	14 840	13 200	12 440
caravan, vouwwagen, camper ³⁾	26 690	26 740	28 270	27 090	26 960	30 940	31 660
overige logiesvormen	7 960	9 100	7 850	7 200	8 560	8 730	8 560
Totaal	163 340	172 650	171 820	166 470	174 060	188 390	182 670

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.7

Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en vervoermiddel, 2009*Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay and mode of transport, 2009*

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
<i>x 1 000</i>					%
Auto	2 600	2 990	4 810	10 390	56
Trein	340	220	130	690	4
Touringcar	200	330	370	900	5
Vliegtuig	550	1 900	3 530	5 980	32
Overige vervoermiddelen	130	130	190	450	2
Totaal	3 820	5 570	9 030	18 410	100

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.8

Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar vervoermiddel*Outbound holiday trips of the Dutch by mode of transport*

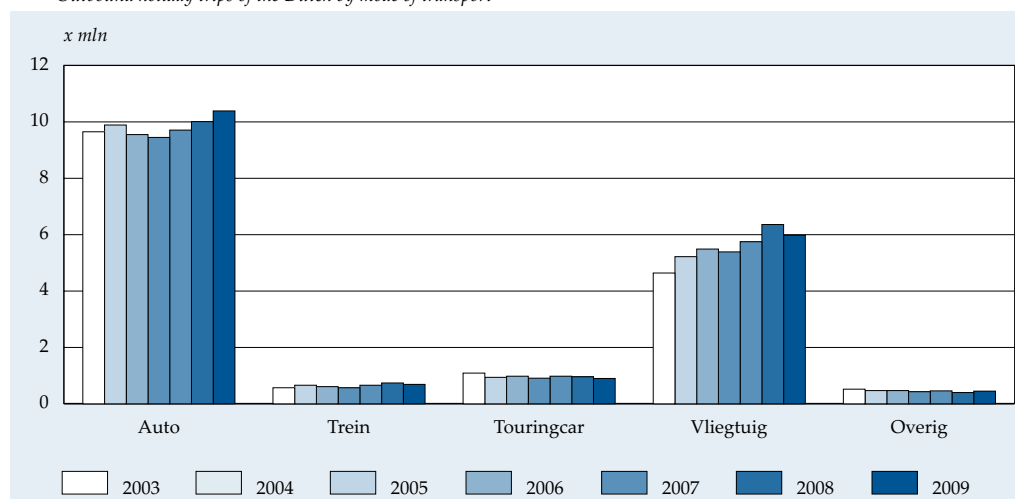
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
Auto	9 650	9 890	9 550	9 450	9 710	10 010	10 390
Trein	570	660	610	570	660	740	690
Touringcar	1 090	940	980	910	980	960	900
Vliegtuig	4 640	5 220	5 490	5 390	5 750	6 360	5 980
Overige vervoermiddelen	520	470	470	430	460	400	450
Totaal	16 460	17 170	17 090	16 750	17 560	18 460	18 410

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.1.9 Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar vervoermiddel*Outbound holiday trips of the Dutch by mode of transport*

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Tabel 3.1.10

Buitenlandse lange vakanties van Nederlanders per land van bestemming naar organisatievorm, 2009*Long outbound holiday trips of the Dutch by country of destination and way of organizing, 2009*

	Georganiseerde reizen				Niet-georganiseerde reizen	Totaal
	per auto	per touringcar	per vliegtuig	met overige vervoer-middelen		
<i>x 1 000</i>						
België	410	10	0	30	440	890
Luxemburg	30	0	0	0	100	130
Frankrijk	750	110	70	90	1 270	2 290
Spanje	80	120	1 090	10	150	1 460
Portugal	0	10	290	0	30	330
Oostenrijk	410	110	30	60	580	1 180
Zwitserland	90	10	30	20	170	320
Groot-Brittannië	40	50	110	100	130	430
Noorwegen, Zweden, Finland	70	10	120	50	120	360
Denemarken	100	0	10	10	60	180
Duitsland	740	120	10	120	1 070	2 060
Italië	290	40	260	20	300	920
Griekenland	10	0	600	10	10	630
Hongarije	10	10	20	10	50	100
Tsjechië	80	40	20	10	130	290
Turkije	0	0	640	0	30	670
Egypte	0	0	210	0	0	220
Verre Oosten	0	0	300	0	0	300
Verenigde Staten	10	0	390	0	0	400
Caribisch gebied	0	0	230	0	0	230
Overige landen	90	50	880	40	150	1 210
Totaal	3 210	700	5 320	580	4 790	14 590

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.11
Buitenlandse korte vakanties van Nederlanders per land van bestemming naar organisatievorm, 2009
Short outbound holiday trips of the Dutch by country of destination and way of organizing, 2009

	Georganiseerde reizen				Niet-georganiseerde reizen	Totaal
	per auto	per touringcar	per vliegtuig	met overige vervoermiddelen		
x 1 000						
België	430	20	0	90	560	1 100
Frankrijk	200	70	10	100	160	530
Groot-Brittannië	10	20	160	60	30	270
Duitsland	510	70	30	130	710	1 460
Overige landen	60	20	310	0	70	450
Totaal	1 200	200	510	380	1 530	3 820

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.12
Buitenlandse korte wintersportvakanties van Nederlanders naar land van bestemming
Short winter sports holidays of the Dutch by country of destination

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
België	0	0	10	0	0	0	0
Duitsland	30	50	70	50	20	20	60
Overige landen	20	20	20	20	10	20	20
Totaal	50	70	90	70	30	40	90

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Meest recente tabellenset: Nederlanders op wintersport 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.13
Buitenlandse lange wintersportvakanties van Nederlanders naar land van bestemming
Long winter sports holidays of the Dutch by country of destination

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
België	0	10	0	0	0	0	10
Frankrijk	220	230	200	190	170	200	190
Oostenrijk	610	570	580	590	620	560	580
Zwitserland	100	70	110	80	60	80	110
Noorwegen, Zweden, Finland	20	30	20	20	30	20	40
Duitsland	50	80	120	100	70	50	70
Italië	30	40	50	40	30	30	30
Tsjechië	50	60	80	70	70	50	40
Overige landen	10	10	20	20	10	20	20
Totaal	1 100	1 100	1 180	1 120	1 060	1 010	1 070

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Meest recente tabellenset: Nederlanders op wintersport 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

Tabel 3.2.1
Uitgaven van Nederlanders aan buitenlandse vakanties naar land van bestemming, 2009
Expenditure of the Dutch on outbound holiday trips by country of destination, 2009

	Totale bestedingen			Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie			Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	Korte vakanties	Lange vakanties	Totaal	Korte vakanties	Lange vakanties	Totaal	
	<i>mln euro</i>			<i>euro</i>			
België	160	220	380	149	247	193	34
Frankrijk	160	1 290	1 450	290 ¹⁾	564	512	40
Spanje	70	1 210	1 280	1)	828	819	66
Oostenrijk	10	760	770	1)	642	636	57
Groot-Brittannië	120	270	390	431	614	543	71
Duitsland	250	740	990	174	358	282	42
Italië	40	730	770	1)	794	777	57
Griekenland	0	620	620	1)	984	984	81
Turkije	10	550	560	1)	815	811	68
Overige landen	90	5 050	5 140	372	1 241	1 191	83
Totaal	900	11 420	12 320	237	783	669	61

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

¹⁾ Vanwege een te gering aantal waarnemingen zijn de uitkomsten niet vermeld.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.2.2

Uitgaven van Nederlanders aan buitenlandse vakanties naar soort verblijf en vervoermiddel, 2009*Expenditure of the Dutch on outbound holiday trips by type of accommodation and mode of transport, 2009*

	Totale bestedingen	Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie	Gemiddelde vakantieduur	Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	<i>mln euro</i>	<i>euro</i>	<i>dagen</i>	<i>euro</i>
Soort verblijf				
Seizoenrecreatieve logiesvormen	316	285	11,9	24
Toeristische logiesvormen	12 006	694	10,9	64
w.v.				
woning van familie, vrienden of kennissen	699	483	10,2	47
woning van een andere particulier	465	568	11,6	49
hotel	5 904	827	8,8	94
appartement	1 587	751	11,7	64
zomerhuisje, vakantiebungalow	872	440	10,1	44
tent, bungalowtent	482	537	14,9	36
caravan, vouwwagen, camper	1 163	614	17,7	35
overige logiesvormen	835	821	9,4	87
Vervoermiddel				
Auto	4 408	424	10,7	40
Trein	324	469	6,6	71
Touringcar	536	596	8,2	73
Vliegtuig	6 757	1 130	12,3	92
Overige vervoermiddelen	297	663	9,8	68
Totaal	12 322	669	10,9	61

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.3.1
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en land van bestemming, 2009
Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay and country of destination, 2009

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>
België	1 100	650	240	1 990	11
Luxemburg	60	30	100	190	1
Frankrijk	530	680	1 610	2 820	15
Spanje	100	490	970	1 560	8
Portugal	10	150	180	330	2
Oostenrijk	20	450	730	1 200	7
Zwitserland	20	150	170	350	2
Groot-Brittannië	270	230	210	710	4
Noorwegen, Zweden, Finland	20	110	250	380	2
Denemarken	20	70	110	200	1
Duitsland	1 460	1 380	680	3 520	19
Italië	70	210	710	990	5
Griekenland	0	200	420	630	3
Hongarije	10	20	80	110	1
Tsjechië	30	120	160	320	2
Turkije	10	220	450	680	4
Egypte	0	70	140	220	1
Verre Oosten	10	10	300	310	2
Verenigde Staten	10	90	310	410	2
Caribisch gebied	0	30	210	230	1
Overige landen	80	230	990	1 290	7
Totaal	3 820	5 570	9 030	18 410	100

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.3.2

Vakanties van Nederlanders in België naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Belgium by length of stay and total number of overnight stays*

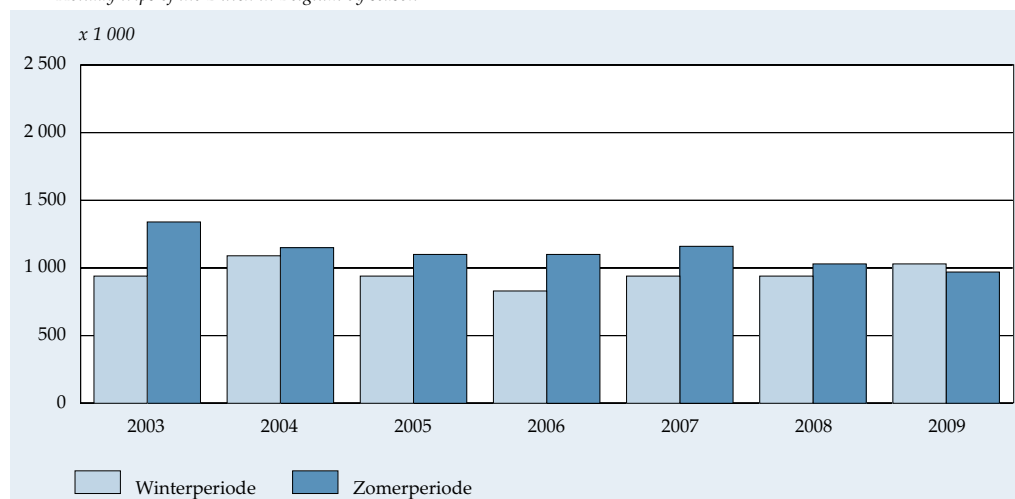
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	1 240	1 190	1 060	1 030	1 170	1 000	1 100
5-8 dagen	700	720	650	600	680	700	650
9 dagen of meer	340	340	330	290	240	270	240
Totaal vakanties	2 280	2 240	2 040	1 930	2 100	1 970	1 990
Totaal aantal overnachtingen	12 080	11 720	10 900	10 010	10 690	10 110	10 000

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.3 Vakanties van Nederlanders in België naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Belgium by season*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 3.3.4

Vakanties van Nederlanders in Frankrijk naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in France by length of stay and total number of overnight stays*

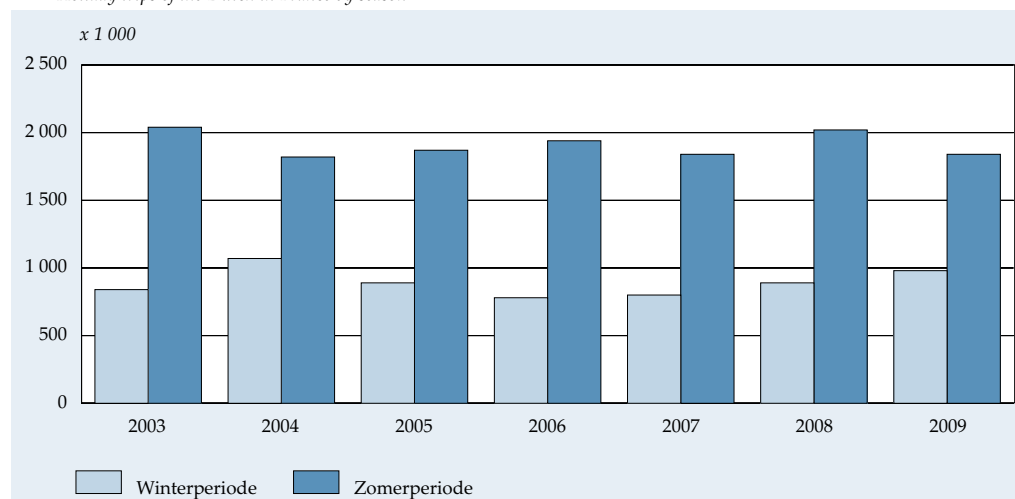
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	560	610	590	530	550	530	530
5-8 dagen	670	650	650	620	590	700	680
9 dagen of meer	1 640	1 640	1 520	1 570	1 510	1 670	1 610
Totaal vakanties	2 880	2 890	2 760	2 720	2 650	2 900	2 820
Totaal aantal overnachtingen	33 020	32 100	31 000	31 810	30 500	32 410	32 990

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.5 Vakanties van Nederlanders in Frankrijk naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in France by season*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 3.3.6

Vakanties van Nederlanders in Spanje naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Spain by length of stay and total number of overnight stays*

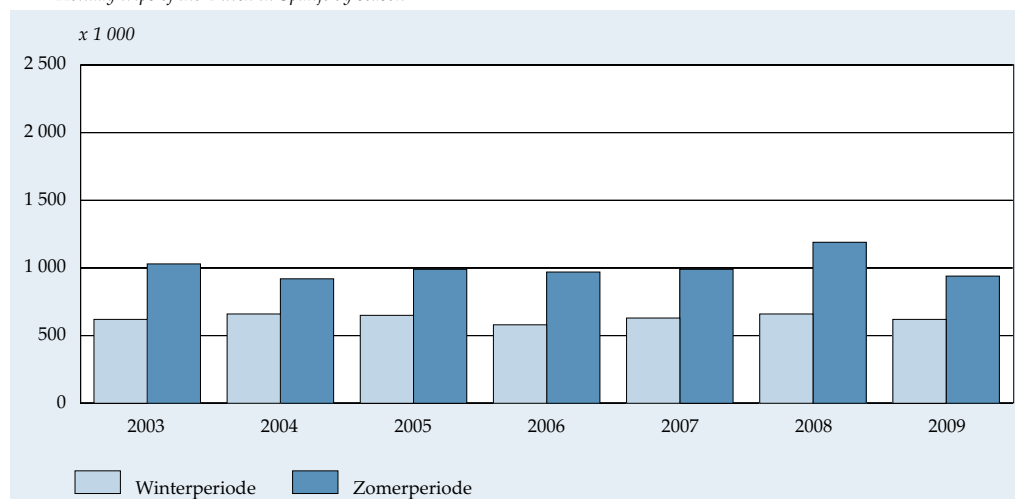
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	50	100	70	100	110	120	100
5-8 dagen	430	460	460	490	490	590	490
9 dagen of meer	1 170	1 020	1 120	970	1 020	1 140	970
Totaal vakanties	1 650	1 580	1 650	1 550	1 620	1 850	1 560
Totaal aantal overnachtingen	19 180	19 020	19 690	17 120	17 490	20 160	17 620

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.7 Vakanties van Nederlanders in Spanje naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Spain by season*

Bron: Continu VakantieOnderzoek.

Tabel 3.3.8

Vakanties van Nederlanders in Oostenrijk naar duur en totaal aantal overnachtingen

Holiday trips of the Dutch in Austria by length of stay and total number of overnight stays

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	30	20	30	40	20	30	20
5-8 dagen	430	360	410	440	430	440	450
9 dagen of meer	650	700	590	690	700	630	730
Totaal vakanties	1 110	1 080	1 020	1 160	1 150	1 100	1 200
Totaal aantal overnachtingen	10 590	11 010	9 780	11 120	10 940	11 020	12 050

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

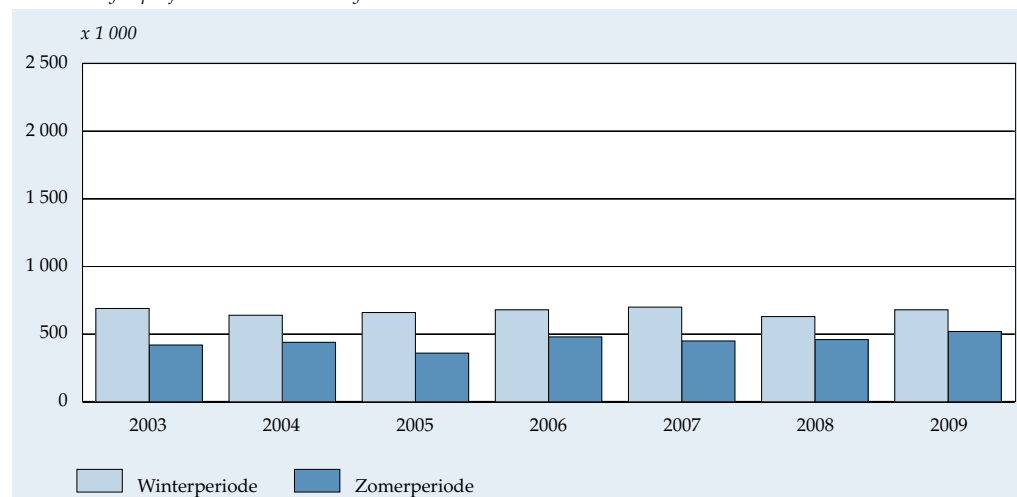
Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.9 Vakanties van Nederlanders in Oostenrijk naar seizoen

Holiday trips of the Dutch in Austria by season

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 3.3.10

Vakanties van Nederlanders in Zwitserland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Switzerland by length of stay and total number of overnight stays*

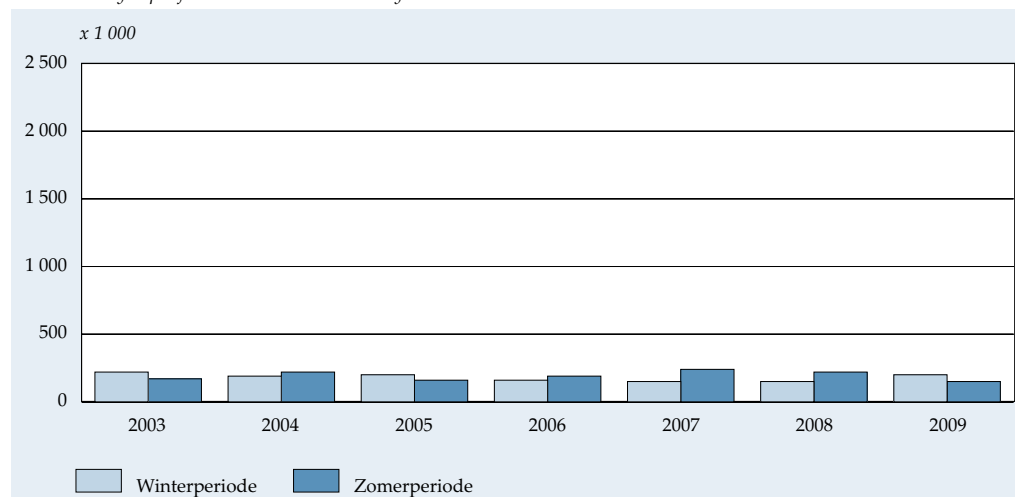
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	30	40	10	20	30	30	20
5-8 dagen	130	140	160	140	110	120	150
9 dagen of meer	230	230	190	190	250	210	170
Totaal vakanties	390	410	360	350	390	360	350
Totaal aantal overnachtingen	3 890	4 340	3 340	3 550	4 420	4 710	3 890

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.11 Vakanties van Nederlanders in Zwitserland naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Switzerland by season*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 3.3.12

Vakanties van Nederlanders in Groot-Brittannië naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Great-Britain by length of stay and total number of overnight stays*

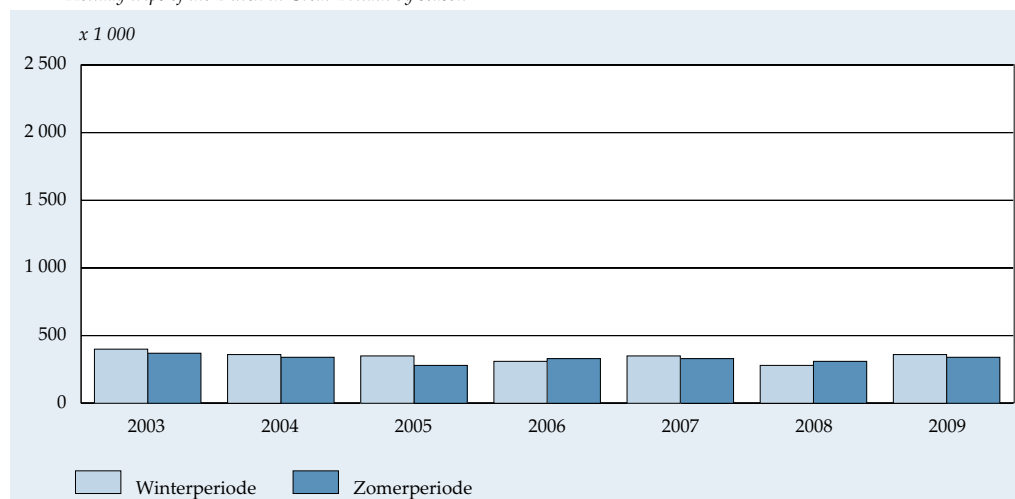
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	370	270	240	270	320	230	270
5-8 dagen	220	270	260	230	230	200	230
9 dagen of meer	180	160	130	140	130	170	210
Totaal vakanties	770	700	630	640	680	590	710
Totaal aantal overnachtingen	4 560	4 440	3 600	3 610	3 560	4 050	4 650

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.13 Vakanties van Nederlanders in Groot-Brittannië naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Great-Britain by season*

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Tabel 3.3.14

Vakanties van Nederlanders in Duitsland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Germany by length of stay and total number of overnight stays*

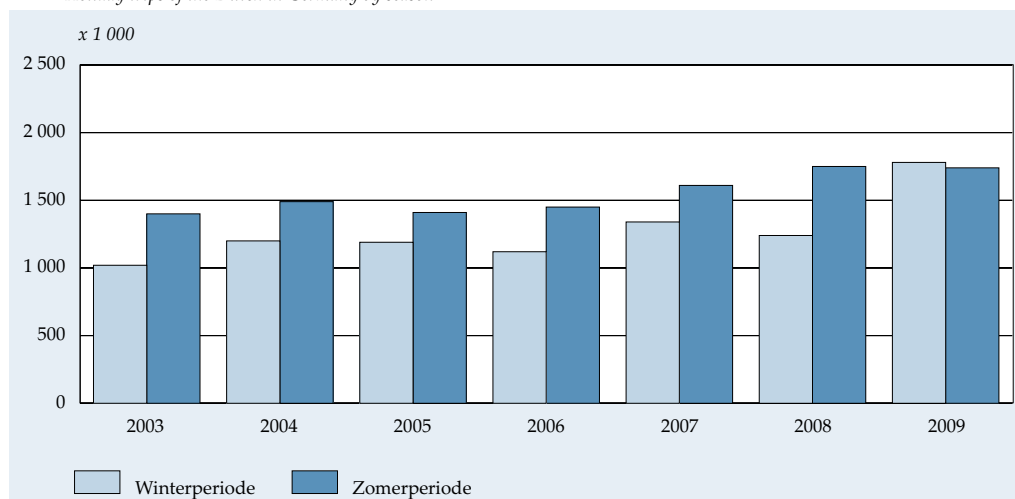
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	930	1 030	990	940	1 210	1 120	1 460
5-8 dagen	990	1 100	1 060	1 070	1 140	1 230	1 380
9 dagen of meer	500	560	550	570	600	650	680
Totaal vakanties	2 420	2 690	2 600	2 570	2 950	3 000	3 520
Totaal aantal overnachtingen	15 590	17 810	17 380	17 110	18 800	19 980	21 710

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.15 Vakanties van Nederlanders in Duitsland naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Germany by season*

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Tabel 3.3.16

Vakanties van Nederlanders in Italië naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Italy by length of stay and total number of overnight stays*

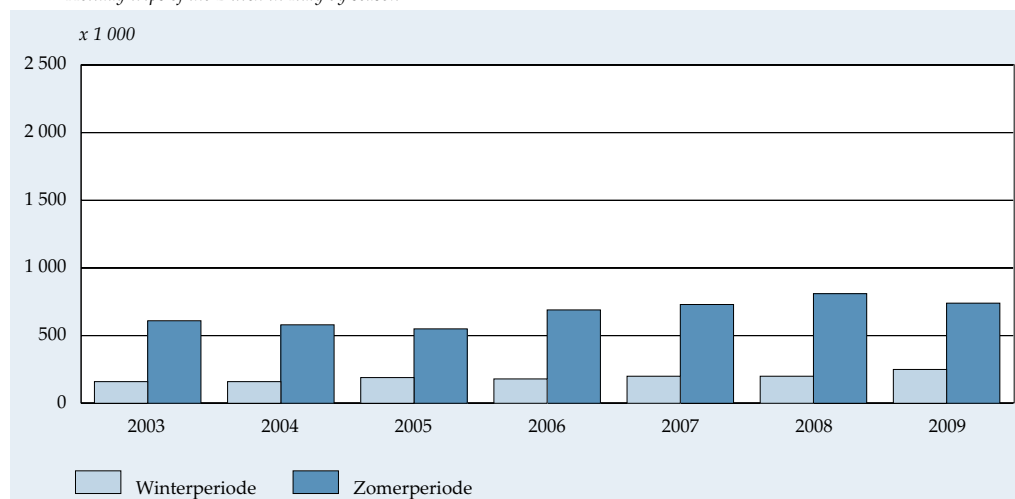
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	50	40	50	40	50	70	70
5-8 dagen	140	150	160	180	220	240	210
9 dagen of meer	580	550	530	640	670	710	710
Totaal vakanties	770	740	740	870	930	1 020	990
Totaal aantal overnachtingen	9 310	9 700	9 140	11 040	10 950	12 050	11 830

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.17 Vakanties van Nederlanders in Italië naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Italy by season*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 3.3.18

Vakanties van Nederlanders in Griekenland naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Greece by length of stay and total number of overnight stays*

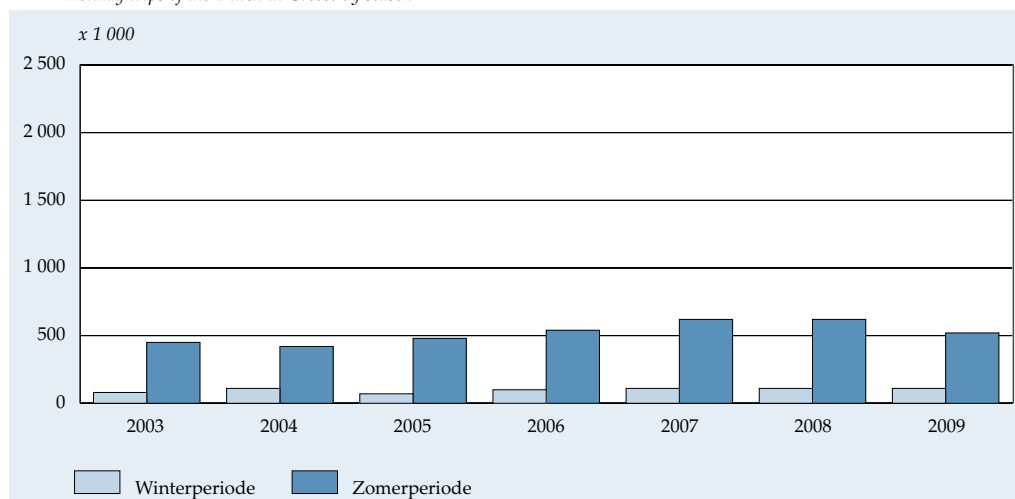
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	0	10	10	0	10	0	0
5-8 dagen	130	170	140	220	240	240	200
9 dagen of meer	400	350	400	420	490	490	420
Totaal vakanties	530	530	550	650	740	730	630
Totaal aantal overnachtingen	6 270	6 170	6 640	7 100	8 620	8 290	6 860

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.19 Vakanties van Nederlanders in Griekenland naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Greece by season*

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 3.3.20

Vakanties van Nederlanders in Turkije naar duur en totaal aantal overnachtingen*Holiday trips of the Dutch in Turkey by length of stay and total number of overnight stays*

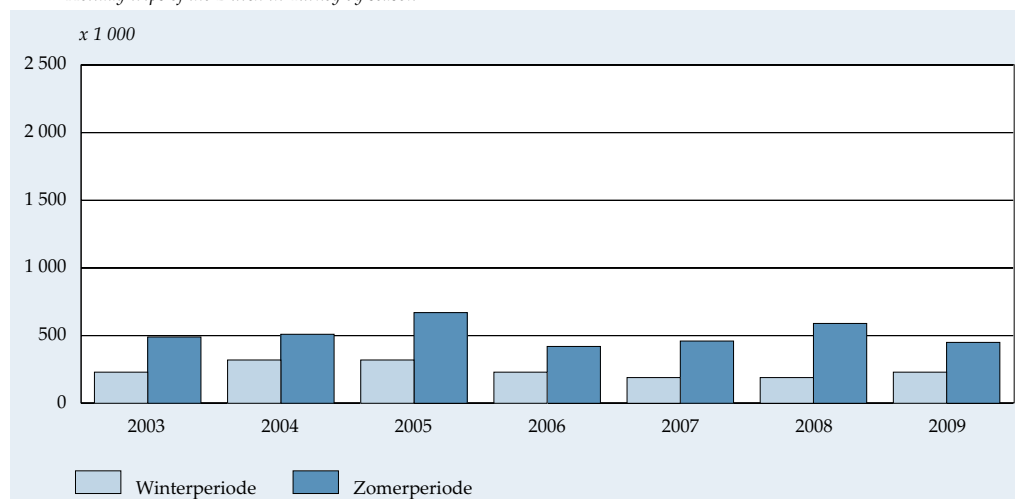
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	0	10	20	10	10	20	10
5-8 dagen	270	350	370	270	210	270	220
9 dagen of meer	440	470	600	360	430	490	450
Totaal vakanties	710	830	990	640	650	780	680
Totaal aantal overnachtingen	7 680	8 320	10 420	6 760	7 050	8 870	7 450

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2009.

Frequentie: jaarlijks.

3.3.21 Vakanties van Nederlanders in Turkije naar seizoen*Holiday trips of the Dutch in Turkey by season*

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

4. Buitenlandse toeristen in Nederland

Algemeen

Tabel 4.1.1

Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type logiesaccommodatie
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x mln</i>					
Hotels en pensions ¹⁾	8,1	8,6	8,7	8,0	7,8
Overige logiesaccommodaties	1,9	2,2	2,4	2,1	2,2
Totaal	10,0	10,7	11,0	10,1	9,9

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.2

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type logiesaccommodatie
Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x mln</i>					
Hotels en pensions ¹⁾	15,1	16,0	16,3	15,0	14,4
Overige logiesaccommodaties	10,1	10,9	11,7	10,3	10,6
Totaal	25,2	26,9	28,0	25,3	25,0

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.3

Gemiddelde verblijfsduur ¹⁾ van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type logies-accommodatie
Average length of stay of foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation

	2005	2006	2007	2008	2009
Hotels en pensions ²⁾	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Overige logiesaccommodaties	5,2	5,0	5,1	4,9	4,9
Totaal	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Betreft het gemiddelde aantal overnachtingen per gast in één accommodatie.

²⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.4

Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Januari	540	570	640	600	530
Februari	580	580	640	650	560
Maart	730	730	780	840	660
April	900	1 120	1 140	890	1 000
Mei	970	1 010	1 040	1 050	950
Juni	910	1 080	1 010	870	940
Juli	1 080	1 190	1 200	1 090	1 140
Augustus	1 170	1 200	1 180	1 120	1 110
September	920	990	1 010	870	850
Oktober	900	940	930	920	890
November	740	750	800	670	710
December	580	590	640	530	580
Totaal	10 010	10 740	11 010	10 100	9 920

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

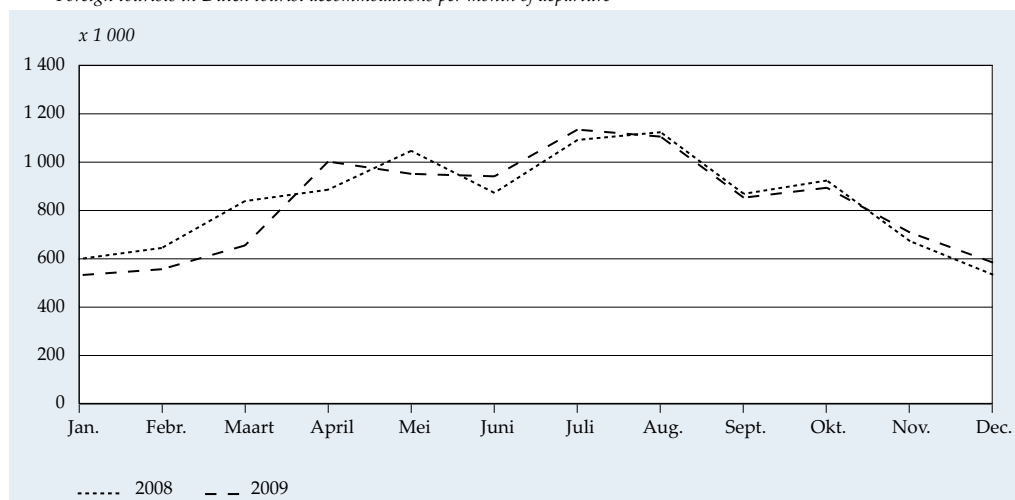
Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.5 Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek

Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.6

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek

Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Januari	1 100	1 170	1 320	1 300	1 150
Februari	1 150	1 130	1 300	1 320	1 130
Maart	1 650	1 460	1 630	2 010	1 350
April	2 110	2 920	2 990	2 100	2 620
Mei	2 340	2 290	2 510	2 540	2 230
Juni	2 210	2 870	2 670	2 220	2 480
Juli	3 430	3 730	3 920	3 480	3 700
Augustus	3 880	3 660	3 640	3 370	3 410
September	2 310	2 480	2 600	2 150	2 050
Oktober	2 350	2 400	2 270	2 350	2 290
November	1 530	1 540	1 680	1 350	1 460
December	1 170	1 220	1 420	1 090	1 150
Totaal	25 210	26 890	27 950	25 270	25 010

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

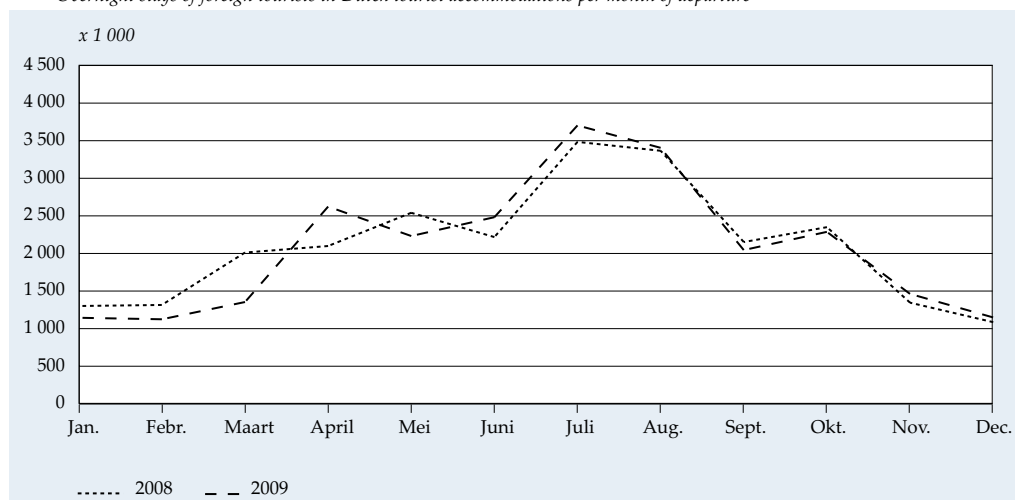
Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.7 Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek

Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.8

Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie

Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per province

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Groningen	110	110	110	110	100
Friesland	250	290	240	230	310
Drenthe	120	160	130	110	130
Overijssel	230	240	230	240	190
Flevoland	90	90	110	110	100
Gelderland	360	360	370	350	310
Utrecht	310	360	330	320	300
Noord-Holland	5 340	5 570	5 770	5 210	5 150
Zuid-Holland	1 410	1 450	1 490	1 370	1 410
Zeeland	520	640	700	620	630
Noord-Brabant	620	700	760	690	630
Limburg	660	770	770	740	670
Nederland	10 010	10 740	11 010	10 100	9 920

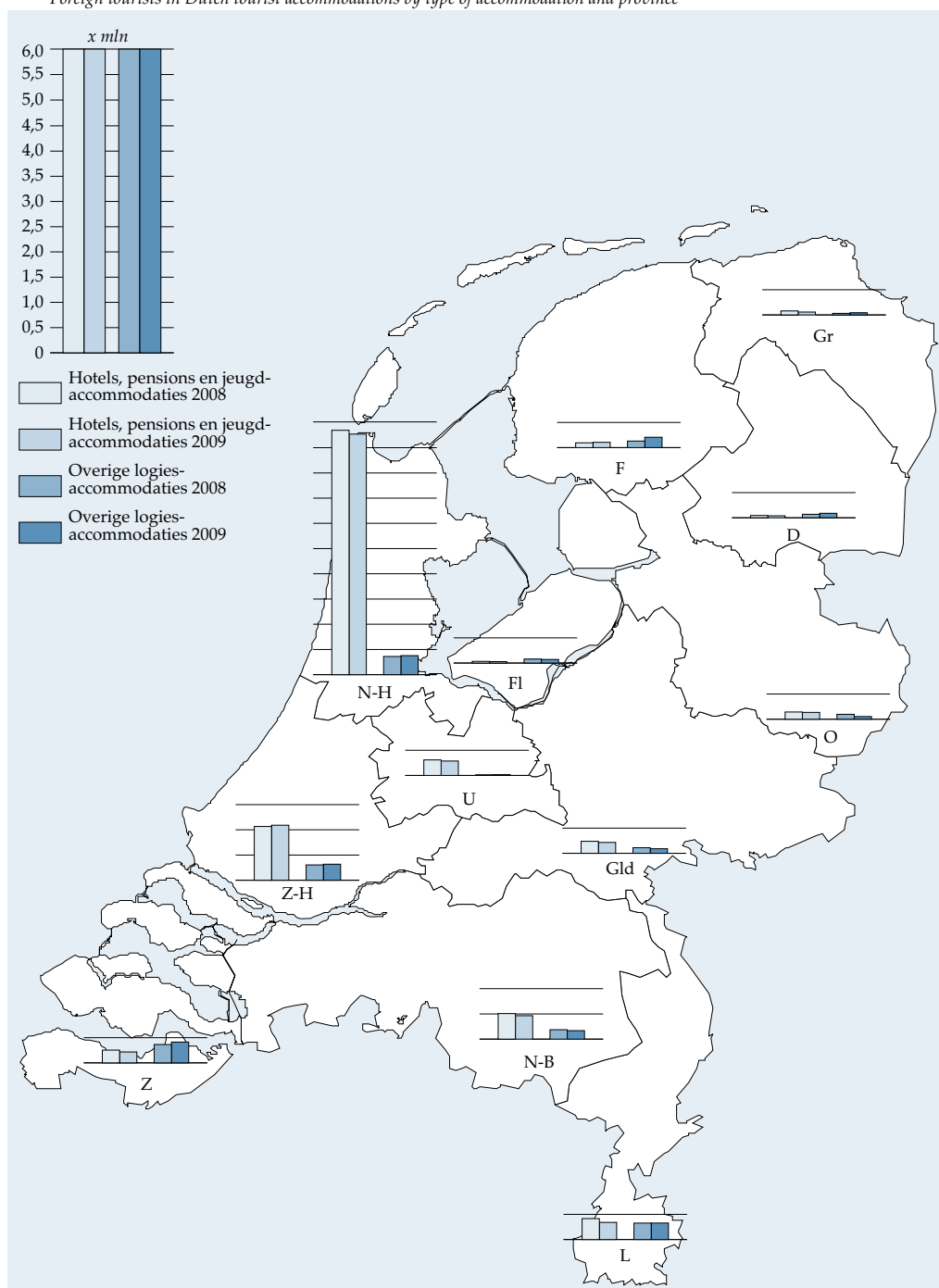
Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.9 Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per type logiesaccommodatie naar provincie
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation and province

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.10

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie*Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per province*

	2005	2006	2007	2008	2009
	<i>x 1 000</i>				
Groningen	270	310	270	300	330
Friesland	1 070	1 090	950	890	1 240
Drenthe	370	520	460	390	480
Overijssel	500	490	520	590	470
Flevoland	380	390	450	410	390
Gelderland	1 040	1 010	1 050	940	820
Utrecht	590	620	600	600	560
Noord-Holland	11 180	11 830	12 110	10 820	10 820
Zuid-Holland	3 550	3 700	3 850	3 550	3 520
Zeeland	2 730	3 220	3 530	2 930	2 990
Noord-Brabant	1 590	1 660	1 890	1 760	1 490
Limburg	1 950	2 050	2 260	2 100	1 930
Nederland	25 210	26 890	27 950	25 270	25 010

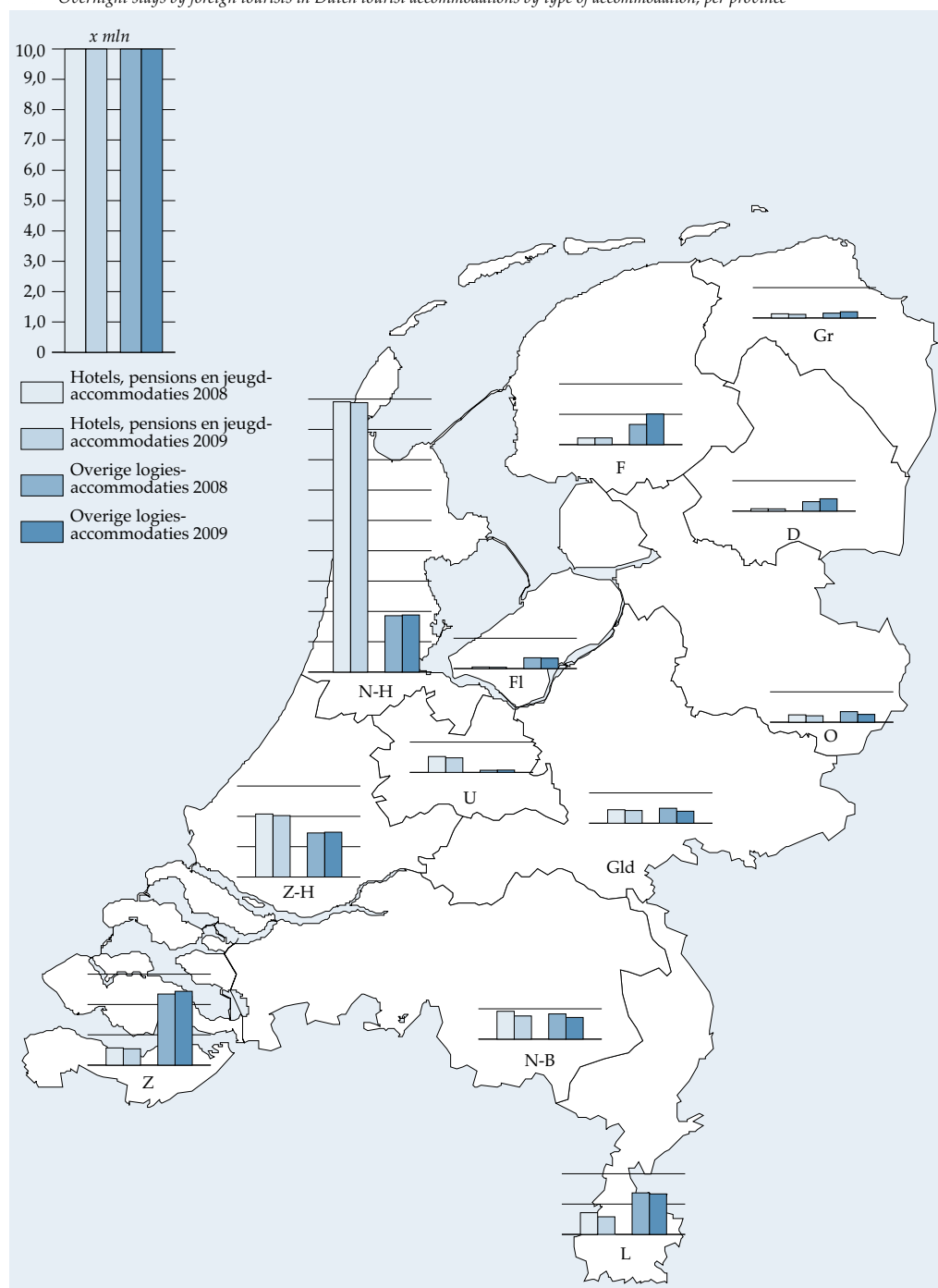
Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.11 Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type accommodatie per provincie
Overnight stays by foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation, per province

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.12
Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per toeristengebied
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per tourist area

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Waddeneilanden	180	230	200	200	210
Noordzeebadplaatsen	1 220	1 350	1 430	1 340	1 370
IJsselmeerkust	260	290	310	290	340
Deltagebied	230	240	280	240	220
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	100	90	90	70	80
Hollands-Utrechtse meren	60	70	70	60	60
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	140	140	150	120	120
Veluwe en Veluwerand	240	230	230	220	200
Gelders rivierengebied	20	20	40	30	20
Achterhoek	60	60	50	60	50
Twente, Salland en Vechtstreek	210	220	210	230	160
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	130	200	150	140	160
West- en Midden-Brabant	550	640	660	600	560
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	460	490	530	490	470
Zuid-Limburg	300	360	340	350	280
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	4 550	4 730	4 790	4 330	4 390
Overig Nederland	1 320	1 380	1 500	1 350	1 230
Totaal	10 010	10 740	11 010	10 100	9 920

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.13

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per toeristengebied*Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per tourist area*

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Waddeneilanden	1 220	1 350	1 280	1 140	1 130
Noordzeebadplaatsen	4 970	5 510	5 880	5 230	5 370
IJsselmeerkust	950	940	980	940	1 220
Deltagebied	980	1 040	1 170	1 020	900
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	290	290	210	210	260
Hollands-Utrechtse meren	110	130	120	110	110
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	300	290	300	270	250
Veluwe en Veluwerand	690	620	710	610	570
Gelders rivierengebied	50	60	100	70	20
Achterhoek	190	210	120	170	140
Twente, Salland en Vechtstreek	460	450	470	570	430
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	420	650	540	480	590
West- en Midden-Brabant	1 420	1 530	1 670	1 500	1 340
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	1 590	1 620	1 830	1 700	1 580
Zuid-Limburg	580	630	670	660	520
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	8 690	9 130	9 300	8 200	8 290
Overig Nederland	2 320	2 450	2 630	2 410	2 310
Totaal	25 210	26 890	27 950	25 270	25 010

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.14
Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations by country of residence

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Duitsland	2 570	2 810	2 830	2 670	2 740
Groot-Brittannië	1 850	1 910	1 900	1 640	1 410
België	920	990	1 100	1 110	1 170
Frankrijk	530	610	610	580	570
Italië	370	400	400	370	370
Spanje	320	390	440	370	350
Zwitserland	140	170	180	150	160
Denemarken	150	170	160	150	140
Zweden			120	110	100
Overig Europa	1 090	1 140	1 170	1 140	1 130
Amerika	1 220	1 330	1 270	1 070	1 020
Azië	640	600	620	560	560
Australië en Oceanië	110	120	120	110	110
Afrika	100	90	90	80	80
Totaal buitenland	10 010	10 740	11 010	10 100	9 920

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.15

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst*Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations by country of residence*

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Duitsland	10 040	10 630	10 980	9 920	10 170
Groot-Brittannië	3 660	3 750	3 800	3 320	2 770
België	2 390	2 540	2 860	2 820	3 040
Frankrijk	1 020	1 230	1 250	1 130	1 140
Italië	840	860	850	770	740
Spanje	710	840	970	780	730
Zwitserland	300	390	380	310	340
Denemarken	310	370	340	310	290
Zweden			220	210	180
Overig Europa	2 230	2 390	2 460	2 360	2 340
Amerika	2 150	2 380	2 300	1 950	1 860
Azië	1 130	1 090	1 120	1 010	1 020
Australië en Oceanië	210	240	250	220	220
Afrika	230	180	180	160	170
Totaal buitenland	25 210	26 890	27 950	25 270	25 010

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.16
Buitenlandse gasten in Nederlandse hotels en pensions ¹⁾ naar land van herkomst
Foreign tourists in Dutch hotels and boarding houses by country of residence

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Groot-Brittannië	1 760	1 820	1 780	1 540	1 330
Duitsland	1 310	1 400	1 420	1 350	1 360
België	570	600	680	690	710
Frankrijk	470	520	500	500	500
Italië	330	350	350	340	340
Spanje	300	370	400	350	340
Denemarken	130	150	140	130	120
Zwitserland	120	150	160	140	150
Zweden	100	100	110	110	90
Ierland	100	110	110	110	110
Noorwegen	80	90	90	90	90
Rusland	70	80	90	100	100
Oostenrijk	60	60	70	70	60
Polen	60	70	80	80	70
Finland	50	50	50	50	40
Portugal	50	50	50	50	50
Griekenland	40	40	40	40	50
Luxemburg	30	30	40	30	30
Tsjechië	30	30	30	30	30
Turkije	30	40	40	40	40
Hongarije	20	30	30	30	20
Roemenie			20	30	30
Overig Europa	340	310	370	330	350
Verenigde Staten	970	1 040	980	790	760
Canada	130	130	130	120	100
Overig Amerika	100	100	100	90	90
Brazilië	30	40	60	60	60
Japan	160	140	130	110	100
China	100	100	110	110	120
Israël	60	60	50	60	60
Indonesië	20	10	10	10	10
India	30	40	40	50	50
Zuid Korea	20	20	30	20	20
Taiwan	10	20	20	20	10
Hongkong		10	10	20	20
Overig Azië	240	200	210	150	150
Australië	80	90	90	90	90
Nieuw-Zeeland en overig Oceanië	30	20	30	20	20
Zuid Afrika	30	30	30	30	20
Overig Afrika	70	70	60	80	60
Totaal buitenland	8 080	8 570	8 710	8 040	7 750

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.17

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse hotels en pensions ¹⁾ naar land van herkomst*Overnight stays of foreign tourists in Dutch hotels and boarding houses by country of residence*

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Groot-Brittannië	3 190	3 280	3 210	2 840	2 400
Duitsland	2 840	2 880	2 980	2 740	2 750
België	960	1 010	1 130	1 120	1 180
Frankrijk	810	890	870	850	880
Italië	680	710	710	680	680
Spanje	610	760	830	720	680
Denemarken	240	280	260	240	220
Zwitserland	230	270	290	250	270
Zweden	180	190	200	180	160
Ierland	200	200	210	210	200
Noorwegen	150	160	160	160	160
Rusland	130	160	170	200	190
Oostenrijk	120	120	150	160	130
Polen	130	130	150	150	130
Finland	90	90	90	90	80
Portugal	90	90	90	90	100
Griekenland	70	80	80	80	90
Luxemburg	50	60	80	60	60
Tsjechië	50	60	60	60	50
Turkije	60	70	70	80	80
Hongarije		50	60	50	40
Roemenie			50	60	60
Overig Europa	650	630	720	650	640
Verenigde Staten	1 670	1 810	1 710	1 400	1 350
Canada	230	260	240	220	190
Overig Amerika	170	200	190	160	170
Brazilië	50	80	120	120	120
Japan	270	250	220	200	160
China	150	150	180	180	200
Israël	120	120	100	110	120
Indonesië	30	20	20	20	30
India	70	80	90	100	100
Zuid Korea	40	50	50	40	40
Taiwan	30	30	30	30	30
Hongkong		20	30	30	40
Overig Azië	390	340	360	280	280
Australië	150	180	170	160	170
Nieuw Zeeland en overig Oceanië	50	50	50	40	40
Zuid Afrika	50	50	50	50	50
Overig Afrika	130	120	120	150	120
Totaal buitenland	15 140	15 980	16 330	14 960	14 430

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.18
Buitenlandse gasten in Nederlandse overige logiesaccommodaties naar land van herkomst ¹⁾
Foreign tourists in Dutch other types of accommodation by country of residence

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Duitsland	1 260	1 410	1 420	1 320	1 390
België	340	380	430	420	460
Groot-Brittannië	90	90	120	100	80
Italië	50	50	50	30	30
Frankrijk	60	90	110	80	80
Spanje	20	20	30	20	20
Zwitserland	10	20	20	10	10
Denemarken	20	20	20	20	20
Overig Europa	60	60	80	60	80
Amerika	10	10	10	10	10
Azië	0	10	10	10	10
Australië en Oceanië	0	0	10	0	0
Afrika	10	0	0	0	0
Totaal buitenland	1 930	2 170	2 300	2 070	2 170

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Onder overige logiesaccommodaties vallen campings, bungalowparken en groepsaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.19

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse overige logiesaccommodaties naar land van herkomst ¹⁾*Overnight stays of foreign tourists in Dutch other types of accommodation by country of residence*

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x 1 000</i>					
Duitsland	7 210	7 750	8 000	7 180	7 420
België	1 440	1 530	1 740	1 690	1 860
Groot-Brittannië	470	460	590	480	370
Frankrijk	210	340	140	280	260
Italië	160	150	380	80	60
Spanje	100	80	140	60	50
Denemarken	60	90	90	70	70
Zwitserland	60	110	80	60	70
Overig Europa	260	310	350	290	330
Amerika	20	40	50	40	40
Azië	20	30	40	40	30
Australië en Oceanië	10	10	20	10	10
Afrika	50	10	10	20	10
Totaal buitenland	10 070	10 910	11 620	10 310	10 590

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Onder overige logiesaccommodaties vallen campings, bungalowparken en groepsaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.20

Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar land van herkomst, 2005/2006*Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation and country of residence, 2005/2006*

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
%						
Duitsland	26	38	16	15	68	72
België	9	9	7	6	17	14
Groot-Brittannië	19	16	22	23	6	7
Frankrijk	5	4	6	5	3	2
Italië en Spanje	7	6	8	8	3	2
Oost Europa ¹⁾	1	1	1	1	0	0
Overige landen in Europa	12	11	15	16	3	3
Verenigde Staten	9	6	11	10	0	0
Overige landen	12	10	15	17	0	0
<i>x 1 000</i>						
Totaal=100% ²⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Polen, Rusland/GOS, Slowakije, Tsjechië.²⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 4.1.21

Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar motief van verblijf, 2005/2006*Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation and reason for stay, 2005/2006*

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
%						
Vakantie	59	73	51	58	94	95
Zakenreis	30	19	37	30	3	3
Familie- en vriendenbezoek	3	2	3	3	1	1
Overig	8	6	9	9	2	2
<i>x 1 000</i>						
Totaal=100% ¹⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 4.1.22

Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar vervoermiddel, 2005/2006*Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation and means of transport, 2005/2006*

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
%						
Auto, motor en camper	42	54	30	27	93	94
Vliegtuig	44	35	54	57	2	2
Bus en touringcar	4	4	5	6	1	0
Trein	7	5	8	7	2	1
Overig	3	3	3	3	3	3
<i>x 1 000</i>						
Totaal=100% ¹⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 4.1.23

Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar wijze van reserveren, 2005/2006*Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation, by way of reservation, 2005/2006*

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
%						
Bij de accommodatie	34	39	31	31	48	51
Via een instantie	28	29	28	29	26	28
Niet gereserveerd	19	18	18	20	22	17
Op andere wijze	4	3	5	5	1	1
Onbekend	15	11	18	16	4	2
<i>x 1 000</i>						
Totaal=100% ¹⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.

Frequentie: vijfjaarlijks.

5. Gebruik van Nederlandse logiesaccommodaties

Algemeen

Tabel 5.1
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties
Overnight stays in Dutch tourist accommodations

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x mln</i>					
Hotels en pensions	29,5	31,8	34,2	32,6	31,5
Jeugdaccommodaties					
Groepsaccommodaties	4,1	4,1	4,0	3,8	3,9
Huisjescomplexen	24,5	26,8	29,3	29,2	29,1
Kampeertreinen	22,1	21,3	20,8	18,8	20,1
Totaal	80,2	83,9	88,3	84,5	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.2
Slaapplaats-bezettingsgraad in Nederlandse logiesaccommodaties
Bedplace occupancy rate for Dutch tourist accommodations

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>%</i>					
Hotels en pensions	43,3	46,6	47,8	46,0	43,2
Jeugdaccommodaties					
Groepsaccommodaties	22,6	23,1	22,6	22,8	23,7
Huisjescomplexen	33,2	35,8	38,6	38,5	36,8
Kampeertreinen	12,8	12,5	11,9	10,6	11,7

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.3
Gemiddelde verblijfsduur in Nederlandse logiesaccommodaties ¹⁾
Average length of stay (in nights) in Dutch tourist accommodations

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>nachten</i>					
Hotels en pensions	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Jeugdaccommodaties					
Groepsaccommodaties	2,9	2,9	2,8	2,7	2,7
Huisjescomplexen	5,0	4,9	4,9	4,9	4,7
Kampeerterreinen	6,4	6,0	5,8	5,9	5,7

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Betreft het gemiddelde aantal overnachtingen per gast in één accommodatie.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.4
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek
Overnight stays in Dutch tourist accommodations per month of departure

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x mln</i>					
Januari	3,1	3,3	3,7	3,7	3,5
Februari	3,4	3,4	4,0	4,2	3,9
Maart	4,0	3,9	4,5	4,9	4,1
April	5,1	6,4	7,0	5,9	6,6
Mei	8,7	8,2	9,6	9,5	9,0
Juni	7,9	9,8	8,8	8,3	8,9
Juli	12,1	11,9	11,9	11,8	12,1
Augustus	14,6	13,8	14,5	13,6	13,8
September	7,2	8,1	7,9	7,2	7,5
Oktober	6,6	6,9	7,2	7,1	6,8
November	3,9	4,3	4,8	4,3	4,4
December	3,6	4,1	4,4	4,1	4,1
Totaal	80,2	83,9	88,3	84,5	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

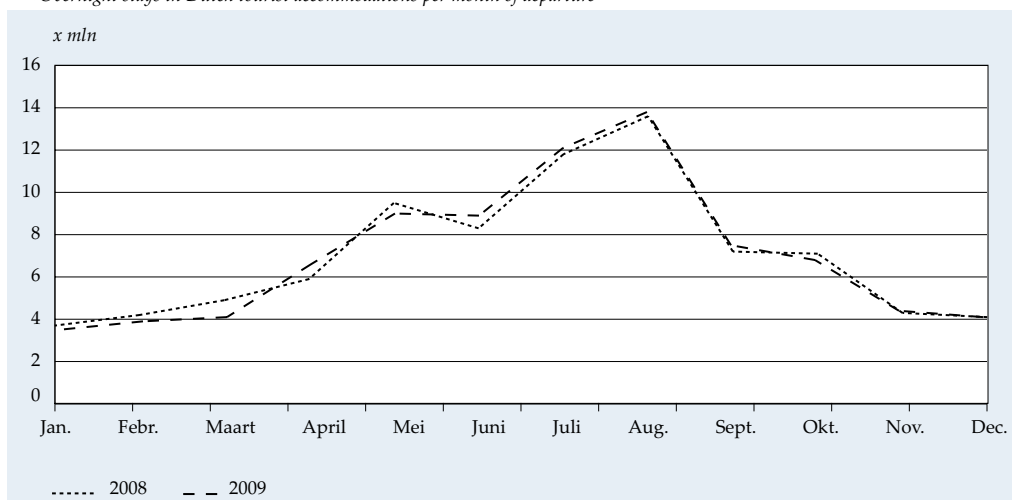
Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

5.5 Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek

Overnight stays in Dutch tourist accommodations per month of departure

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 5.6
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie

Overnight stays in Dutch tourist accommodations per province

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>x mln</i>					
Groningen	1,1	1,4	1,3	1,3	1,5
Friesland	4,6	4,6	4,7	4,6	5,1
Drenthe	4,8	5,7	5,7	5,6	5,8
Overijssel	5,4	5,1	5,2	5,3	5,6
Flevoland	1,6	1,7	1,6	1,6	1,7
Gelderland	9,7	9,4	10,2	9,8	9,5
Utrecht	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4
Noord-Holland	17,7	19,2	19,8	18,7	18,9
Zuid-Holland	7,4	7,9	8,6	8,6	8,3
Zeeland	7,6	8,2	9,1	7,5	7,6
Noord-Brabant	8,2	8,2	9,0	8,9	8,4
Limburg	9,8	10,1	10,5	10,0	9,7
Nederland	80,2	83,9	88,3	84,5	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

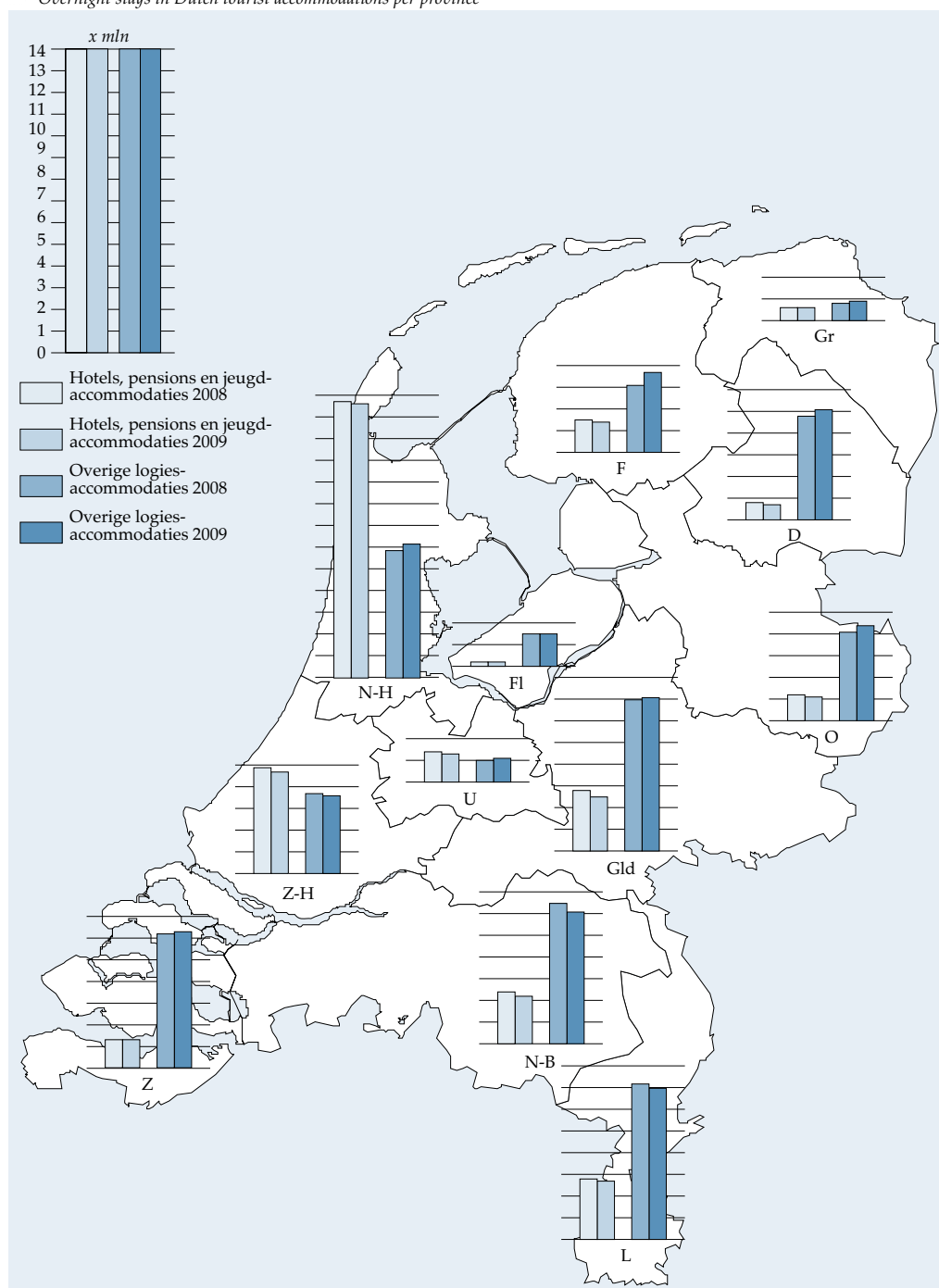
Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

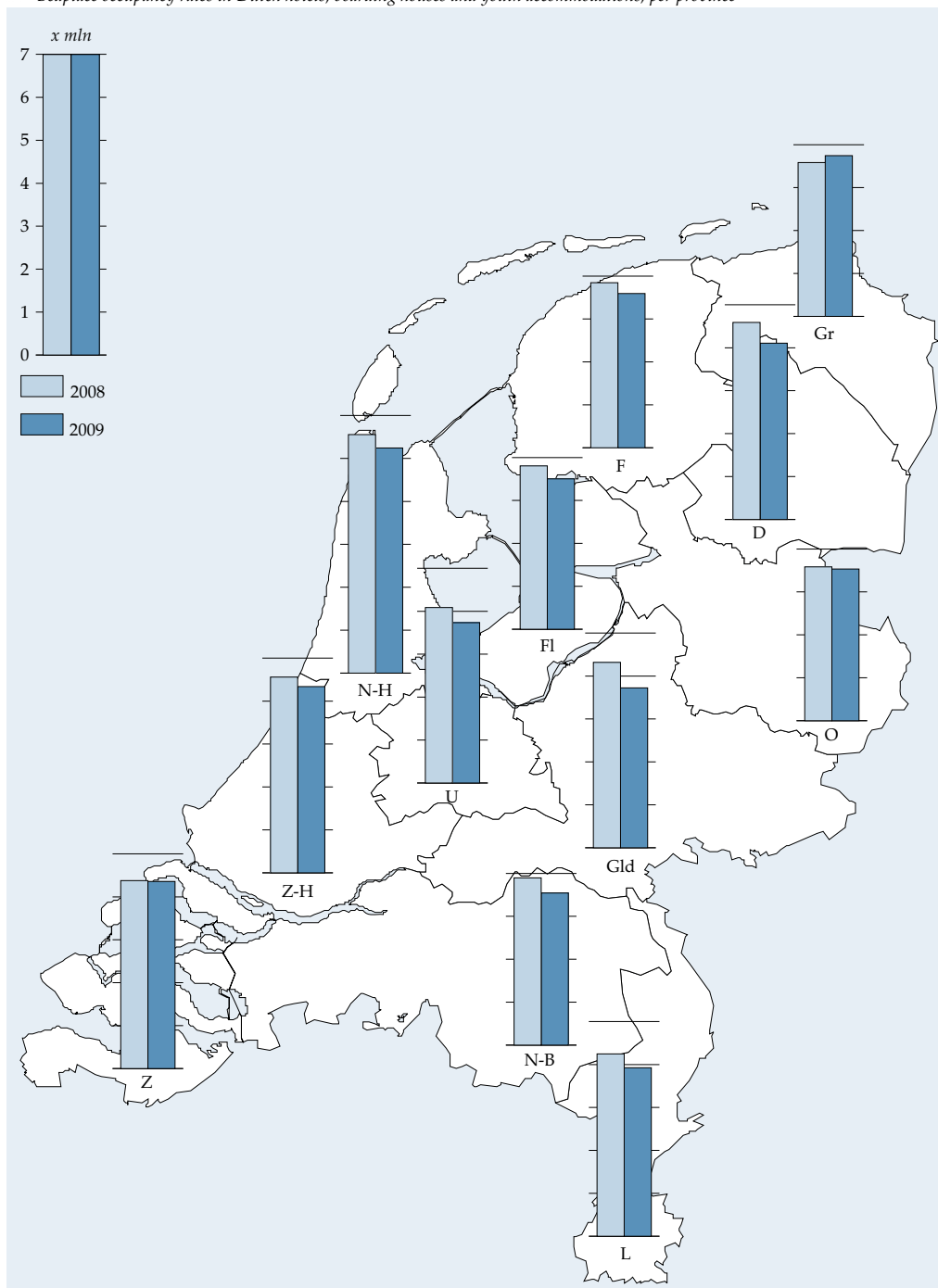
5.7 Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie

Overnight stays in Dutch tourist accommodations per province

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

5.8 Bedbezettingsgraden in Nederlandse hotels, pensions en jeugdaccommodaties, per provincie
Bedplace occupancy rates in Dutch hotels, boarding houses and youth accommodations, per province

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 5.9
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst
Overnight stays in Dutch tourist accommodations by country of residence

	2005	2006	2007	2008	2009
	<i>x mln</i>				
Nederland	55,0	57,1	60,3	59,2	59,5
Buitenland	25,2	26,9	28,0	25,3	25,0
Totaal	80,2	83,9	88,3	84,5	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.10
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst en type accommodatie
Overnight stays in Dutch tourist accommodations by country of residence and type of accommodation

	2005	2006	2007	2008	2009
	<i>x mln</i>				
Nederland					
Hotels en pensions ¹⁾	14,4	15,8	17,8	17,7	17,1
Groepsaccommodaties	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4
Huisjescomplexen	18,7	20,4	22,1	22,4	22,4
Kampeertreinen	18,4	17,4	16,8	15,7	16,6
Totaal	55,0	57,1	60,3	59,2	59,5
Buitenland					
Hotels en pensions ¹⁾	15,1	16,0	16,3	15,0	14,4
Groepsaccommodaties	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Huisjescomplexen	5,8	6,4	7,2	6,7	6,6
Kampeertreinen	3,7	3,9	4,0	3,1	3,5
Totaal	25,2	26,9	28,0	25,3	25,0
Totaal Nederland + buitenland	80,2	83,9	88,3	84,5	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009.

Frequentie: jaarlijks.

6. Vrijtijdsbesteding van Nederlanders

Algemeen

Tabel 6.1
Vrijtijdsbesteding door de bevolking naar leeftijd, 2008
Leisure activities of the population by age, 2007

	Totaal	0-14 jaar	15-19 jaar	20-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-74 jaar	75-84 jaar	85 jaar en ouder
	%										
Sport											
Lichamelijke sport ¹⁾											
1-4 uur per week	42	60	40	41	46	46	41	35	31	21	14
5 uur of meer per week	18	30	36	28	14	11	14	16	16	9	0
Cultuur											
Bezoek aan museum ¹⁾											
12 maal per jaar	1	0	0	1	1	1	1	3	2	1	0
3-11 maal per jaar	15	19	13	10	10	13	16	20	21	13	5
Uitgaan											
Cafébezoek											
minstens 1 maal per week	10	1	22	31	14	7	6	6	5	4	1
1-3 maal per maand	18	5	29	40	30	21	13	9	6	4	0
Frequentie vakantie											
1 maal per jaar	30	36	35	33	33	31	31	23	21	23	13
meer dan 1 maal per jaar	47	49	47	45	48	48	49	53	44	23	8
Mediagebruik											
TV kijken											
20 uur of meer per week	30	12	23	22	23	26	33	41	52	60	58
10-19 uur per week	37	37	34	41	40	43	39	35	31	28	22
5- 9 uur per week	19	28	25	22	21	18	17	14	11	6	5
1- 4 uur per week	11	16	16	13	14	10	9	8	4	5	7
minder dan 1 uur per week	3	7	3	2	1	2	1	2	1	1	8

CBS: Permanent Onderzoek LeefSituatie.

¹⁾ Cijfers hebben betrekking op personen vanaf 4 jaar oud.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Tabel 6.2

Bestedingen van huishoudens aan ontspanning als percentage van hun totale bestedingen*Expenditure of households on leisure as a percentage of their total expenditure*

	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
<i>%</i>						
Ontspanning	11,2	11,2	10,8	.		
Sport, spel en vakantie	6,7	6,9	7,3	7,2	7,6	7,5
Sport en spel	1,2	1,3	1,2	.		
Vakanties, kamperen en weekendbesteding	5,5	5,6	5,5	.		
w.o.						
Vakantie binnenland	0,5	0,5	0,5	.		
Vakantie buitenland	3,9	3,8	3,7	.		
Overige ontspanning ¹⁾	4,4	4,3	3,9	4,0	4,2	4,0
<i>euro</i>						
Totale bestedingen per huishouden ²⁾	28 015	28 214	28 743	29 218	30 065	31 421

¹⁾ Muziek, zang, toneel, film, fotografie, radio, tv, cd-spelers en speelgoed.²⁾ Gemiddelde besteding per huishouden per jaar

Zie voor meer informatie de Toelichting op gebruikte begrippen.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Tabel 6.3

Consumentenprijsindices van enkele artikelgroepen op het terrein van vrijetijdsbesteding*Consumer price indices of some leisure commodities*

	2000 = 100	2005	2006	2006=100	2007	2008	2009
<i>aandeel (%)</i>							
Diensten recreatie en cultuur	2,51	124,1	127,3	100,0	103,1	107,2	110,9
Kranten, boeken en schrijfwaren	1,86	119,5	120,8	100,0	101,1	98,8	101,8
Restaurants, café's en kantines	4,66	120,0	122,3	100,0	103,4	107,8	111,9
Pakketreizen	1,60	113,1	116,2	100,0	102,3	104,4	109,4
Totale bestedingen per huishouden	100,0	113,1	114,4	100,0	101,6	104,1	105,4

Bron: Statistiek van de consumentenprijzen.

¹⁾ Indexcijfers van 2007–2009 met 2006=100.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Maandstatistiek van de prijzen.

Frequentie: maandelijks.

Tabel 6.4

Zeven meest beoefende sporten, naar leeftijd, door sporters die minstens 40 weken per jaar actief zijn, 2007*Seven most practiced sports, by age, sportsmen at least 40 weeks a year active, 2007*

	6-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65 jaar en ouder
	%							
Zwemmen	75	62	54	47	44	36	28	33
Tennis	13		23	15	13	16	14	12
Fietssport	13		27	27	34	40	48	46
Hardlopen		39	51	41	34	29	13	
Fitness \ aerobics			51	48	44	40	32	23
Wandelsport				17	24	35	48	38
Veldvoetbal	39	56	40	18	12			
Gymnastiek \ turnen	27	21						22
Watersport						11	8	
Zaalvoetbal		25	19					
Badminton		27						
Tafeltennis		28						
Skeelers \ skaten	26							
Schaatsen	14							
Golf								6

Bron: Sociaal en Cultureel Planbureau / CBS, Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek.

Inlichtingen: SCP (070) 340 7157.

Voornaamste publicatie: Rapportage Sport 2003, 2006, 2008.

Frequentie: vierjaarlijks.

Tabel 6.5

Bezit duurzame recreatiegoederen, 2009**Ownership of durable recreational items, 2009**

	2001	2002	2003	2004	2008 ¹⁾	2009
	%					
Tweede woning, vakantiehuisje of -bungalow	2	3	3	3	3,1	3,3
Stacaravan	2	2	2	2	1,6	1,7
Tourcaravan, vouwwagen	12	11	10	10	8,1	10,7
Bromfiets	6	6	.	3	4,2	4,9
Motor, scooter	9	9	.	9	10,9	10,4
Auto	73	74	76	78	76,4	79,7
Surfplank	5	4	.	3	.	.
Zeilboot of motorboot	3	3	.	4	3,3	2,5
Solarium, zonnebank	18	18	.	16	13,8	13,8

Bron: Sociaal-Economisch Panelonderzoek (2000-2004).

¹⁾ Vanaf 2008 cijfers uit het CBS Budgetonderzoek, deze zijn niet vergelijkbaar met eerdere jaren in deze tabel.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.

Frequentie: jaarlijks.

7. Dagtochten van Nederlanders

Algemeen

Tabel 7.1.1
Dagtochten naar belangrijkste activiteit
Day trips by most important activity

	1995/'96	2001/'02	2006/'07	Ontwikkeling 2006/'07 ten opzichte van 2001/'02
	<i>x mln</i>			%
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	53,2	58,0	41,4	-29
Sport en sportieve recreatie				
Wandelen	59,4	65,9	48,1	-27
Fietsen	43,0	47,9	34,8	-27
Golfen	3,8	6,2	6,8	9
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	31,2	33,4	28,4	-15
Overig	160,4	150,7	130,4	-13
Onbekend	0,0	0,3	2,2	
Toeschouwer/begeleider bij sport	33,1	36,3	38,0	5
Toeren	17,4	21,5	10,9	-49
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	89,8	109,8	119,0	8
Recreatief winkelen	129,1	112,8	134,3	19
Uitgaan				
Film, toneel, concert e.d.	41,3	58,0	56,7	-2
Uit eten, café, disco e.d.	144,9	165,6	159,6	-4
Overig (verenigingen, hobby's)	129,3	115,0	96,0	-17
Totaal	935,8	981,6	906,6	-8

Bron: Onderzoek dagrecreatie 1995/'96, 2001/'02, 2006/'07.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.2
Dagtochten naar jaargetijde en belangrijkste activiteit, 2006/'07
Day trips by season and main activity, 2006/'07

	Winter	Voorjaar	Zomer	Herfst	Totaal
<i>x mln</i>					
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	7,2	11,7	14,7	7,7	41,4
Sport en sportieve recreatie					
Wandelen	11,9	14,1	9,0	13,0	48,1
Fietsen	2,8	13,6	12,3	6,1	34,8
Golfen	0,7	1,9	2,3	1,8	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	9,1	7,2	3,2	9,0	28,4
Overig	32,7	35,8	20,9	41,0	130,4
Onbekend	0,4	0,3	0,4	1,2	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	8,5	11,8	5,2	12,5	38,0
Toeren	1,1	3,0	4,1	2,7	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	22,4	31,9	35,6	29,1	119,0
Recreatief winkelen	38,7	30,3	26,0	39,3	134,3
Uitgaan					
Film, toneel, concert e.d.	15,6	13,4	13,2	14,4	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	44,4	37,4	36,3	41,5	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	27,1	26,9	12,3	29,7	96,0
Totaal	1,0	239,5	195,4	248,9	906,6

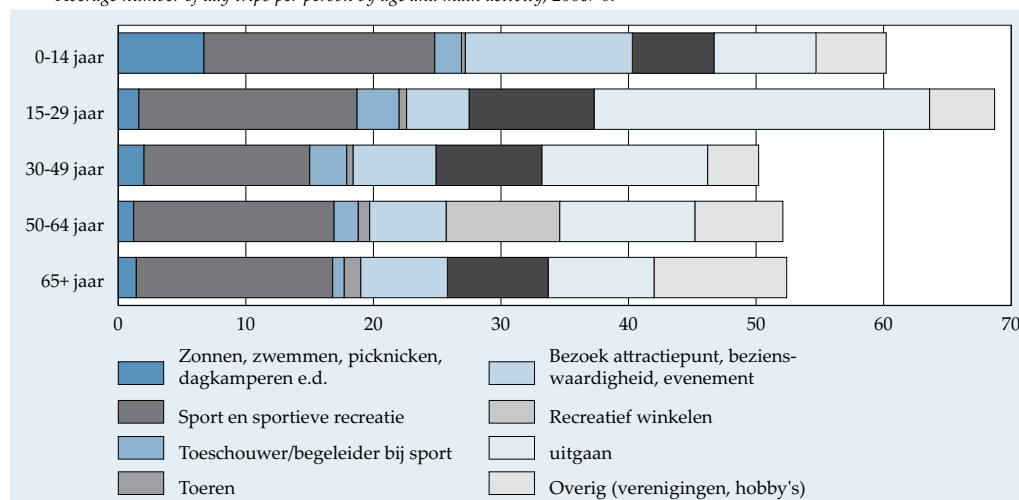
Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B: Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

7.1.3 Gemiddeld aantal dagtochten per persoon naar leeftijd en belangrijkste activiteit, 2006/'07

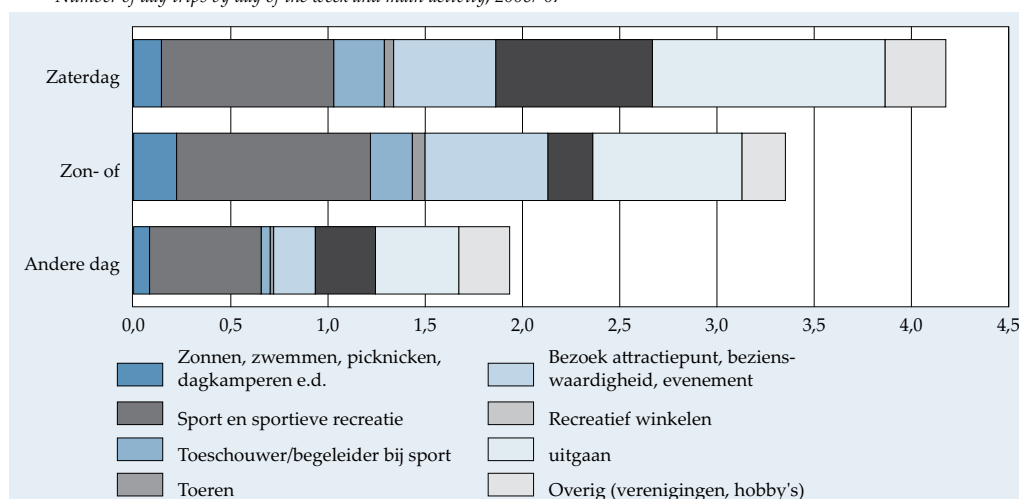
Average number of day trips per person by age and main activity, 2006/'07

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

7.1.4 Aantal dagtochten naar weekdag en belangrijkste activiteit, 2006/'07

Number of day trips by day of the week and main activity, 2006/'07

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

Tabel 7.1.5
Dagtochten naar provincie van bestemming en belangrijkste activiteit, 2006/'07
Day trips by main activity and province of destination, 2006/'07

	Nederland						
	Gronin- gen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Gelder- land	Utrecht
<i>x mln</i>							
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	1,5	1,0	1,6	2,8	0,7	3,9	2,3
Sport en sportieve recreatie	7,6	10,7	6,9	16,0	3,2	30,9	18,8
Toeschouwer/begeleider bij sport	1,6	1,5	1,5	2,8	0,5	3,8	2,6
Toeren	0,7	0,5	0,5	0,7	0,2	1,4	0,5
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	3,6	3,6	4,0	6,4	2,2	13,3	10,6
Recreatief winkelen	5,5	3,9	3,9	8,5	3,0	14,4	10,2
Uitgaan	6,4	7,0	4,2	13,5	2,7	21,4	17,4
Overig (verenigingen, hobby's)	4,8	3,2	2,8	4,6	1,7	11,2	7,3
Totaal	31,7	31,4	25,3	55,3	14,2	100,2	69,7
	Nederland					Buitenland Totaal	
	Noord- Holland	Zuid- Holland	Zeeland	Noord- Brabant	Limburg		
<i>x mln</i>							
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	7,6	10,3	1,9	4,6	2,4	0,8	41,4
Sport en sportieve recreatie	42,1	50,5	5,0	36,8	18,1	4,3	250,8
Toeschouwer/begeleider bij sport	6,4	7,1	0,3	6,7	2,9	0,4	38,0
Toeren	1,8	1,7	0,3	1,3	0,8	0,6	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	21,2	22,2	2,5	17,3	7,5	4,6	119,0
Recreatief winkelen	22,0	27,2	2,8	18,9	9,3	4,8	134,3
Uitgaan	40,2	46,7	3,8	34,7	15,0	3,4	216,3
Overig (verenigingen, hobby's)	14,0	19,6	2,2	13,7	10,2	0,6	96,0
Totaal	155,3	185,2	18,9	134,0	66,2	19,4	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.6
Dagtochten naar vervoermiddel en belangrijkste activiteit, 2006/'07
Day trips by means of transport and main activity, 2006/'07

	Fiets	Auto	Openbaar vervoer	Overige vervoermiddelen	Geen vervoermiddel	Totaal (abs.= 100%)
	% <i>x mln</i>					
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	22	70	2	0	5	41,4
<i>Sport en sportieve recreatie</i>						
Wandelen	7	62	4	0	26	48,1
Fietsen	89	11	1	0	0	34,8
Golfen	4	95	0	0	1	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	31	56	1	1	11	28,4
Overig	35	54	2	1	7	130,4
Onbekend	.	.	.	.	.	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	25	63	6	0	6	38,0
Toeren	5	59	16	15	6	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	14	63	12	0	10	119,0
Recreatief winkelen	13	67	15	0	5	134,3
<i>Uitgaan</i>						
Film, toneel, concert e.d.	17	62	14	0	7	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	24	53	9	0	13	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	24	57	4	1	15	96,0
Totaal	24	58	8	1	10	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07

Frequentie: vijfjaarlijks

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres. Als tijdens de dagtocht meer dan één vervoermiddel is gebruikt, is het vervoermiddel genomen waarmee de langste afstand is afgelegd.

Tabel 7.1.7
Dagtochten naar reisafstand en belangrijkste activiteit, 2006/'07
Day trips by trip distance and main activity, 2006/'07

	Minder dan 5 km	5 tot 15 km	15 tot 30 km	30 km of meer	Totaal (abs.=100%)
	%				x mln
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	36	31	15	17	41,4
<i>Sport en sportieve recreatie</i>					
Wandelen	40	24	17	19	48,1
Fietsen	4	33	40	23	34,8
Golfen	17	43	19	21	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	55	31	7	7	28,4
Overig	53	27	11	9	130,4
Onbekend	.	.	.	.	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	38	24	17	20	38,0
Toeren	12	8	15	64	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	28	20	17	36	119,0
Recreatief winkelen	24	29	22	25	134,3
<i>Uitgaan</i>					
Film, toneel, concert e.d.	33	26	19	22	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	45	27	14	15	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	53	24	12	11	96,0
Totaal	38	26	16	20	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07

Frequentie: vijfjaarlijks

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres. De reisafstand is de helft van het in totaal tijdens de dagtocht afgelegde aantal kilometers.

Tabel 7.1.8
Dagtochten naar duur van de dagtocht en belangrijkste activiteit, 2006/'07
Day trips by duration of the trip and main activity, 2006/'07

	2-3 uur	4-5 uur	6-7 uur	8 uur of meer	Totaal (abs.=100%)
	%				x mln
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	54	27	10	9	41,4
<i>Sport en sportieve recreatie</i>					
Wandelen	66	20	6	8	48,1
Fietsen	60	22	9	9	34,8
Golfen	23	36	23	18	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	81	8	4	6	28,4
Overig	66	22	5	6	130,4
Onbekend	.	.	.	.	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	52	28	10	9	38,0
Toeren	31	27	15	28	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	36	25	17	23	119,0
Recreatief winkelen	51	28	11	10	134,3
<i>Uitgaan</i>					
Film, toneel, concert e.d.	40	35	14	11	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	38	35	16	11	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	55	28	9	8	96,0
Totaal	50	27	11	11	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07

Frequentie: vijfjaarlijks

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres

Tabel 7.1.9
Dagtochten naar bestemmingsprovincie en woonprovincie, 2006/'07
Day trips: province of residence and of destination, 2006/'07

Woonprovincie	Bestemming	Provincie					
	Totaal Nederland	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Gelderland
<i>x 1 000</i>							
Groningen	31 090	24 010	1 420	3 570	520	90	620
Friesland	33 710	1 690	27 510	1 140	860	300	850
Drenthe	25 130	3 450	510	17 690	1 570	110	320
Overijssel	55 680	270	290	1 390	45 070	600	3 570
Flevoland	16 200	90	320	180	620	10 150	1 170
Gelderland	103 950	280	250	370	3 830	540	79 240
Utrecht	67 990	90	110	250	600	610	4 040
Noord-Holland	148 210	790	640	260	690	1 230	1 710
Zuid-Holland	190 460	750	280	200	860	330	2 510
Zeeland	18 630	40	40	30	60	60	100
Noord-Brabant	140 010	180	30	140	470	70	4 230
Limburg	75 580	50	0	60	130	100	1 800
Totaal	906 640	31 690	31 390	25 290	55 300	14 200	100 160
<i>x 1 000</i>							
	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg	Buitenland, onbekend
<i>x 1 000</i>							
Groningen	170	230	70	0	100	0	300
Friesland	250	700	180	30	140	0	60
Drenthe	190	360	100	0	180	30	610
Overijssel	700	890	930	100	500	160	1 200
Flevoland	1 210	1 740	420	0	120	130	70
Gelderland	6 480	3 570	2 480	250	3 700	690	2 260
Utrecht	49 380	6 550	3 670	70	1 610	600	410
Noord-Holland	4 340	130 370	6 150	310	1 120	230	350
Zuid-Holland	5 160	7 380	164 700	1 370	5 500	590	810
Zeeland	130	240	930	14 610	1 430	0	950
Noord-Brabant	1 340	2 490	4 960	1 880	115 960	3 310	4 960
Limburg	360	810	610	230	3 610	60 420	7 390
Totaal	69 730	155 330	185 200	18 860	133 980	66 160	19 370

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.10
Dagtochten naar toeristengebied, 2006/'07
Day trips: tourist area, 2006/'07

Toeristengebied	Totaal
	<i>x 1 000</i>
Waddeneilanden	1 626
Noordzeebadplaatsen	45 985
IJsselmeerkust	39 936
Deltagebied	35 463
Meren in Groningen, Friesland, N-W Overijssel	16 363
Hollands-Utrechtse meren	10 213
Utrechtse Heuvelrug en t Gooi	34 134
Veluwe en Veluwerand	41 703
Gelders rivierengebied	15 122
Achterhoek	24 701
Twente, Salland en Vechtstreek	49 729
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	33 824
West- en Midden Brabant	100 820
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	73 651
Zuid-Limburg	34 767
Vier grote steden	151 490
Overig Nederland	177 744
Buitenland	19 369
Totaal	906 640

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

Frequentie: vijfjaarlijks.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Tabel 7.1.11
De 20 meest bezochte attractiepunten
Top-twenty of most visited attractions

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>1 000 bezoekers</i>						
1. De Efteling	3 253	3 200	3 050	3 240	3 290	4 000
2. Rondvaarten Amsterdam	2 500	2 847	3 143	3 205	2 692	2 811
3. Attractiepark Slagharen	1 325	1 400	1 400	1 424	1 438	1 572
4. Diergaarde Blijdorp	1 500	1 479	1 428	1 560	1 608	1 562
5. Burgers' Zoo	1 515	1 505	1 465	1 505	1 520	1 525
6. Van Gogh Museum	1 338	1 417	1 675	1 550	1 470	1 451
7. Duinrell (incl. Tikibad)	1 310	1 349	1 342	1 354	1 356	1 349
8. Natura Artis Magistra	1 081	1 176	1 200	1 230	1 238	1 208
9. Dierenpark Emmen	1 410	1 260	1 140	1 203	1 220	1 133
10. Anne Frank Huis	937	965	983	1 003	999	986
11. Ouwehands Dierenpark	825	860	880	895	910	930
12. Rijksmuseum	810	843	1 142	966	970	876
13. De Keukenhof	738	693	760	837	834	868
14. Walibi World	.	900	766	834	856	840
15. Safaripark Beekse Bergen	525	595	660	730	809	796
16. De Zaanse Schans	886	854	849	845	705	773
17. Dolfinarium	733	753	808	720	765	750
18. Dierenpark Amersfoort	685	655	690	748	700	735
19. Madurodam	630	700	691	675	693	626
20. Madame Tussauds	406	394	465	545	532	554

Bron: NBTC.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

In deze lijst zijn nationaal bekende permanente attractieparken, dierentuinen en musea opgenomen, waar via entreebetalingen cijfers over aantallen bezoekers kunnen worden verkregen. De cijfers zijn opgegeven door de bedrijven zelf.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 7.2
Uitgaven voor dagtochten, 2006/'07
Expenditure on day trips, 2006/'07

	Totaal van alle dagtochten				Gemiddeld per persoon per dagtocht			
	entree- en deel- name- kosten	con- sump- tiekos- ten	reis- kosten	totaal	entree- en deel- name- kosten	con- sump- tiekos- ten	reis- kosten	totaal
	<i>mln euro</i>				<i>euro</i>			
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	137	156	64	357	3,30	3,78	1,54	8,62
Sport en sportieve recreatie	719	969	350	2 038	2,87	3,86	1,39	8,12
w.o. wandelen	31	183	114	328	0,64	3,80	2,38	6,82
Fietsen	20	171	24	215	0,58	4,91	0,69	6,18
Golfen	105	57	17	180	15,55	8,41	2,58	26,53
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	193	73	29	296	6,81	2,58	1,02	10,41
Overig	355	477	160	992	2,72	3,65	1,23	7,61
Onbekend	14	8	4	27	.	.	.	.
Toeschouwer/begeleider bij sport	140	194	81	416	3,69	5,12	2,14	10,95
Toeren	77	106	80	262	7,02	9,68	7,32	24,02
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	540	914	420	1 874	4,54	7,68	3,53	15,75
Recreatief winkelen	45	991	423	1 459	0,34	7,38	3,15	10,87
Uitgaan	1 111	3 875	500	5 486	5,13	17,92	2,31	25,36
Film, toneel, concert e.d.	752	441	138	1 331	13,26	7,78	2,44	23,48
Uit eten, café, disco e.d.	359	3 434	362	4 155	2,25	21,51	2,27	26,03
Overig (verenigingen, hobby's)	347	321	155	823	3,62	3,34	1,62	8,58
Totaal	3 116	7 526	2 073	12 715	3,44	8,30	2,29	14,02

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07

Frequentie: vijfjaarlijks

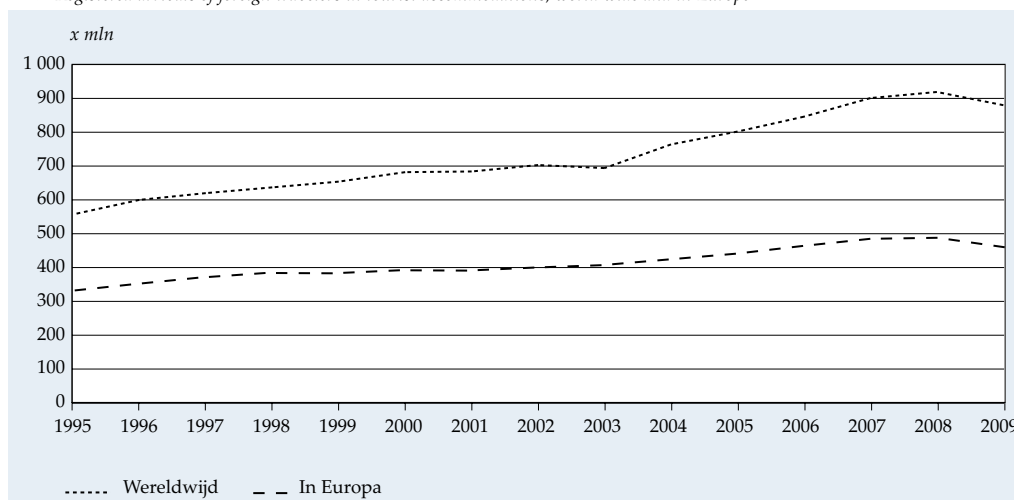
N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

8. Internationaal toerisme

Algemeen

8.1.1 Geregisteerde aankomsten van buitenlandse reizigers in logiesaccommodaties, wereldwijd en in Europa

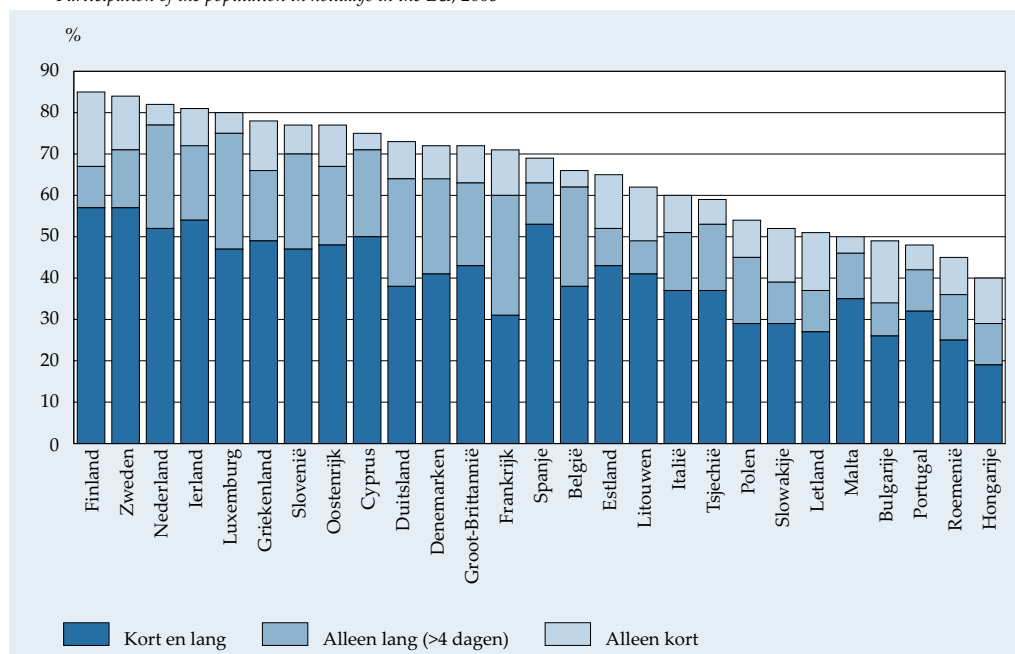
Registered arrivals of foreign travelers in tourist accommodations, world wide and in Europe

Bron: World Tourism Organization.

8.1.2 Deelname van de bevolking aan vakanties in de EU, 2008

Participation of the population in holidays in the EU, 2008

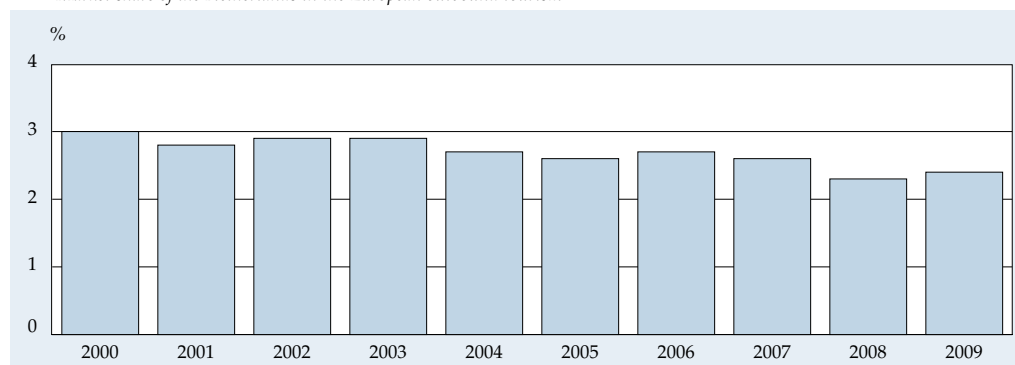
Bron: Europese Commissie.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

Voornaamste publicatie: Survey on the attitudes of Europeans towards tourism.

8.1.3 Marktaandeel van Nederland in het Europese uitgaande toerisme¹⁾

Market share of the Netherlands in the European outbound tourism

Bron: ETM.

¹⁾ Het aandeel van alle uitgaande reizen van Europese landen dat naar Nederland gaat.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

Voornaamste publicatie: European Travel Monitor.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

8.2.1 Ontvangsten uit het reisverkeer *International tourists receipts*

Bron: World Tourism Organization.

Tabel 8.2.2
Ontvangsten uit en uitgaven aan reisverkeer per land, 2009*
*International tourists receipts and expenditure by country, 2009**

	Ontvangsten	Uitgaven
<i>mln dollars</i>		
België	9 800	17 900
Denemarken	6 200	9 000
Duitsland	34 700	80 800
Frankrijk	49 400	38 500
Griekenland	14 500	3 400
Groot-Brittannië	30 100	48 500
Ierland	4 900	8 800
Italië	40 200	27 800
Nederland	12 400	20 700
Noorwegen	4 200	12 700
Oostenrijk	19 400	10 800
Polen	9 000	7 300
Portugal	9 700	3 800
Spanje	53 200	16 600
Zweden	12 100	12 600
Zwitserland	13 900	10 900

Bron: World Tourism Organization
Voornaamste publicatie: UNWTO World Tourism Barometer
Frequentie jaarlijks

Tabel 8.2.3

Ontvangsten uit en uitgaven aan internationaal reisverkeer per hoofd van de bevolking per land, 2007*International tourists receipts and expenditure per capita per country, 2007*

	Ontvangsten	Uitgaven
	<i>euro</i>	
België	1 150	1 804
Denemarken	1 142	1 614
Duitsland	569	1 136
Finland	737	878
Frankrijk	1 003	703
Griekenland	1 404	307
Groot-Brittannië	775	1 455
Ierland	2 055	2 043
Italië	780	554
Nederland	1 218	1 191
Noorwegen	1 073	3 014
Oostenrijk	2 566	1 547
Portugal	1 219	456
Spanje	1 465	544
Zweden	1 504	1 722
Zwitserland	1 968	1 658

Bron: World Tourism Organization

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.
Frequentie: jaarlijks.

Tabel 8.2.4

**Ontvangsten uit het internationaal reisverkeer als percentage van het bruto binnenlands product (BBP)
en per aangekomen buitenlandse gast, 2009**

Ratio of the international tourists receipts to the Gross Domestic Product and per inbound tourist, 2008

	BBP	Ontvangsten per gast
	%	US dollar
België	2,4	1 400
Bulgarije	3,1	600
Duitsland	2,2	1 400
Frankrijk	3,7	700
Griekenland	6,9	1 000
Groot-Brittannië	3,8	1 100
Hongarije	2,9	600
Ierland	1,8	.
Italië	3,9	900
Kroatië	11,8	1 000
Nederland	2,7	1 300
Oekraïne	1,8	200
Oostenrijk	4,3	900
Polen	1,6	800
Portugal	5,7	.
Rusland	1,1	500
Spanje	5,9	1 000
Tsjechië	1,8	1 100
Turkije	4,5	800
Zwitserland	5,9	1 700

Bron: World Tourism Organization / World Travel & Tourism Council

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

Voornaamste publicatie: UNWTO World Tourism Barometer

Frequentie: jaarlijks.

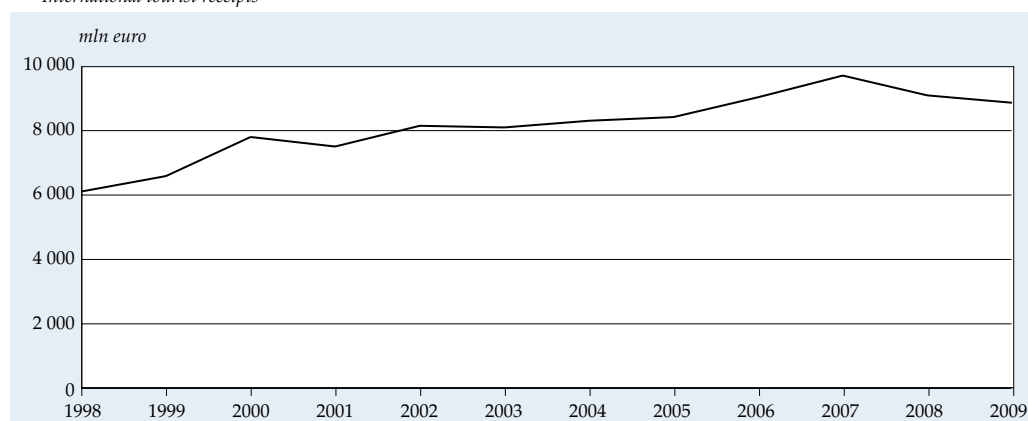
9. De economische betekenis van toerisme in Nederland

Tabel 9.1
Ontvangsten uit het reisverkeer naar land van herkomst
International tourist receipts by country of residence

	2005	2006	2007	2008	2009
<i>mln euro</i>					
EU euro-zone	5 121	5 530	6 018	5 718	5 892
EU alle landen	6 677	7 178	7 743	7 284	7 198
België	821	873	1 012	1 024	1 102
Denemarken	101	124	118	113	101
Duitsland	3 200	3 404	3 631	3 414	3 423
Finland	32	34	37	39	34
Frankrijk	349	421	446	413	423
Griekenland	28	32	35	36	40
Groot-Brittannië	1 277	1 317	1 380	1 243	1 031
Ierland	77	82	88	90	88
Italië	279	291	301	283	272
Luxemburg	21	23	29	25	25
Oostenrijk	43	48	62	65	55
Portugal	33	37	37	37	41
Spanje	235	284	333	276	262
Zweden	67	77	79	76	66
Zwitserland	96	124	128	112	118
Verenigde Staten	589	647	633	540	502
Canada	79	87	85	83	70
Japan	95	90	83	75	62
Overige landen	996	850	964	903	1 151
Totaal	8 421	9 037	9 710	9 094	8 866

Bron: CBS
Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.
Voornaamste publicatie: CBS / Statline
Frequentie: per kwartaal.

9.2 Ontvangsten uit het reisverkeer
International tourist receipts

Bron: De Nederlandsche Bank/CBS.

Tabel 9.3
Kerncijfers Satellietrekening Toerisme in lopende prijzen

	Eenheid	2003	2004
Toeristische indicatoren			
Interne toeristische bestedingen ¹⁾	<i>mln euro</i>	30 404	30 976
Toeristisch BBP	<i>mln euro</i>	14 710	14 931
% van het totale BBP	%	3,1	3,0
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾	<i>mln euro</i>	12 353	12 541
% van totale toegevoegde waarde	%	2,9	2,9
Toeristische banen	<i>x 1 000 banen</i>	378	374
% van het totale aantal banen	%	4,3	4,3
Toeristisch werkzame personen	<i>x 1 000 personen</i>	337	334
% van het totale aantal werkzame personen	%	4,1	4,1
Toeristisch arbeidsvolume	<i>x 1 000 vte's</i>	239	237
% van het totale arbeidsvolume	%	3,7	3,7
Recreatieve bestedingen van ingezetenen	<i>mln euro</i>	30 609	30 454
% van de totale consumptieve bestedingen van huishoudens	%	13,1	12,8
Verschillende soorten toeristische consumptie			
Intern toerisme ¹⁾	<i>mln euro</i>	30 404	30 976
inkomend toerisme ²⁾		5 921	5 989
binnenlands toerisme ³⁾		20 315	20 767
bestemming binnenland		16 916	17 265
bestemming buitenland ⁴⁾		3 399	3 502
duurzame recreatiegoederen ⁵⁾		2 578	2 643
sociale overdrachten ⁶⁾		1 590	1 577
Toeristische indicatoren			
	<i>waarde-indexcijfers (2001=100)</i>		
Interne toeristische bestedingen ¹⁾		102,5	104,4
Toeristisch BBP ³⁾		103,4	104,9
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾		104,1	105,7
Recreatieve bestedingen van ingezetenen		103,1	102,6
Verschillende soorten toeristische consumptie			
Intern toerisme ¹⁾		102,5	104,4
inkomend toerisme ²⁾		103,4	104,6
binnenlands toerisme ³⁾		102,6	104,9
bestemming binnenland		102,2	104,3
bestemming buitenland ⁴⁾		104,7	107,9
duurzame recreatiegoederen ⁵⁾		98,0	100,5
sociale overdrachten ⁶⁾		105,2	104,3

Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT)

¹⁾ Intern toerisme is het toerisme van niet-ingezetene en ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. De interne toeristische bestedingen zijn de som van bestedingen ten behoeve van inkomend toerisme, binnenlands toerisme, (inclusief de binnenlandse uitgaven aan reizen met een buitenlandse bestemming), duurzame recreatiegoederen en sociale overdrachten (incl btw).

²⁾ Inkomend toerisme is het toerisme van niet-ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland (excl. transferpassagiers).

³⁾ Binnenlands toerisme is het toerisme van ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. Hier wordt alleen de component van het binnenlandse toerisme bedoeld die betrekking heeft op bestemmingen binnen Nederland, omdat de component die betrekking heeft op bestemmingen in het buitenland apart wordt weergegeven.

⁴⁾ Dit betreft het binnenlandse toerisme dat betrekking heeft op bestemmingen in het buitenland (binnenlandse uitgaven aan reizen met een buitenlandse bestemming).

⁵⁾ De duurzame recreatiegoederen zijn duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen). Deze kunnen herhaaldelijk worden gebruikt en zijn daarom niet eenduidig aan één soort bezoeker of toerisme toe te wijzen.

⁶⁾ Overheidssubsidies leiden er soms toe dat een bezoeker niet de volledige kosten van een dienst op zich neemt (voorbeelden zijn subsidies aan musea, bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten; of studenten OV-kaarten die voor toeristische doeleinden worden gebruikt). In deze gevallen worden de subsidies in de TSA geregistreerd als sociale overdrachten. Daarnaast worden ook de toeristische consumptieve bestedingen van IZWh's (instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens) meegeteld in de sociale overdrachten. Voorbeelden van zulke instellingen zijn sport en hobbyverenigingen.

2005	2006	2007	2008*	2009*
32 163	33 973	35 875	36 581	35 202
15 379	16 096	16 624	17 114	16 854
3,0	3,0	2,9	2,9	2,9
12 848	13 403	13 717	14 168	13 969
2,8	2,8	2,7	2,7	2,7
377	385	397	403	399
4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
336	346	355	359	356
4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
237	242	249	250	249
3,7	3,7	3,7	3,7	3,7
31 077	32 615	34 124	35 350	34 344
12,6	12,8	12,9	13,1	13,1
32 163	33 973	35 875	36 581	35 202
6 166	6 637	7 034	7 174	7 023
21 698	22 869	24 193	24 644	23 483
17 972	18 981	20 017	20 358	19 857
3 725	3 888	4 176	4 286	3 626
2 670	2 752	2 872	2 929	2 835
1 629	1 714	1 775	1 834	1 861
108,4	114,5	120,9	123,3	118,7
108,1	113,1	116,8	120,2	118,4
108,3	113,0	115,6	119,4	117,7
104,7	109,9	115,0	119,1	115,7
108,4	114,5	120,9	123,3	118,7
107,7	115,9	122,9	125,3	122,7
109,6	115,5	122,2	124,5	118,6
108,6	114,7	121,0	123,0	120,0
114,8	119,8	128,7	132,1	111,7
101,5	104,6	109,2	111,3	107,8
107,7	113,4	117,4	121,3	123,1

Tabel 9.4
Gebruik van kenmerkende toeristische diensten in Nederland, 2009
Use of characteristic tourism products of the Netherlands, 2009

Diensten	Zakelijke reizigers		Recreatieve toeristen		Overig gebruik ¹⁾
	zonder overnachting	met overnachting	zonder overnachting	met overnachting	
<i>mln euro</i>					
A. Gebruik door niet-ingezetenen					
Accommodatiediensten		315		532	
Maaltijd- en drankverstrekking	27	227	103	590	
Passagiersvervoer	7	352	39	1 021	
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1	
Culturele diensten	0	6	13	191	
Sport en overige recreatie	0	0	10	87	
Totaal karakteristieke toeristische diensten	34	900	165	2 422	
B. Gebruik door ingezetenen					
Accommodatiediensten		475		1 320	0
Maaltijd- en drankverstrekking	530	248	6 742	761	0
Passagiersvervoer	352	33	773	54	2 422
Reisbemiddeling en reisorganisatie	9	4	8	12	979
Culturele diensten	20	0	1 183	66	1 108
Sport en overige recreatie	21	0	2 100	12	565
Totaal karakteristieke toeristische diensten	932	760	10 806	2 225	5 074
	Niet Ingezetenen		Ingezetenen		Interne toeristische bestedingen ²⁾
<i>mln euro</i>					
Accommodatiediensten	847		1 795		2 642
Maaltijd- en drankverstrekking	947		8 281		9 228
Passagiersvervoer	1 419		3 634		5 053
Reisbemiddeling en reisorganisatie	1		1 012		1 013
Culturele diensten	210		2 377		2 587
Sport en overige recreatie	97		2 698		2 795
Totaal karakteristieke toeristische diensten	3 521		19 797		23 318

Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

¹⁾ Overig gebruik omvat sociale overdrachten en binnenlandse consumptie m.b.t. reizen naar het buitenland.

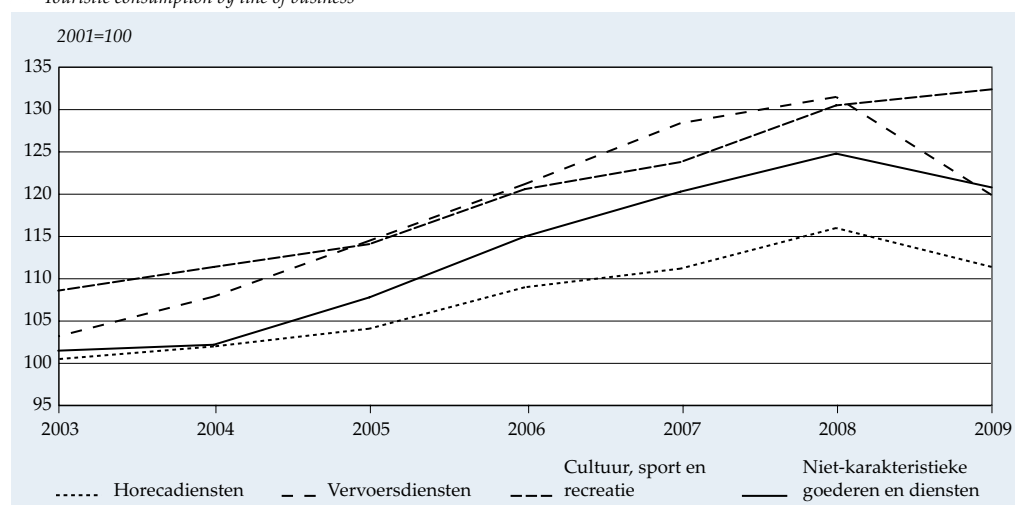
2) Bestedingen van niet-ingezetenen en ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. Merk op dat de hier genoemde interne toeristische bestedingen alleen de karakteristieke goederen en diensten omvatten, terwijl deze in tabel 9.4 ook de niet-karakteristieke goederen en diensten omvatten.

Tabel 9.5
Toeristische bestedingen naar bedrijfsklasse (2001=100)
Touristic expenditure

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Horecadiensten	100,5	102,0	104,1	109,0	111,2	116,0	111,4
Vervoersdiensten	103,2	107,9	114,5	121,2	128,4	131,5	119,9
Cultuur, sport en recreatie	108,6	111,4	114,1	120,6	123,8	130,5	132,4
Niet-karakteristieke goederen en diensten	101,5	102,2	107,8	115,0	120,3	124,8	120,8

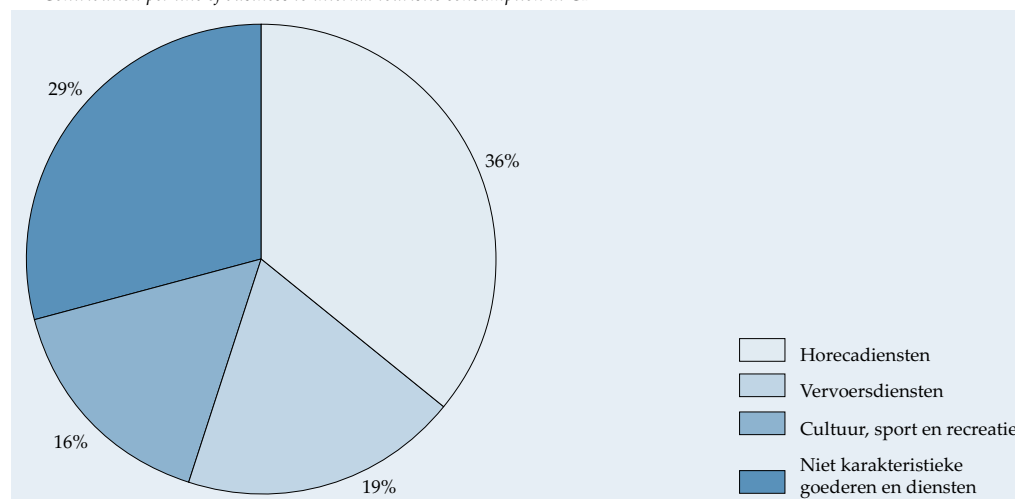
Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT)

9.6 Toeristische bestedingen naar bedrijfsklasse
Touristic consumption by line of business

Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

9.7 Bijdrage bedrijfsklassen aan de Interne Toeristische Bestedingen in LP
Contribution per line of business to internal touristic consumption in CP

Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

Tabel 9.8
Werkgelegenheid in de sector toerisme en recreatie, 31 december 2008*
*Employment in the tourism and recreation sector, December 31st 2008**

SBI-code	Bedrijfsklasse, -subklasse	Banen van werknemers		
		Totaal	Mannen	Vrouwen
x 1 000				
551	Hotels, pensions en conferentie-oorden	51,0	23,2	27,8
552	Kampeerterreinen en overige logiesvormen ¹⁾	15,3	6,2	9,1
553,554	Cafés en restaurants	217,2	109,8	107,5
555	Kantines en catering	38,9	15,0	23,8
6010	Passagiersvervoer per spoor ²⁾	38,2	30,7	7,5
6022, 6023	Passagiersvervoer over de weg ³⁾	39,5	28,4	11,2
61102, 61204	Passagiersvervoer over water	4,2	3,0	1,2
620	Passagiersvervoer door de lucht	33,6	19,7	13,9
632	Dienstverlening voor het (personen)vervoer	14,8	10,7	4,1
633	Reisorganisatie en -bemiddeling; informatieverstrekking voor toerisme	22,3	5,4	16,9
711,712	Verhuur van personenauto's en andere transportmiddelen ⁴⁾	7,8	5,7	2,2
9231	Beoefening van kunst	9,3	4,6	4,8
9232	Theaters e.d.; dienstverlening voor kunstbeoefening	17,8	9,8	8,0
9252	Kunstgalerie��n en -expositieruimten, musea en monumentenzorg	7,1	3,3	3,8
9253	Dieren- en plantentuinen; natuurbehoud	4,4	2,5	1,9
926	Sport	54,3	29,3	25,0
9233,927	Recreatie	18,2	9,5	8,8
** ⁵⁾	Overige ⁵⁾	14,7	8,1	6,8

CBS: Statistiek Werkgelegenheid en lonen.

¹⁾ Jeugdherbergen, kampeertreinen, vakantiehuisjes, -bungalowparken enz.

²⁾ Inclusief openbaar personenvervoer over de weg.

³⁾ Exclusief openbaar personenvervoer over de weg.

⁴⁾ Inclusief verhuur van vrachtauto's, schepen voor beroepsvaart (niet voor pleziervaart) en vliegtuigen.

⁵⁾ **: 71402, Overig: Verhuur van sport- en recreatie-artikelen,
71405 Verhuur van overige roerende goederen (niet videotheken, verhuur van leesportefeuilles, kleding, huisraad),
7481 Fotografie en ontwikkelen van foto's en films,
74872 Organiseren van beurzen, tentoonstellingen e.d.,
9305 Overige dienstverlening, n.e.g.: dierenasielen, sexindustrie, gidsen, paragnosten, enz.

10. Duurzaamheid in relatie tot toerisme en recreatie

10.1 Toelichting

Hoofdstuk 10 behandelt het onderwerp duurzaamheid binnen de toerisme- en recreatiesector. Mondiale opwarming en effecten op het klimaat hebben het afgelopen jaar nadrukkelijk in de belangstelling gestaan. De toerisme- en recreatiesector is een sector die op velerlei manieren een effect heeft op haar omgeving. Zo betekenen recreëren en reizen CO₂ uitstoot en zodoende, zo leeft de overtuiging, een effect op het klimaat. Veelvuldig bezoek aan een gebied resulteert in een hogere druk op het milieu en leefomgeving en kan schade toebrengen aan ecosystemen of de aantrekkelijkheid van een gebied teniet doen. Duurzaamheid betekent meer. Duurzaamheid behelst zorgvuldige omgang met bronnen en middelen zodat activiteiten zoals reizen en recreëren kunnen blijven bestaan. Dit hoofdstuk probeert aandacht te schenken aan een aantal aspecten van reizen en recreëren in relatie tot duurzaamheid. Daarmee wordt gepoogd een voorzichtige aanzet in cijfers te geven voor de discussie op het gebied van duurzaamheid in relatie tot deze sector. Zo wordt in dit hoofdstuk de toerisme- en recreatiedruk die Nederlandse gebieden te verduren krijgen weergegeven en er wordt aandacht besteed aan certificering van logiesaccommodaties in Nederland en de daarmee gepaard gaande capaciteit. Tevens wordt de *Carbon footprint* voor de Nederlandse toerist besproken als *een* benadering in de discussie over effecten die Nederlandse toeristen hebben met hun reisgedrag. Deze paragraaf is wederom geschreven in samenwerking met het NHTV door dhr. Paul Peeters, en wordt gevolgd door meer specifieke cijfers ten aanzien van CO₂ productie en eco- efficiency.

10.2 Recreatiedruk per provincie

Recreatie geeft een verhoogde druk op milieu en natuur in een bepaald gebied. De recreatiedruk verschilt sterk per provincie. Zo is de druk door dagrecreatie hoog in Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland. In Limburg en Noord-Holland daarentegen is de druk door verblijfsrecreatie het hoogst. Diverse vormen van recreatiedruk worden hierna nader uitgelicht.

Dagrecreatie

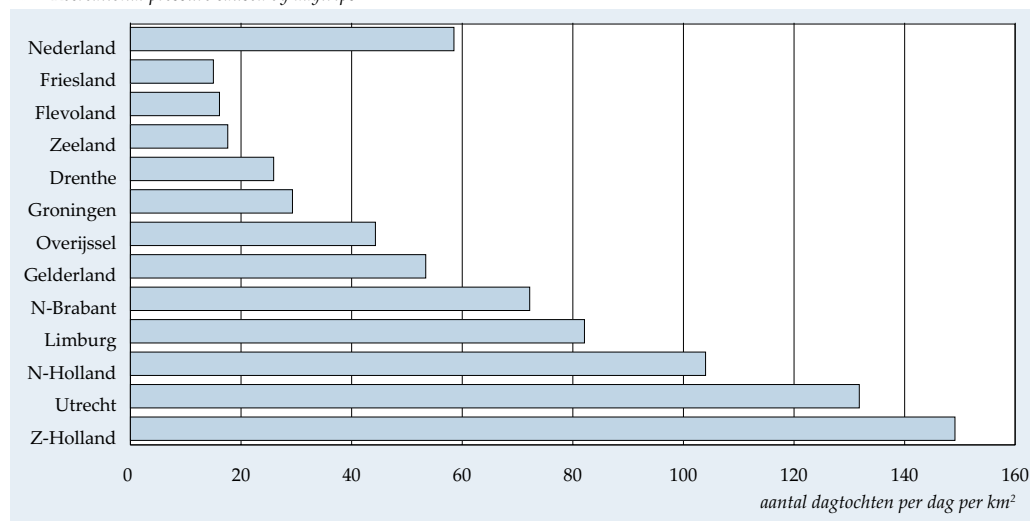
In 2006/2007 maakten Nederlanders 887 miljoen dagtochten binnen het eigen land en 19,4 miljoen dagtochten naar het buitenland. Dit zijn er 75, respectievelijk 0,4 miljoen minder dan in 2001/2002 (CBS, 2008d).

Populaire bestemmingen liggen in de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland,

Noord-Brabant en Gelderland (respectievelijk 21, 18, 15 en 11 procent van de dagtochten). De meeste dagtochten worden gemaakt voor het beoefenen van sport en sportieve recreatie (28 procent van de dagtochten; o.a. wandelen, fietsen, hardlopen en trimmen). Daarnaast is uitgaan een belangrijke reden voor het maken van een dagtocht (24 procent van de dagtochten). Voor 58 procent van de dagtochten is de auto gebruikt.

Het aantal dagtochten per dag en per km² (recreatiedruk) is in 2006/2007 het hoogst in Zuid-Holland, gevolgd door Utrecht, Noord-Holland, Limburg en Noord-Brabant. Voor alle provincies geldt dat de recreatiedruk door dagrecreatie aanzienlijk hoger is dan door verblijfsrecreatie.

10.1 Recreatiedruk door dagrecreatie
Recreational pressure caused by daytrips

Verblijfsrecreatie

Recreatiedruk veroorzaakt door verblijfsrecreanten in Nederland, waarvan 96,2 miljoen door Nederlanders (CBS, 2008a, 2008b) en 28,0 miljoen door buitenlanders (CBS, 2008c).

De meeste overnachtingen vinden plaats in Noord-Holland (19 procent) en Gelderland (14 procent), gevolgd door Limburg (12 procent), Noord-Brabant (10 procent) en Zeeland (9 procent). Van de Nederlanders die in Nederland op vakantie gaan doet ruim 90 procent dit met de auto.

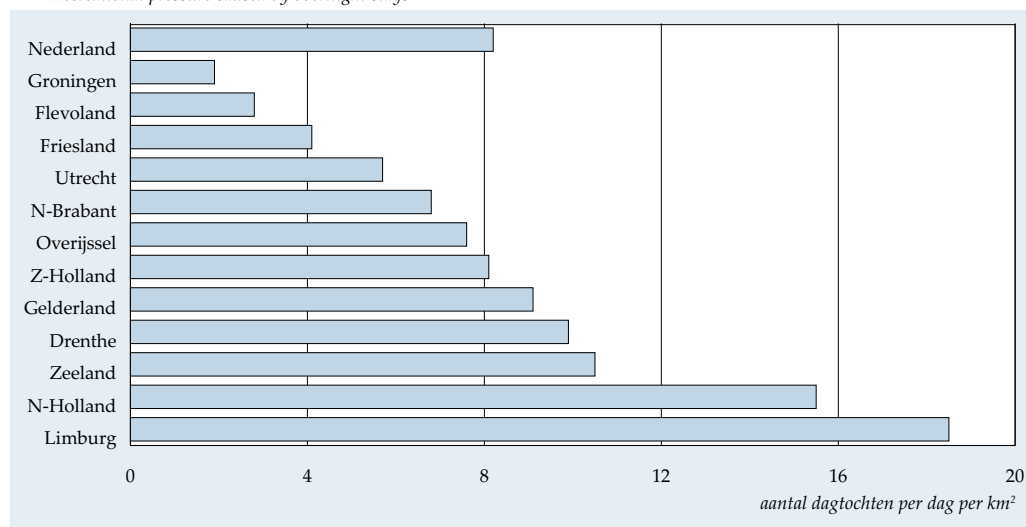
Het aantal overnachtingen per dag en per km² (recreatiedruk) is het hoogst in Limburg en Noord-Holland.

Ofschoon het onderzoek Logiesaccommodaties ook informatie geeft over het aan-

tal overnachtingen door Nederlanders, is er voor de gegevens over het aantal overnachtingen door Nederlanders gekozen voor de informatie uit het Continu Vakantie Onderzoek (CBS, 2008a, 2008b). Het Continu Vakantie Onderzoek geeft een vollediger beeld van het aantal overnachtingen door Nederlanders dan het onderzoek Logiesaccommodaties.

10.2 Recreatiedruk door verblijfsrecreatie

Recreational pressure caused by overnight stays

Relevantie

Recreatie is een belangrijke vorm van actief gebruik van de natuur door de mens. De invloed van recreatie op milieu en natuur is erg complex en hangt o.a. af van het type activiteit en de wijze van verplaatsing. Directe negatieve gevolgen van recreatie voor natuur en milieu omvatten o.a. de verstoring van planten en dieren, de toename van verkeer en luchtverontreiniging door verplaatsing naar de recreatiebestemming en het ontstaan van zwerfafval. Daarnaast heeft recreatie ook indirecte negatieve gevolgen voor milieu en natuur zoals het ruimtegebruik door recreatieve voorzieningen en de toename van het verkeer om recreatieve voorzieningen te bevoorraden.

Referenties

- CBS (2005a). [Dagrecreatie](#). CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2005b). [Logiesaccommodaties](#). CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2005c). [Continu Vakantie Onderzoek \(CVO\)](#). Den Haag/Heerlen.
- CBS (2006a). [StatLine: Bodemgebruik in Nederland 1996-2003](#). CBS, Den Haag/

Heerlen.

CBS (2006b). [Bodemgebruik](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008a). [StatLine: Korte vakanties in Nederland naar achtergrondkenmerken](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008b). [StatLine: Lange vakanties in Nederland naar achtergrondkenmerken](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008c). [StatLine: Logiesaccommodaties: gasten en overnachtingen naar land van herkomst](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008d). [StatLine: Dagtochten per woonprovincie naar bestemmingsprovincie](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008e). [StatLine: Dagtochten naar kenmerken](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS, PBL en WUR (2009). [Recreatiedruk per provincie](#). In: Milieu- en Natuurcompendium. CBS, Den Haag/Heerlen.

Laimer, P. en P. Öhlbock (2004). [Indicators measuring the sustainability of tourism: several considerations and results from the austrian perspective](#), 7th International Forum on Tourism Statistics Stockholm, Sweden, 9–11 June 2004.

Relevante informatie

Meer informatie over dag- en verblijfsrecreatie is te vinden op [StatLine](#) (CBS) en in de publicatie [Toerisme en recreatie in cijfers 2009](#) (CBS).

10.3 Milieulabels van Nederlandse logiesaccommodaties

Milieulabels vormen voor toeristische bedrijven een manier om hun betrokkenheid bij het milieu te profileren. De toerist kan zodoende haar voorkeur voor haar verblijf afstemmen op bedrijven met een dergelijke doelstelling. Tabel 10.1 geeft een overzicht van de twee door Nederlandse logiesaccommodaties gevoerde milieulabels en de daarmee gepaard gaande bed- dan wel slaappleatscapaciteit.

Tabel 10.1
Logiesaccommodaties gecertificeerd met eco-¹⁾ of Greenkey-¹⁾ label en gepaard gaande capaciteit
Lodging accommodation certified with Eco or Green Key label and their capacity

Label	Type logiesaccommodaties				Capaciteit in slaappleatsen			
	Hotels	Bungalow- parken	Campings	Groeps- accommo- daties	Hotels	Bungalow- parken	Campings	Groeps- accommo- daties
	<i>accommodaties</i>				<i>slaappleatsen</i>			
2009								
Totaal	3 151	843	2 324	733	203 747	226 529	722 756	51 321
w.o.								
GreenKey	54	55	106	28	17 630	33 162	80 136	1 606
Eco-label	35	1	1	2	6 685	1 456	300	328
	%							
Totaal	2,8	6,6	4,6	4,1	11,9	15,3	11,1	3,8
w.v.								
GreenKey	1,7	6,5	4,6	3,8	8,7	14,6	11,1	3,1
Eco-label	1,1	0,1	0,0	0,3	3,3	0,6	0,0	0,6
	<i>accommodaties</i>				<i>slaappleatsen</i>			
2010								
Totaal	3 175	807	2 259	719	211 740	222 093	717 009	49 882
w.o.								
GreenKey	105	54	93	26	28 714	32 544	75 080	1 778
Eco-label	34	1	0	4	6 579	955	0	454
	%							
Totaal	4,4	6,8	4,1	4,2	16,7	15,1	10,5	4,5
w.v.								
GreenKey	3,3	6,7	4,1	3,6	13,6	14,7	10,5	3,6
Eco-label	1,1	0,1	0,0	0,6	3,1	0,4	0,0	0,9

Bron: CBS, statistiek logiesaccommodaties 2009 en 2010 (bewerking o.b.v. internet informatie eco-label en Greenkey).

¹⁾ Standen genomen in juli van de jaren 2009 en 2010.

10.4 De 'Carbon Footprint' van de Nederlandse vakantieganger

Auteur: Prof. P. Peeters, NHTV,

Het Centre for Sustainable Tourism and Transport (CSTT) van NHTV internationaal hoger onderwijs Breda publiceerde in samenwerking met NRIT Onderzoek en NBTC-NIPO research in 2005 (Zie de Bruijn et al. 2008) een eerste onderzoek naar de ecologische voetafdruk van de Nederlandse vakantieganger. Hierin werden de resultaten gepresenteerd van berekeningen van de ecologische voetafdruk en de emissies van kooldioxide (de carbon footprint) veroorzaakt door Nederlandse vakantiegangers in binnen- en buitenland op basis van cijfers uit het Continu Vakantie Onderzoek (CVO). Inmiddels hebben we analyses uitgevoerd voor de carbon footprint (CF) in 2002, 2005, 2008 en 2009 (zie de Bruijn et al. 2009 voor een uitgebreide rapportage over 2008 en de jaren ervoor). In deze bijdrage presenteren we resultaten over 2009.

Auteurs: Paul Peeters, Eke Eijgelaar, Kim de Bruijn en Rob Dirven.

Achtergrond en methode

Toerisme levert een belangrijke bijdrage aan de (Nederlandse) economie, maar vormt tegelijk een belasting voor het milieu. Deze belasting kan allerlei vormen aannemen: van geluidhinder en watervervuiling tot luchtvervuiling en klimaatverandering. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de milieubelasting door toerisme voor een belangrijk deel wordt bepaald door de bijdrage aan klimaatverandering als gevolg van het verbranden van fossiele brandstoffen (zie bijvoorbeeld Peeters et al. 2007). In 2005 bedroeg het aandeel van al het toerisme in de wereld in de kooldioxide (CO₂)-emissies door de mens 5% (UNWTO-UNEP-WMO 2008). De emissies nemen met ruim 3% per jaar toe, terwijl steeds duidelijker wordt dat ze op korte termijn wereldwijd sterk zullen moeten dalen om de meest ernstige gevolgen van klimaatverandering te voorkomen.

Deze gevolgen kunnen ook de toerismesector forse schade toebrengen (zie bijvoorbeeld UNWTO-UNEP-WMO 2008). Daarom is het voor zowel de sector als de overheid belangrijk om een goed beeld te hebben van de herkomst van emissies en de oorzaak (van de groei) ervan.

De carbon footprint ontstaat door verbranding van fossiele brandstoffen voor onder meer vervoer, elektriciteit en verwarming. CO₂-emissies veroorzaken een toename van de concentratie van CO₂ in de atmosfeer. Deze is sinds de industriële revolutie toegenomen van 280 ppm (*part per million*) tot 385 ppm (Hansen et al. 2008) en is de oorzaak van het opwarmen van de atmosfeer.

Bij de opwarming van de aarde spelen ook andere emissies een rol. Vaak wordt het *global warming potential* (GWP) gebruikt als omrekenfactor om alle broeikasgassen in kooldioxide-equivalenten (CO₂-e) uit te drukken. Voor de sector toerisme is deze factor met 1,05 vrij klein (zie Peeters et al. 2007). Een uitzondering vormt de luchtvaart. Het GWP is daarvoor onbruikbaar vanwege de vaak zeer korte levensduur van de effecten van emissies op het klimaat op grote hoogte in de atmosfeer (zie Forster et al. 2006). Dat het om een sterk effect gaat, blijkt desondanks uit het

gegeven dat de huidige extra effecten op de opwarming twee tot vijf maal groter zijn dan het totale effect van de historische CO₂ emissies van de luchtvaart sinds 1945 (zie Lee et al. 2009). De grote range van dit getal geeft al aan dat de onzekerheid over deze cijfers groot is. Daarom beperken we ons in deze publicatie tot de emissies van CO₂. Ook geven we alleen de directe emissies en laten we emissies als gevolg van de productie van vervoermiddelen en brandstoffen en de bouw van hotels en infrastructuur buiten beschouwing.

De emissies zijn berekend op basis van emissiefactoren voor accommodaties, vervoerwijzen, soort vakanties en vakantieactiviteiten als excursies, uitgaan en vervoer op de bestemming. Zo gebruiken we voor accommodaties per soort accommodatie een emissiefactor voor het aantal kg CO₂ per nacht en per vervoerwijze een factor uitgedrukt in het aantal kg CO₂ per personenkilometer. Door technologische verbeteringen verschillen de emissiefactoren voor de drie jaren (2002, 2005 en 2008). Door nu deze milieufactoren per vakantie te vermenigvuldigen met gegevens uit het Continu Vakantie Onderzoek (CVO) over die vakantie met betrekking tot het accommodatietype, de ondernomen activiteiten en de gebruikte vervoerwijzen en vervolgens op te tellen krijgen we de totale emissies van die reis.

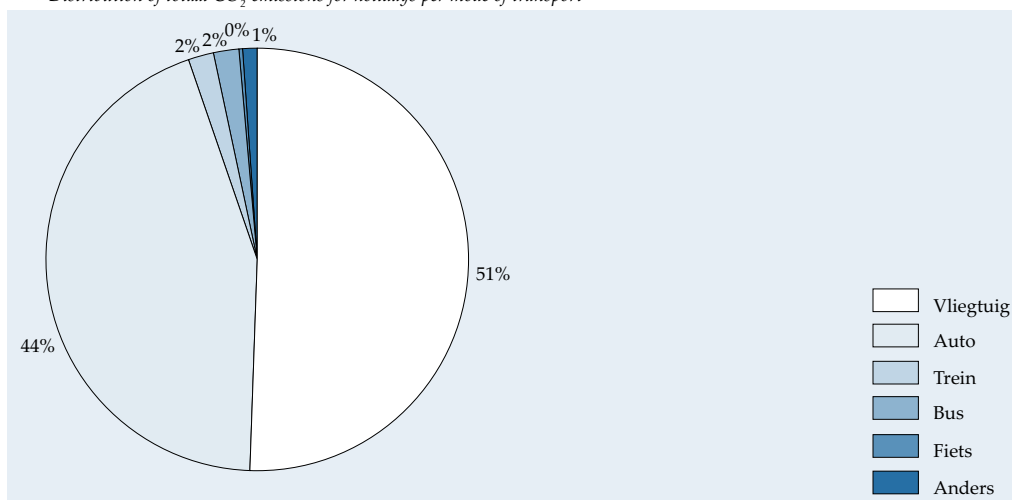
Het CVO bevat geen informatie over de afstanden die vakantiegangers afleggen. Deze zijn berekend op basis van de bestemming van de vakantieganger en toegevoegd aan het CVO. Met behulp van de uit het CVO bekende duur van de vakantie is de emissie per vakantie en per vakantiedag bepaald. Ten slotte zijn gegevens over uitgaven aan de vakantie gerelateerd aan de CO₂-emissies waardoor de eco-efficiency in kg CO₂ per uitgegeven euro kon worden bepaald.

Overzicht voor 2009

Toerisme draagt in toenemende mate bij aan de emissies van kooldioxide, het belangrijkste broeikasgas. De tabellen 10.2 t/m 10.12 geven een overzicht van de kooldioxide emissies veroorzaakt door de Nederlandse vakantieganger in 2009. In 2009 bedroegen de totale CO₂ emissies van de Nederlandse vakantieganger 13,4 Mton (zie tabel 10.2) Voor enige referentie; Nederland stoot in 2009 174 Mton CO₂ uit binnen haar eigen landsgrenzen (exclusief LULUCF ofwel bos- en landgebruik en totaal voor Nederland geschat op basis van van der Maas et al., 2010). Zoals de figuren 10.4 en 10.5 laten zien, is in 2009 duidelijk sprake van een afname: de tot dan dalende emissies voor binnenlandse vakanties slaan om in een kleine groei, de groei bij buitenlandse vakanties en de erbij horende emissies in een duidelijke afname. Ten opzichte van 2008 zijn de totale emissies in 2009 met 2,9% gedaald. Deze daling is een gevolg van twee tegengestelde effecten: de afname met 4,4% van de totaal afgelegde afstand (zie tabel 10.7 afstanden vervoerwijzen 10.4) verlaagt de emissies met meer dan 2,9%, maar daartegenover is het aandeel van milieuvriendelijke vervoerwijzen afgenomen van 8,4% in 2008 naar 7,5% in 2009 (zie tabel 10.7 afstanden vervoerwijzen 10.4), wat de emissiereductie enigszins tempert.

10.3 Verdeling van de totale CO₂-emissies voor vakanties per vervoermiddel

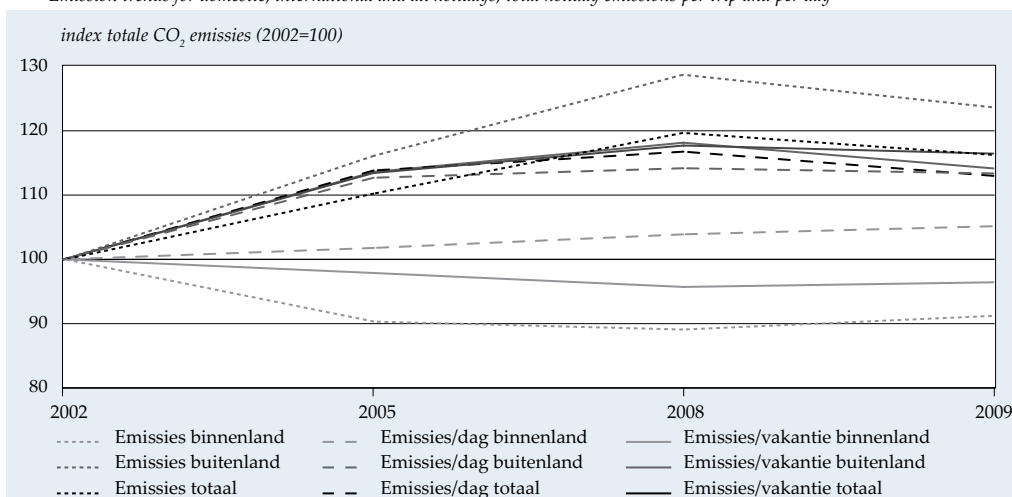
Distribution of total CO₂-emissions for holidays per mode of transport

Bron: CVO (2008) en berekeningen CSTT/NRIT Onderzoek.

10.4 Emissietrends voor binnenlandse, buitenlandse en alle vakanties; totale emissies per vakantie en per vakantiedag

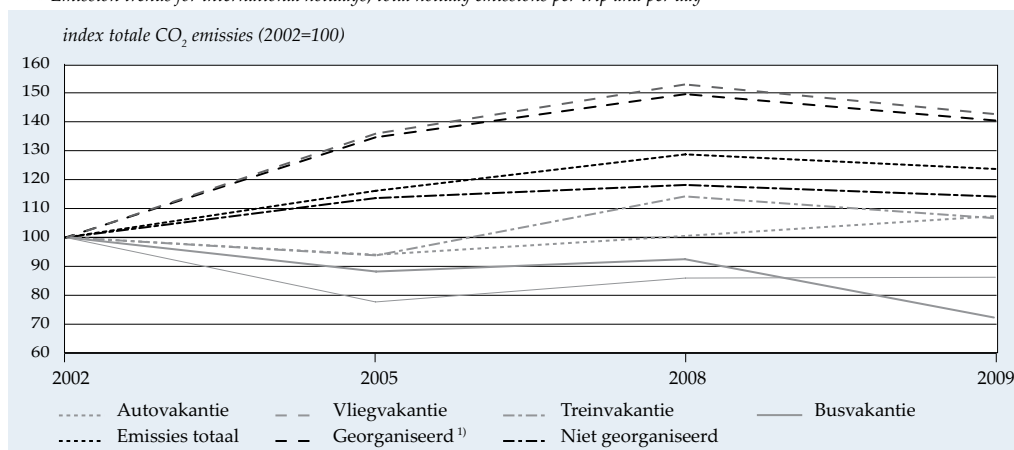
Emission trends for domestic, international and all holidays; total holiday emissions per trip and per day

Bronnen: CVO (2002, 2005, 2008, 2009) en CSTT/NRIT Onderzoek.

10.5 Emissietrends voor buitenlandse vakanties; totale emissies per vakantie en per vakantiedag

Emission trends for international holidays; total holiday emissions per trip and per day

Bronnen: CVO (2002, 2005, 2008, 2009) en CSTT/NRIT Onderzoek.

¹⁾ Georganiseerd = pakket plus samengesteld.

Referenties

- CBS, 2009. Toerisme en recreatie in cijfers 2009. ISBN 978-90-357-2088-6. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- de Bruijn, K., Dirven, R., Eijgelaar, E., Peeters, P., 2008. Reizen op grote voet 2005. De milieubelasting van vakanties van Nederlanders. Een pilot-project in samenwerking met NBTC-NIPO Research. Breda: NHTV University for Applied Sciences.
- de Bruijn, K., Dirven, R., Eijgelaar, E., Peeters, P., 2009. Reizen op grote voet 2008. De carbon footprint van vakanties van Nederlanders in 2008 en de ontwikkeling sinds 2002. Breda: NHTV University for Applied Sciences in samenwerking met NBTC-NIPO Research.
- van der Maas, C. W. M., Coenen, P. W. H. G., Zijlema, P. J., Brandes, L. J., Baas, K., van den Berghe, G., van den Bor, G. J., Guis, B., Geilenkirchen, G., te Molder, R., Nijdam, D. S., Peek, C. J., van der Sluis, S. M., 2010. Greenhouse Gas Emissions in the Netherlands 1990–2008. National Inventory Report

Tabel 10.2

CO₂¹⁾ per dag, per vakantie en totaal, naar vakantieland, 2009CO₂ per day, per holiday trip and total, by country of destination, 2009

	Korte vakantie			Lange vakantie			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
Nederland	27	85	779 104	20	189	1 616 451	22	135	2 395 554
België	32	101	110 848	23	206	181 384	26	148	292 232
Luxemburg	48	150	9 002	21	260	33 670	24	225	42 672
Frankrijk	49	168	89 574	30	442	1 012 549	31	390	1 102 123
Spanje	121	458	45 637	57	745	1 082 542	58	727	1 128 179
Portugal	140	562	2 922	65	803	263 601	65	799	266 523
Oostenrijk	90	320	6 708	36	403	474 791	36	402	481 498
Zwitserland	96	357	8 026	29	346	111 714	30	347	119 740
Groot-Brittannië	72	247	63 994	35	361	151 571	41	318	215 565
Ierland	80	290	14 363	41	451	25 216	49	375	39 579
Noorwegen	84	335	1 231	46	702	119 640	46	694	120 871
Zweden	130	364	3 235	42	581	81 167	43	568	84 401
Finland	121	483	944	55	766	32 515	56	754	33 458
Denemarken	50	194	3 243	33	407	71 933	33	389	75 176
Duitsland	43	140	203 608	30	274	562 721	32	218	766 329
Italië	121	419	30 436	39	561	511 544	40	550	541 980
Griekenland	–	–	–	74	894	557 135	74	894	557 135
Turkije	198	754	7 422	79	948	635 081	79	945	642 502
voorm. Joegoslavië	89	356	2 643	34	564	118 092	34	557	120 736
Hongarije	95	363	4 545	31	480	47 826	33	467	52 371
Tsjechië	71	269	7 883	29	351	100 055	31	343	107 938
overig Europa	108	395	5 356	55	737	211 699	56	722	217 055
Afrika	461	1 615	7 472	97	1 332	634 164	98	1 335	641 636
Azie	587	2 347	15 626	123	2 509	1 073 870	124	2 506	1 089 496
VS en Canada	538	1 960	12 858	136	2 324	1 033 306	138	2 319	1 046 164
overig Amerika	–	–	–	142	2 426	948 127	142	2 426	948 127
Australië, Oceanië	–	–	–	152	5 170	265 731	152	5 170	265 731
Totaal	34	111	1 436 680	44	518	11 958 095	43	371	13 394 775

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.3

CO₂¹⁾ per dag, per vakantie en totaal, naar vakantieduur, 2009CO₂ per day, per holiday trip, by duration of holiday trip, 2009

	In Nederland			In het buitenland			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
2-4 dagen	27	85	779 104	53	173	657 576	34	111	1 436 680
5-8 dagen	22	144	849 270	59	405	2 242 148	41	270	3 091 418
9 dagen of meer	18	289	767 180	54	902	8 099 496	46	762	8 866 676
Totaal	22	135	2 395 554	55	600	10 999 220	43	371	13 394 775

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.4

CO₂¹⁾ per dag, per vakantie en totaal, naar vervoermiddel, Nederland en buitenland, 2009CO₂ per day, per holiday trip and total, by mode of transport, The Netherlands and abroad, 2009

	2-4 dagen			5-8 dagen			9 dagen of meer			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
Nederland												
Auto	27	87	731 505	23	146	801 540	18	294	731 795	22	138	2 264 840
Trein	23	70	30 625	20	126	31 307	14	205	17 022	20	103	78 955
Touringcar / pendelbus	20	60	3 352	17	103	4 663	25	224	261	18	81	8 276
Boot	8	30	98	–	–	–	5	89	207	5	54	305
Fiets	12	37	5 446	14	91	7 485	13	231	11 933	13	88	24 864
Anders	26	75	8 078	16	109	4 275	15	229	5 962	19	106	18 315
Totaal	27	85	779 104	22	144	849 270	18	289	767 180	22	135	2 395 554
Buitenland												
Auto	44	142	368 314	36	241	718 450	31	527	2 529 773	32	348	3 616 537
Vliegtuig	106	378	206 231	103	735	1 399 048	91	1 499	5 296 317	93	1 154	6 901 596
Trein	32	107	36 108	29	177	38 633	24	371	49 761	27	180	124 502
Touringcar / pendelbus	31	100	20 100	29	181	59 916	28	353	129 849	29	233	209 865
Anders	74	233	26 823	38	257	26 100	40	666	93 796	42	411	146 719
Totaal	53	173	657 576	59	405	2 242 148	54	902	8 099 496	55	600	10 999 220

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.5

CO₂ ¹⁾ per vakantie en totaal, naar organisatievorm buitenland, 2009CO₂ per holiday trip and total, by type of organised holiday trip, 2009

	Georganiseerd auto			Georganiseerd touringcar			Georganiseerd vliegtuig		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
België	25	204	84 425	14	70	708	–	–	–
Luxemburg	21	248	7 100	28	226	515	–	–	–
Frankrijk	31	417	312 102	24	222	24 455	46	416	30 688
Spanje	37	682	57 315	31	387	46 224	67	787	857 953
Portugal	46	807	2 320	33	587	4 273	68	822	240 479
Oostenrijk	37	423	172 256	27	263	29 065	46	404	11 342
Zwitserland	33	355	32 470	30	250	2 621	37	327	8 079
Groot-Brittannië	36	435	17 573	27	194	9 897	44	326	36 233
Ierland	33	590	1 815	30	324	972	43	430	19 379
Noorwegen	49	881	28 697	31	381	3 160	52	586	33 874
Zweden	38	592	15 126	7	125	227	58	466	18 165
Finland	53	1 436	11 034	–	–	–	60	525	12 693
Denemarken	34	387	36 940	33	228	565	45	352	4 706
Duitsland	32	278	206 593	30	188	23 213	55	334	3 832
Italië	34	540	156 390	30	343	14 282	69	617	161 485
Griekenland	63	1 150	5 994	–	–	–	75	879	530 808
Turkije	114	913	2 052	43	344	617	79	954	607 131
voorm. Joegoslavië	31	508	33 484	25	353	6 487	50	516	14 299
Hongarije	29	331	3 381	27	318	1 694	45	416	9 433
Tsjechië	33	379	28 387	30	216	8 505	56	387	9 122
overig Europa	48	792	10 315	30	364	10 558	66	817	154 906
Afrika	160	3 567	30 491	53	908	1 726	97	1 295	583 575
Azie	169	1 012	676	–	–	–	123	2 517	1 061 174
VS en Canada	140	3 342	22 668	–	–	–	138	2 317	1 000 471
overig Amerika	–	–	–	–	–	–	142	2 426	948 127
Australië, Oceanië	192	5 967	13 461	–	–	–	151	5 145	247 951
Totaal	34	403	1 293 063	28	272	189 765	94	1 242	6 605 907

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Georganiseerd overig			Niet-georganiseerd			Totaal		
per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
24	189	4 373	21	211	91 877	23	206	181 384
22	324	629	21	263	25 425	21	260	33 670
27	236	20 709	29	492	624 595	30	442	1 012 549
44	418	3 718	36	787	117 331	57	745	1 082 542
-	-	-	52	638	16 529	65	803	263 601
26	310	15 961	36	425	246 167	36	403	474 791
22	249	5 969	27	363	62 575	29	346	111 714
36	396	37 335	31	411	50 532	35	361	151 571
36	638	3 050	-	-	-	41	451	25 216
79	1 031	13 132	36	690	40 777	46	702	119 640
41	530	7 896	41	680	39 751	42	581	81 167
52	832	8 788	-	-	-	55	766	32 515
11	139	519	31	475	29 204	33	407	71 933
30	215	24 147	28	287	304 936	30	274	562 721
37	499	8 774	31	566	170 613	39	561	511 544
98	1 778	5 447	52	1 422	14 886	74	894	557 135
-	-	-	63	853	25 281	79	948	635 081
39	495	5 500	33	677	58 323	34	564	118 092
19	354	3 116	30	574	30 202	31	480	47 826
27	208	2 751	26	382	51 289	29	351	100 055
43	759	7 313	41	625	28 608	55	737	211 699
44	696	1 200	62	1 309	17 172	97	1 332	634 164
82	1 457	4 012	93	2 699	8 008	123	2 509	1 073 870
-	-	-	59	1 657	10 167	136	2 324	1 033 306
-	-	-	-	-	-	142	2 426	948 127
-	-	-	106	4 549	4 320	152	5 170	265 731
33	356	184 339	31	433	2 068 569	55	712	10 341 644

Tabel 10.6
CO₂¹⁾ per vakantie en totaal, naar logiesvorm uitgebreid, 2009
CO₂ per holiday trip and total, by type of accommodation, 2009

	Korte vakantie			Lange vakantie			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
Woning van familie / vrienden of kennissen	36	113	37 503	57	695	773 455	55	561	810 958
Woning van particulier	19	61	34 819	24	275	363 606	23	210	398 425
Hotel / Motel	49	149	715 335	80	878	4 767 278	74	536	5 482 613
Pension / Bed & Breakfast	28	84	26 487	49	541	258 601	46	360	285 087
Appartement	42	150	27 578	57	664	1 462 384	56	624	1 489 962
Zomerhuisje of vakantie-bungalow; in een park met meerdere huisjes	27	96	282 483	29	251	1 288 645	28	195	1 571 128
Zomerhuisje of vakantie-bungalow; niet in een park met meerdere huisjes	36	117	38 464	31	396	480 466	31	337	518 930
Tent / bungalowtent op vaste seizoen- of jaarplaats	15	49	2 861	17	220	45 152	17	182	48 013
Tent / bungalowtent niet op vaste seizoen- of jaarplaats	18	57	25 835	21	290	318 441	20	223	344 276
Tourcaravan, vouwcaravan, vouwwagen op vaste seizoen- of jaarplaats	23	71	46 706	20	278	165 004	20	169	211 710
Tourcaravan, vouwcaravan, vouwwagen niet op vaste seizoen- of jaarplaats	32	112	31 941	28	481	850 523	28	430	882 464
Stacaravan	24	79	81 048	26	330	472 775	25	225	553 823
Camper	38	125	22 048	56	944	331 204	55	670	353 252
Boot; zeecruise	211	619	13 759	240	2 974	167 330	239	2 308	181 090
Boot; riviercruise	117	439	711	169	1 963	62 165	172	1 889	62 875
Boot; zeilboot / motorjacht	13	36	10 390	10	114	32 099	10	75	42 489
Jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	22	66	26 209	35	341	81 478	31	169	107 687
Trekshut	14	40	1 385	25	281	13 947	23	183	15 333
Volkstuinhuisje	15	42	1 373	6	115	2 791	8	73	4 164
Anders	31	94	9 745	34	302	20 751	33	177	30 495
Totaal	34	111	1 436 680	44	518	11 958 095	43	371	13 394 775

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.7
CO₂ ¹⁾ per vakantie en totaal, naar afstand, 2009
CO₂ per holiday trip and total, by distance, 2009

	Korte vakantie			Lange vakantie			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
<500 km	28	89	994 484	21	195	2 026 827	23	140	3 021 311
500–1 000 km	49	163	155 719	28	280	290 362	33	224	446 081
1 000–1 500 km	65	227	117 688	30	370	1 012 175	32	347	1 129 863
1 500–2 000 km	79	291	34 009	34	488	1 393 695	35	480	1 427 704
>2 000 km	156	571	134 780	83	1 197	7 235 035	84	1 174	7 369 815
Totaal	34	111	1 436 680	44	518	11 958 095	43	371	13 394 775

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.8
Eco-efficiëntie ¹⁾, naar vakantieland, 2009
Eco-efficiency, by country of destination, 2009

	Korte vakantie	Lange vakantie	Totaal
CO ₂ per euro			
Nederland	0,86	0,92	0,91
België	0,65	0,83	0,75
Luxemburg	1,02	0,82	0,87
Frankrijk	0,62	0,76	0,74
Spanje	0,90	0,86	0,86
Portugal	0,95	0,94	0,95
Oostenrijk	1,01	0,61	0,61
Zwitserland	1,21	0,52	0,54
Groot-Brittannië	0,59	0,57	0,58
Ierland	0,72	0,50	0,58
Noorwegen	0,82	0,62	0,63
Zweden	1,01	0,82	0,82
Finland	0,55	0,53	0,54
Denemarken	0,49	0,88	0,85
Duitsland	0,78	0,74	0,75
Italië	0,98	0,67	0,68
Griekenland	–	0,90	0,90
Turkije	1,36	1,15	1,15
voorm. Joegoslavië	–	0,79	0,78
Hongarije	1,07	0,92	0,93
Tsjechië	1,02	0,75	0,77
overig Europa	1,78	0,68	0,68
Afrika	9,38	0,97	0,98
Azie	0,94	1,17	1,16
VS en Canada	2,40	1,10	1,10
overig Amerika	–	1,16	1,16
Australië, Oceanië	–	1,55	1,55
Totaal	0,81	0,86	0,86

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.9
Eco-efficiëntie ¹⁾, naar vakantie duur, 2009
Eco-efficiency, by duration of holidaytrips, 2009

	In Nederland	In het buitenland	Totaal
<i>CO₂ per euro</i>			
2-4 dagen	0,86	0,74	0,81
5-8 dagen	0,82	0,79	0,79
9 dagen of meer	1,06	0,89	0,90
Totaal	0,91	0,85	0,86

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.10
Eco-efficiëntie ¹⁾, naar toeristische logiesvormen, buitenland, 2009
Eco-efficiency, per holiday trip and total, by type of accommodation, abroad, 2009

	Korte vakantie	Lange vakantie	totaal
<i>CO₂ per euro</i>			
Woning van familie \ vrienden of kennissen	0,65	0,83	0,80
Woning van particulier	0,98	0,90	0,90
Hotel \ Motel	1,75	0,99	1,08
Pension \ Bed & Breakfast	0,81	0,86	0,85
Appartement	0,81	0,86	0,86
Zomerhuisje, vakantiebungalow	0,65	0,83	0,80
Tent, bungalowtent	0,98	0,90	0,90
Caravan, vouwwagen, camper	1,75	0,99	1,08
Boot	0,81	0,86	0,85
Jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	0,81	0,86	0,86
Anders	0,65	0,83	0,80
Totaal	0,98	0,90	0,90

Eco-efficiency, naar logiesvorm verkort, 2009

Hotel	0,65	0,83	0,80
Bungalow	0,98	0,90	0,90
Kamperen	1,75	0,99	1,08
Overig	0,81	0,86	0,85
Totaal	0,81	0,86	0,86

Bron: CVO, 2009 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek)

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks

Tabel 10.11
Eco-efficiëntie ¹⁾, naar afstand, 2009
Eco-efficiency, by distance, 2009

	Korte vakantie	Lange vakantie	Totaal
<i>CO2 per euro</i>			
<500 km	0,82	0,88	0,87
500–1 000 km	0,73	0,73	0,74
1 000–1 500 km	0,67	0,68	0,68
1 500–2 000 km	0,78	0,68	0,68
>2 000 km	1,04	0,99	0,99
Totaal	0,81	0,86	0,86

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.12
Afstanden ¹⁾ naar vervoermiddel, 2009
Distance covered by mode of transport, 2009

	Aantal vakanties		Totale afstand (heen en terug)		
	<i>1 000</i>	<i>%</i>	<i>gemiddeld km</i>	<i>1 miljoen km</i>	<i>%</i>
Auto	26 820	73,7	575	15 409	26,0
Vliegtuig	5 981	16,4	6 817	40 775	68,8
Trein	1 460	4,0	584	852	1,4
Touringcar/pendelbus	1 001	2,8	1 434	1 436	2,4
Boot	80	0,2	200	16	0,0
Fiets	282	0,8	200	56	0,1
Anders	741	2,0	962	713	1,2
Totaal	36 366	100,0	1 629	59 258	100,0

¹⁾ Alle genoemde afstanden zijn gemeten in rechte lijn(great circle distance).In werkelijkheid ligt de afgelegde afstand tussen de 5% en 15% hoger, afhankelijk van vervoerswijze en afstandsklasse.

Externe bronnen en relevante organisaties

Algemeen of meerdere terreinen omvattend

Internationaal

Eurostat
Bâtiment Jean Monnet
Rue Alcide de Gasperi
L-2920 Luxemburg
Luxemburg
Tel. 00 – 800 – 6789–1011
Fax 00 – 352 – 4301–35349
<http://europa.eu.int/comm/eurostat>
estat-infodesk@cec.eu.int

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)
Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
2, rue André-Pascal
75775 Paris Cedex 16
Frankrijk
Tel. 00 – 33 – 1 – 45 24 82 00
Fax 00 – 33 – 1 – 45 24 85 00
<http://www.oecd.org>

World Tourism Organization (WTO-OMT)
Capitán Haya, 42
28020 Madrid
Spanje
Tel. 00 – 34 – 91 – 5 67 81 00
Fax 00 – 34 – 91 – 57 13 733
<http://www.world-tourism.org>
omt@world-tourism.org

World Tourism and Travel Council (WTTC)
1–2 Queen Victoria Terrace
Sovereign Court
London E1W 3HA
Verenigd Koninkrijk
Tel. 00 – 44 – 870 727 9882
Fax 00 – 44 – 870 728 9882
www.wttc.org
enquiries@wttc.org

Nationaal

Sociaal en Cultureel Planbureau
Parnassusplein 5
Postbus 16164
2500 BD 's-Gravenhage
Tel. (070) 340 70 00
fax (070) 340 70 44
<http://www.scp.nl>

Stichting Recreatie
Raamweg 19
2596 HL 's-Gravenhage
Tel. (070) 312 49 70
Fax (070) 312 49 99
<http://www.stichtingrecreatie.nl>
secretariaat@kicrecreatie.agro.nl

Toerisme en recreatie

Algemeen Nederlands Verbond van Reisondernemingen (ANVR)
Rijnzathe 8d
Postbus 55
3454 ZH De Meern
Tel. (030) 669 70 33
Fax (030) 669 70 34
<http://www.anvr.nl>

Alterra
Afdeling Ecosystemen, of Afdeling Landschap
Droevendaalsesteeg 3
Postbus 47
6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 48 07 00
Fax (0317) 419 000
<http://www.alterra.nl>
info@alterra.nl

ANWB Afdeling Toerisme en recreatie
Wassenaarseweg 220
Postbus 93200
2509 BA 's-Gravenhage
Tel. (088) 269 29 99
Fax (070) 314 69 69
<http://www.anwb.nl>

Bedrijfschap Horeca en Catering
Baron de Coubertinlaan 6
Postbus 121
2700 AC Zoetermeer
Tel. (079) 368 07 07
Fax (079) 361 73 12
<http://www.kenniscentrumhoreca.nl>
ish@kenniscentrumhoreca.nl

Koninklijk Horeca Nederland (KHN)
Pelmolenlaan 10
Postbus 566
3440 AN Woerden
Tel. (0348) 48 94 89
Fax (0348) 48 94 00
www.horeca.org
info@horeca.org

Ministerie van Economische Zaken
Directie Ruimtelijk Economisch Beleid
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC 's-Gravenhage
Tel. (070) 379 89 11
Fax (070) 347 40 81
<http://www.minez.nl>
ezinfo@postbus51.nl

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Directie Groene Ruimte en Recreatie
Bezuidenhoutseweg 73
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Tel. (070) 378 68 68
Fax (070) 378 61 00
<http://www.minlnv.nl>

Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme (NRIT)
Paardeweide 3L
4824 EH Breda
Tel. (076) 548 21 70
Fax (076) 548 21 79
<http://www.nrit.nl>

info@nritonderzoek.nl

info@nritmedia.nl

info@nritadvies.nl

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen

Vlietweg 15

Postbus 458

2260 MG Leidschendam

Tel. (070) 370 57 05

Fax (070) 320 16 54

<http://www.holland.com>

<http://www.nbtc.nl>

Vereniging van Recreatie Ondernemers in Nederland (Recron)

Hoofdstraat 82

Postbus 102

3970 AC Driebergen

Tel. (0343) 52 47 00

Fax (0343) 52 47 01

<http://www.recron.nl/>

info@recron.nl

Sport en recreatie-instellingen

HISWA Vereniging

Hoofdstraat 82

Postbus 102

3970 AC Driebergen-Rijsenburg

Tel. (0343) 52 47 24

Fax (0343) 52 47 25

<http://www.hiswa.nl/vereniging>

communicatie@hiswa.nl

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Directie Sport

Parnassusplein 5

Postbus 20350

2500 EJ 's-Gravenhage

Tel. (070) 340 79 11

Fax (070) 340 78 34

<http://www.minvws.nl>

Nederlands Olympisch Comité en de Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF)
Papendallaan 60
Postbus 302
6800 AH Arnhem
Tel. (026) 483 44 00
Fax (026) 482 12 45
<http://www.sport.nl>
info@noc-nsf.nl

Toelichting op enkele gebruikte begrippen en onderzoeken

Begrippen

Bestedingen van huishoudens

Bestedingen van huishoudens bestaan uit de waarden van goederen en diensten die in de onderzoeksperiode door ingezeten huishoudens zijn aangeschaft (totale aankoopprijs) in Nederland of in het buitenland ter bevrediging van individuele behoeften of wensen (niet-productieve doeleinden). Daartoe behoren ook de aan consumptie gerelateerde overdrachten aan de overheid en aan instellingen zonder winstoogmerk. Betalingen die al in mindering zijn gebracht op het inkomen (bijv. premie ziektekostenverzekeringen en alimentatie) worden niet tot de bestedingen gerekend. Uitgaven in de spaar- en beleggingssfeer zijn ook geen onderdeel van de bestedingen. Verder worden ook de hypotheeklasten en de aanschaf van de eigen woning niet tot de bestedingen gerekend; bij eigenaar-bewoners behoort in plaats daarvan wel de (bruto) huurwaarde van de eigen woning tot de bestedingen. De bruto huurwaarde is de huur die verschuldigd zou zijn als de betreffende woning zou worden gehuurd. De definitie van huurwaarde is m.i.v. het BudgetOnderzoek 2000 gewijzigd (zie hieronder).

De bestedingen zijn ingedeeld naar functie: goederen en diensten die in een bepaalde behoefte voorzien, zijn in dezelfde groep ingedeeld. Zo zijn bijv. bestedingen aan benzine ingedeeld bij verkeer en vervoer en bestedingen aan huur bij woning. In budgetonderzoeken worden de bestedingen aan bepaalde categorieën goederen en diensten systematisch onderschat. Voorbeelden hiervan zijn de categorieën horeca, vermaak, alcoholica en tabakswaaren.

In 2000 is in het Budgetonderzoek de component 'huurwaarde van de woning' in de bestedingen veranderd. Hiervoor werd in de jaren '90 uitgegaan van taxaties van makelaars. Met ingang van 2000 wordt bij de raming van de huurwaarde van de woning aangesloten bij de methode van Nationale Rekeningen waarbij wordt uitgegaan van de huur van een vergelijkbare huurwoning volgens een negental kenmerken. Voor meer details hierover wordt verwezen naar de toelichting in de CBS Database StatLine: [www.cbs.nl/StatLine/ Arbeid, inkomen en sociale zekerheid/ Inkomen, bestedingen en vermogen/ Bestedingen/ Bestedingen uitgebreid huishoudkenmerken](http://www.cbs.nl/StatLine/Arbeid_inkomen_en_sociale_zekerheid/Inkomen_bestedingen_en_vermogen/Bestedingen/Bestedingen uitgebreid huishoudkenmerken).

Bestemming

Bij vakanties is het land waar men het grootste aantal overnachtingen heeft doorgebracht aangemerkt als het vakantieland. Bij de binnenlandse vakanties is de bestemming met behulp van gemeentecodes vastgelegd. Bij de buitenlandse

vakanties zijn alle landen op de wereld afzonderlijk gecodeerd en is binnen een aantal landen onderscheid gemaakt naar toeristengebied. Bij een gelijk aantal overnachtingen op meerdere plaatsen is die locatie genoteerd, welke het verst van de woonplaats van de respondent ligt.

Bij dagtochten is de bestemming de plaats waar men is geweest of, indien meerdere plaatsen zijn aangedaan, de plaats die het verst van het vertrekadres ligt. Wanneer een respondent geen plaatsnaam kon noemen is gevraagd naar de provincie.

Dagtocht

Iedere recreatieve activiteit waarvoor men ten minste twee uur van huis is, zonder dat daarbij een overnachting plaatsvindt.

Tot dagtochten worden gerekend: uitstapjes vanuit de eigen woning, school, kantoor of fabriek, en uitstapjes vanuit de woning van familie, kennissen of vrienden – waar men al dan niet logeert – indien deze zelf aanwezig zijn. Tot dagtochten worden niet gerekend: bezoek aan familie, kennissen of vrienden, en uitstapjes vanuit een vakantieadres: hotel, pension, recreatiebungalow, camping, tweede woning, (sta)caravan, 'geruilde' woning e.d.

Een dagtocht kan bestaan uit maximaal drie opeenvolgende recreatieve activiteiten, bijv. museumbezoek, een rondvaart maken, uit eten. Als tijdens een dagtocht meer dan één activiteit is ondernomen, wordt de activiteit die het langste heeft geduurd als de belangrijkste aangemerkt.

Iedere 'dagtocht' staat voor één dagrecreant. Als een gezin van vier personen gezamenlijk een dagje naar een attractiepark gaat, dan zijn dat vier dagtochten.

Duur van de dagtocht

De duur van dagtochten is berekend met behulp van de door de respondent opgegeven vertrek- en terugkomsttijden. Een dagtocht duurt minimaal twee uur.

Gast

Voor de hoofdstukken 4 en 5:

Een gast is een bezoeker die één of meer nachten achtereenvolgend in een logiesaccommodatie verblijft.

Navolgende personen tellen niet mee voor de statistiek logiesaccommodaties:

- Vaste gasten, d.w.z. bezoekers die meer dan twee maanden in een hotel of pension verblijven.
- Bezoekers die een vaste standplaats op een kampeerterrein of een huisje voor langer dan twee maanden hebben gehuurd.
- Asielzoekers, ook niet als ze korter dan twee maanden in een accommodatie verblijven.

Per maand worden de in die maand vertrokken gasten waargenomen, ongeacht in welke maand de gast aangekomen is. Het is mogelijk dat een persoon twee of

meerdere malen in een maand in dezelfde accommodatie of in verschillende accommodaties als gast wordt geteld.

Georganiseerde reis

Een reis in het kader van een vakantie waarbij logies en/of vervoer geboekt zijn bij:

- een reisbureau of ANWB-kantoor;
- een bank, warenhuis, postkantoor, VVV-kantoor, vakantieboekingscentrale van de VVV;
- een boekingscentrale van een hotel- of bungalowketen;
- rechtstreeks bij een reisorganisatie (vervoersmaatschappij, accommodatie-verschaffer of andere bemiddelende instantie).

Groepsaccommodatie

Voor hoofdstuk 5:

Een accommodatie met ten minste 20 slaappleaatsen die logies overwegend aan personen in groepsverband (geen gezinsverband zijnde) verstrekt, met slaapgelegenheid in kamers, zalen, huisjes, tenthuisjes, appartementen en/of tenten, die gasten mogelijk met ‘vreemden’ moeten delen. Tot groepsaccommodaties worden gerekend: kampeerboerderijen, vakantiehuizen, kindervakantiehuizen, scouting-huizen, natuurvriendenhuisen, tentenkampen en logiesaccommodaties behorende tot watersportcentra en maneges.

Hotel

Voor de hoofdstukken 4 en 5:

Een accommodatie met slaappleaatsen voor logiesverstrekking in overwegend één- en tweepersoons-kamers tegen boeking per nacht, waar afzonderlijke maaltijden, kleine etenswaren en dranken kunnen worden verstrekt aan gasten en aan passanten. Hierbij is een gast iemand die overnacht in de accommodatie, en een passant iemand die niet blijft overnachten. Ook appartementen met hoteldienstverlening behoren hiertoe.

Hoteldienstverlening

Dit is het gedurende het verblijf schoonhouden van kamers en opmaken van bedden. Verder kunnen nog andere diensten ter beschikking worden gesteld zoals receptie, room- en telefoonservice.

Huisjescomplex (of huisjesterrein)

Dit is een complex met slaappleaatsen, bestaande uit een aantal zomerhuisjes, (vakantie)bungalows of (vakantie)appartementen, die hoofdzakelijk voor verhuur door de exploitant of beheerder van het complex beschikbaar zijn. Als bungalow of zomerhuisje worden in dit verband ook appartementen zonder hoteldienstverlening beschouwd, die vaak deel uitmaken van een groter gebouw.

Niet als huisjescomplexen worden beschouwd:

- complexen tweede woningen waarvan de individuele woningen in eigendom zijn van afzonderlijke particulieren en die niet hoofdzakelijk beschikbaar zijn voor verhuur door de exploitant van het complex;
- complexen appartementen die verhuurd worden met hoteldienstverlening; deze worden beschouwd als (appartementen)hotel.

Inkomend Toerisme

Inkomend toerisme behelst de activiteiten van toeristen tijdens hun reizen in een ander land dan hun land van herkomst.

Jachthaven, exploitant van jachthavens

Een bedrijf of instelling met als hoofdactiviteit het exploiteren van één of meer jachthavens. Een jachthaven is een accommodatie met zomerligplaatsen of passantenligplaatsen voor pleziervaartuigen.

Jeugdaccommodatie

Voor hoofdstuk 5:

Als zodanig worden beschouwd jeugdhotels en jeugdherbergen.

Jeugdherberg

Een accommodatie met ten minste vijf slaapplaatsen voor overwegend jeugdige gasten, met slaapgelegenheid in kamers en/of zalen die men mogelijk met 'vreemden' moet delen.

Jeugdhotel

Hotel met ten minste vijf slaapplaatsen voor overwegend jeugdige gasten, met slaapgelegenheid die men niet met 'vreemden' hoeft te delen.

Kampeerterrein

Voor hoofdstuk 5:

Terrein of een deel van een terrein met ten minste 20 toeristische slaapplaatsen en met wasgelegenheid en toiletten, waarop kan worden overnacht in tenten, toercaravans, kampeerauto's, stacaravans, tenthuisjes of trekkershutten.

Korte vakantie

Verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste één en ten hoogste drie opeenvolgende overnachtingen. Het gaat daarbij zowel om binnen- als buitenlandse vakanties. Ook het logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland valt onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt echter niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.

Lange vakantie

Verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste vier opeenvolgende overnachtingen. Het gaat daarbij zowel om binnen- als buitenlandse vakanties. Ook het logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland valt onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt echter niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.

Logiesaccommodatie

Voor de hoofdstukken 4 en 5:

Een ruimte, zowel overdekt als in de open lucht, die bestemd, ingericht en in gebruik is voor het tegen betaling overnachten door gasten. Een accommodatie kan meerdere logiesvormen aanbieden. In deze publicatie worden als logiesaccommodatie aangemerkt: hotels en pensions, jeugdaccommodaties (jeugdhotels en jeugdherbergen), groepsaccommodaties, huisjescomplexen, kampeerterreinen en mengvormen van deze accommodaties.

Mengvormen. In de praktijk komen de hierboven vermelde logiesvormen vaak in combinatie voor. Wordt een combinatie aangetroffen van hotel/pension met een andere logiesvorm, waarbij de slaapplaatscapaciteit in beide sectoren boven de gestelde waarnemingsgrens ligt, dan wordt de accommodatie beschouwd en behandeld als twee accommodaties. Bij een mengvorm van kampeerterreinen, huisjescomplexen en/of groepsaccommodaties worden alleen die onderdelen waargenomen die boven de waarnemingsgrens liggen.

Logiesvorm

Voor de hoofdstukken 1, 2 en 3:

Als van meerdere logiesvormen gebruik is gemaakt, wordt die vorm genoteerd waarin de meeste nachten zijn doorgebracht.

Bij de *Seizoenrecreatieve logiesvormen* zijn ondergebracht: een zomerhuisje, vakantie-bungalow, tweede woning, stacaravan, kajuitboot of volkstuinthuisje of boot in het bezit van het huishouden en een eigen tent, bungalowtent, tourcaravan, vouwcaravan of vouwwagen of tent op een vaste seizoen- of jaarplaats.

Onder toeristische logiesvormen worden verstaan:

- Woning van familie, vrienden of kennissen,
- Woning van een andere particulier,
- Hotel,
- Pension, bed & breakfast,
- Appartement,
- Zomerhuisje, vakantiebungalow (gehuurd),
- Tent, bungalowtent,
- Caravan, vouwwagen, camper,
- Boot (cruiseschip en gehuurde zeilboot of motorjacht),

- Jeugdherberg of andere groepsaccommodatie,
- Overige logiesvormen.

Niet-georganiseerde reis

- Een vakantiereis waarbij men:
- het logies rechtstreeks bij de eigenaar boekte;
- of zonder te reserveren op pad ging;
- of op een vaste seizoen- of jaarplaats verbleef;
- of in een eigen recreatief onderkomen verbleef.

Overnachting (of nacht)

Elke nacht die een gast doorbrengt in een logiesaccommodatie, voor zover dit er geen is van een vaste gast in een hotel of pension of van een vaste huurder van een huisje of vaste standplaats op een kampeerterrein.

Participatie, deelname

Het aandeel van de bevolking (of een categorie daaruit) dat in de periode waarop de analyse betrekking heeft ten minste eenmaal een vakantie heeft doorgebracht.

Passant

Een passant (in een hotel) overnacht niet.

Pension

Een accommodatie met tenminste vijf slaapplekken voor logiesverstrekking in overwegend één- en tweepersoons-kamers tegen boeking anders dan per nacht, waar afzonderlijke maaltijden, kleine etenswaren en dranken kunnen worden verstrekt aan gasten doch niet aan passanten. Hierbij is een gast iemand die overnacht in de accommodatie, en een passant iemand die niet blijft overnachten.

Recreatieve activiteiten (Dagrecreatie)

Dit zijn alle activiteiten die iemand voor zijn plezier onderneemt. Bijvoorbeeld: een dagje naar het strand of pretpark, wandelen, sporten, bezoek aan museum, theater of café, een rondvaart, de wekelijkse zangavond, uit eten gaan, winkelen voor het plezier.

Reisverkeer

Met ingang van 2002 worden financiële gegevens met betrekking tot inkomend en uitgaand reisverkeer niet meer samengesteld door De Nederlandsche Bank, maar door het CBS. Elk kwartaal publiceert het CBS voortaan in Statline cijfers over de invoer resp. de uitvoer van reisverkeersdiensten van Nederland uit/naar de belangrijkste partnerlanden, verbijzonderd naar privé dan wel zakelijk verkeer. Het onderdeel reisverkeer binnen de diensten verschilt van de meeste internationale diensten omdat de consument het kenmerkende karakter geeft aan het reis-

verkeer. De consument (of de reiziger) gaat naar een andere economie om goederen en/of diensten te verkrijgen. Daarom is reisverkeer, in afwijking van de meeste overige diensten, geen specifiek product, maar veel meer een scala van goederen en diensten die de reiziger in het buitenland gebruikt. Het uitgaande reisverkeer is de invoer van de dienst: de Nederlandse reiziger in het buitenland. Het inkomende reisverkeer is de uitvoer van de dienst: de buitenlandse reiziger in Nederland.

Een *reiziger* is een individu dat korter dan een jaar verblijft in een land waarvan hij/zij geen ingezetene is.

Reisverkeer omvat alle goederen en diensten die tijdens het reisverblijf zijn verkregen. De meest voorkomende goederen en diensten zijn logies, voedingsmiddelen, drank, amusement en vervoer binnen de bezochte landen, en cadeaus, souvenirs en andere artikelen die aangekocht zijn voor het eigen gebruik van de reiziger en die meegenomen worden uit het bezochte land. Uitgesloten is internationaal passagiersvervoer, een onderdeel van vervoersdiensten. Vakantiegangers betalen vaak één prijs voor de gehele reis en kunnen vaak geen onderscheid maken tussen accommodatie-uitgaven en transportuitgaven. In overleg met de reisbranche heeft het CBS hiervoor correctiefactoren gekwantificeerd.

Inkomend reisverkeer

Een eigen bron over het niveau van de bestedingen van buitenlanders in Nederland is nog niet voorhanden. Het CBS baseert zich daarom nog op de cijfers van De Nederlandsche Bank. Deze cijfers over 2001 zijn voor de jaren vanaf 2002 geëxtrapoleerd aan de hand van gegevens uit de Statistiek Logiesaccommodaties en de waardemutaties van privé-bestedingen van buitenlanders in Nederland volgens Nationale Rekeningen.

Seizoen

Bij het Continu Vakantie Onderzoek omvat de zomerperiode 22 weken in de maanden mei–september. De winterperiode omvat de overige 30 weken.

Winterperiode: oktober–april van het jaar daaropvolgend

Zomerperiode: mei–oktober

De dag waarop een vakantie begint is bepalend voor de toedeling aan een bepaald seizoen.

Voor het onderzoek Dagrecreatie is de volgende indeling gebruikt:

Winter: december 2007–februari 2008;

Voorjaar: maart 2008–mei 2008;

Zomer: juni 2008–augustus 2008;

Herfst: september 2008–november 2008.

Slaapplaats

Ieder bed of andere ruimte in een logiesaccommodatie waar één persoon kan slapen. Tweepersoons-bedden worden als twee slaapplaatsen geteld. Bijzetbedden

in hotels worden niet meegeteld; bedden in dependances wel. Op kampeerterreinen telt een standplaats voor vijf slaapplekken. Vast verhuurde standplaatsen en vast verhuurde huisjes worden niet meegeteld.

Slaapplekkenbezettingsgraad

Voor hoofdstuk 5:

Dit is het aantal overnachtingen in een bepaalde periode gedeeld door het product van het aantal slaapplekken en het aantal dagen van de betreffende periode (bruto slaapplekkenbezettingsgraad). De netto bezettingsgraad gaat uit van de capaciteit in accommodaties die op dat moment geopend zijn voor gasten. Een voorbeeld:

Stel dat het aantal overnachtingen in januari, februari en maart respectievelijk 1000, 1200 en 1800 bedraagt en het aantal slaapplekken in de geopende accommodaties respectievelijk 100, 120 en 150, dan is de netto bezettingsgraad in het eerste kwartaal $0,36 = (1000 + 1200 + 1800) / (31 \times 100 + 28 \times 120 + 31 \times 150)$, uitgedrukt als percentage: 36%.

Bij het gebruik van de aldus berekende bezettingsgraad dient men zich te realiseren dat:

- de kamer-, huisjes- en standplaatsbezetting veelal aanmerkelijk hoger is dan de slaapplekkenbezetting, omdat meestal niet alle slaapplekken van deze verblijfs-eenheden bezet worden.
- bezetting door vaste gasten in hotels en pensions niet inbegrepen is.

Alleen de netto slaapplekkenbezettingsgraad wordt gepubliceerd.

Sterindeling

In 2005 is het Bedrijfschap Horeca gestart met een herwaardering van de sterindeling volgens de Benelux. Deze overgang heeft in het bijzonder in 2006 en 2007 plaatsgevonden.

De indeling die het CBS hanteert in de statistiek logiesaccommodaties, is de indeling zoals de accommodatie deze hanteert dat jaar. Dit heeft tot gevolg dat de cijfers naar ster in 2006 en 2007 zowel bedrijven volgens de oude (Benelux) als de nieuwe (nationale) indeling in zich hebben. Dien ten gevolge zijn cijfers naar de sterindeling van 2006, 2007 en de sterindeling van daarvoor niet volledig vergelijkbaar. Zo geldt tevens dat de sterindeling van de jaren na 2007 niet vergelijkbaar zijn met de sterindeling van de jaren erna.

Toerisme

De activiteiten van personen die reizen naar en verblijven op plaatsen buiten hun normale omgeving, voor niet langer dan een (aaneengesloten) jaar, om redenen van vrijetijdsbesteding, zaken en andere doeleinden die niet zijn verbonden met het uitoefenen van activiteiten die worden beloond vanuit de plaats die wordt bezocht.

Buitenlanders die in Nederland komen werken en betaald worden door mensen, organisaties of bedrijven in Nederland tellen dus niet mee als toerist. Zakelijke reizigers op dienstreis of congres tellen wel mee. Binnenlandse reizigers die forensen, vracht vervoeren, of als verkoper reizen tellen niet mee. Verder kunnen we eendaagse (of dag-) en meerdaagse toeristen onderscheiden.

De normale omgeving van een persoon is de directe nabijheid van zijn of haar huis en plaats van werk of studie en andere plaatsen die regelmatig worden bezocht.

Toelichting: deze definitie is weliswaar internationaal geaccepteerd, maar erg algemeen. Elk land vult het anders in met frequentie / tijd en/of afstandscriteria. In Nederland hanteren wij twee criteria waaraan samen moet zijn voldaan: bezoeken die 1) langer duren dan twee uur en 2) gedaan zijn vanuit een recreatief toeristisch of zakelijk toeristisch motief zijn bezoeken buiten de normale omgeving en dus toeristisch.

Toeristische logiesvorm

Zie onder: Logiesvorm.

Toeristische slaappleats

Slaappleats in een toeristische logiesvorm

Toeristische vakantie

Vakantie waarbij voornamelijk van toeristische logiesvormen gebruik is gemaakt.

Uitgaand toerisme

Uitgaand toerisme betreft de activiteiten van een inwoner van een bepaald land buiten zijn/haar land.

Uitgaven

Zie: Bestedingen, en Vakantie-uitgaven

Vakantieduur

De vakantieduur omvat de totale duur in dagen van een vakantie, inclusief de dag van vertrek en van terugkeer.

Vakantieganger

Een persoon die een lange of korte vakantie doorbrengt. Achter iedere vakantie staat één vakantieganger.

Vakantieland

Het land waar men het grootste aantal overnachtingen heeft doorgebracht.

Vakantie-uitgaven

Dit zijn de specifieke kosten, die gemaakt zijn voor de vakantie zelf, dat wil zeggen reiskosten, verblijfskosten, uitgaven aan voeding en overige kosten die rechtstreeks

verband houden met de vakantie zoals verzekeringen, entrees, souvenirs, foto- en filmmateriaal. De uitgaven aan duurzame recreatiegoederen, zoals caravan, tent, boot, kampeeruitrusting en dergelijke zijn buiten beschouwing gelaten, omdat ze niet aan één vakantie kunnen worden toegerekend. Dit geldt ook voor de huur van een vaste stand- of ligplaats, die eveneens voor een onbekend aantal vakanties wordt benut.

Als een respondent de vakantie-uitgaven niet meer wist, is gevraagd om dit aan de hand van een gedetailleerde klassenindeling zo goed mogelijk te schatten. Achteraf is bij deze vakanties voor de berekening van de gemiddelde uitgaven uitgegaan van het klassemidden van de aangegeven categorie.

Vaste gast

Bezoeker die meer dan twee maanden in een hotel of pension verblijft.

Vervoermiddel

Bij het Continu Vakantie Onderzoek is uitsluitend gevraagd naar het vervoermiddel waarmee op de heenreis de langste afstand werd afgelegd.

Bij de indeling naar vervoermiddelen zijn in de categorie 'boot' zeilboten, motorjachten en schepen voor zee- of riviercruises ondergebracht. Veerboten en ferry's zijn als een afzonderlijke categorie vermeld of bij de 'overige vervoermiddelen' ondergebracht.

Watersportclubs en organisaties

Clubs waarvan de leden als hoofdactiviteit één of andere vorm van watersport beoefenen zoals zeilen, roeien, motorbootvaren, surfen of waterskiën. Watersportclubs kunnen bovendien het beheer voeren over een of meer jachthavens. Sporten als vissen, ijszeilen, zwemmen of duiken worden hier niet tot de watersport gerekend.

Werkgelegenheid

Voor een inzicht in de werkgelegenheid in de sector Toerisme en recreatie is tabel 9.6 samengesteld. De gegevens komen uit de Enquête Werkgelegenheid en Lonen (EWL). Met de EWL wordt informatie verzameld over het niveau, de ontwikkeling en de verdeling van het aantal banen, de verdiende lonen en de arbeidsduur van werknemers. In de CBS-database Statline zijn gedetailleerde gegevens beschikbaar over de economische activiteit van de werknemers. Uit deze gegevens is een selectie gemaakt van bedrijfsklassen en -subklassen op geleide van richtlijnen van de Tourism Satellite Accounts van de Europese Unie. Dat heeft geleid tot de indeling van de voorkolom van tabel 9.6.

Werknemers zijn mensen die arbeid verrichten tegen loon of salaris. Omdat een werknemer bij meerdere bedrijven kan werken, hebben de uitkomsten betrekking op het totaal aantal *banen van werknemers* (en niet op het aantal werknemers). In

deze aantallen banen tellen alle banen mee, ongeacht hun arbeidsduur. Ook directeuren die tevens grootaandeelhouder zijn worden meegeteld.

Niet meegeteld worden zelfstandige ondernemers. Daarom geven de cijfers niet de totale werkgelegenheid weer.

Op grond van de regels m.b.t. geheimhouding van gegevens van afzonderlijke bedrijven zijn er geen cijfers over het aantal banen in het passagiersvervoer door de lucht en in de dienstverlening voor het (personen)vervoer.

Onderzoeken

In 'Toerisme en recreatie in cijfers' wordt gebruik gemaakt van cijfermateriaal uit verscheidene bronnen. Dit leidt soms tot verschillen in uitkomsten over hetzelfde onderwerp. Zo geven zowel de statistiek over het onderdeel reisverkeer van de betalingsbalans als de statistiek Inkomend Toerisme informatie over de bestedingen van de buitenlandse toeristen in Nederland. Dit laatste cijfer slaat op de buitenlandse toeristen die overnachten in Nederlandse logiesaccommodaties. Het cijfer van het inkomend reisverkeer bevat ook de bestedingen van andere categorieën buitenlandse toeristen zoals de bestedingen van niet-ingezetenen in het bezit van een tweede woning of een boot, van buitenlandse passagiers op cruises en andere boottochten, van bezoek aan familie en vrienden door de buitenlandse toerist en van de buitenlandse toerist op doortocht. Definitieverschillen en verschillen in populatieafbakening en methoden van onderzoek verklaren in belangrijke mate de optredende variatie in uitkomsten. Dit geldt eveneens voor de cijfers over overnachtingen in logiesaccommodaties in Nederland van het Continu Vakantie Onderzoek en die van de Statistiek logiesaccommodaties.

Nauwkeurigheid

Omdat dit boekje een globaal beeld wil geven is de nauwkeurigheid vaak op het niveau van tienduizendtallen, waarbij als teleenheden 'x 1000' wordt vermeld. In andere publicaties worden nauwkeuriger cijfers over dezelfde onderwerpen verstrekt.

Het Continu Vakantie Onderzoek 2006

Doel van het onderzoek

Het Continu Vakantie Onderzoek (CVO) heeft tot doel om informatie te verstrekken over de lange en korte vakanties van Nederlanders.

Vanaf 2002 is het Continu Vakantie Onderzoek opnieuw opgezet. Een gevolg daarvan is dat de uitkomsten vanaf het vakantiejaar 2002 niet goed te vergelijken zijn met die van voorgaande onderzoeken. Het verschil met voorgaande jaren wordt onder meer veroorzaakt door een verruiming van de vakantiedefinitie. Zo worden

vanaf 2002 ook de vakanties bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland meegeteld. Daarnaast is ten opzichte van de vorige opzet de begindatum van het vakantiejaar twee maanden naar voren gehaald. Het verslagjaar 2002 begon daarvoor op 1 oktober 2001.

Door wijzigingen in de vragenlijst is ook de indeling van enkele kenmerken van de vakanties en vakantiegangers aangepast, waardoor ook een verschil met de oude opzet ontstond. Een ander punt van verschil is de methode van waarneming. Bij het vernieuwde CVO wordt gebruik gemaakt van Capi@Home. De vragenlijsten worden daarbij via een eigen pc ingevuld en via een modem naar TNS-NIPO verzonden. In het vorige CVO vond de waarneming via een schriftelijke enquête plaats.

Het CVO wordt jaarlijks gehouden onder een steekproef van netto circa 6 500 à 7 000 personen. Ten opzicht van de CVO's t/m 2001 betekent dit bijna een verdubbeling, waardoor de betrouwbaarheid in gunstige zin is beïnvloed. Bij de interpretatie van de uitkomsten moet men er echter rekening mee houden dat een steekproef niet altijd exacte uitkomsten oplevert, maar dat de uitkomsten statistische marges kennen. De grootte daarvan is mede afhankelijk van het aantal personen of vakanties in de onderscheiden categorieën waar de uitkomsten betrekking op hebben. Voor meer informatie hierover kunt u de publicatie 'Vakanties van Nederlanders' raadplegen.

Onderzoek Dagrecreatie 2006–2007

Het Onderzoek Dagrecreatie heeft tot doel een beeld te schetsen van de dagrecreatie in Nederland in al zijn facetten. Het onderzoek is een vijfjaarlijkse telefonische enquête gehouden onder personen woonachtig in Nederland. Per dagtocht worden gegevens verzameld over datum en tijd, vertrekplaats en bestemming, activiteiten, reisgezelschap, vervoer en uitgaven. De dagtochten die worden gemaakt vanaf een vakantiebestemming vallen buiten het kader van het onderzoek. Het onderzoek van 2006/07 vond plaats van 1 oktober 2006 tot en met 30 september 2007.

Populatie

De doelpopulatie voor het Onderzoek Dagrecreatie zijn alle personen woonachtig in Nederland, ongeacht de leeftijd. Personen woonachtig in institutionele huishoudens (verzorgingstehuizen, verpleeghuizen enz.) worden niet in het onderzoek meegenomen. Proefpersonen worden getrokken uit de Gemeentelijke Basis Administratie. Iedere twee weken word een nieuwe groep proefpersonen benaderd. Er word bij het bepalen van de grootte van de te trekken steekproef rekening gehouden met o.a. uitval door non-respons en selectieve uitval van proefpersonen (proefpersonen die bijvoorbeeld geen telefoonnummer of een geheim nummer hebben). Bij dit onderzoek werden om en nabij 21 500 personen benaderd. 1 100 personen namen uiteindelijk deel aan het onderzoek.

Deelname aan onderzoek

Het onderzoek bestaat uit twee delen: Allereerst vindt de werving plaats. Dat gebeurt middels een telefonisch vraaggesprek waarin aan de steekproefpersonen gevraagd wordt of ze bereid zijn om gedurende ongeveer twee weken (van de 1e t/m de 15e of van de 16e t/m de laatste dag van de maand) bij te houden welke dagtochten ze hebben gemaakt. Als ze hiertoe bereid zijn wordt het vraaggesprek voortgezet met enkele algemene vragen over hun deelname aan recreatieactiviteiten en over hun achtergrondkenmerken. Het tweede deel van het onderzoek bestaat uit tweetal telefonische peilingen van de ondernomen dagtochten: één over de eerste week en één over de tweede week van de onderzoeksperiode. Per dagtocht worden gegevens verzameld over datum en tijd, vertrekplaats en bestemming, activiteiten, reisgezelschap, vervoer en uitgaven. Wanneer de proefpersoon jonger is dan 12 jaar, worden de vragen namens het kind beantwoord door een ouder of verzorger van het kind. Kinderen ouder dan 12, maar jonger dan 16 jaar mogen desgewenst zelf de vragen beantwoorden of dit door een ouder of verzorger laten doen.

Ophoging

Bij de ophoging van de uitkomsten van de steekproef naar de hele bevolking wordt de verdeling van personen naar leeftijd en geslacht, stedelijkheid en grootte van het huishouden aangepast aan die van de bevolking. De herweging vindt voor ieder van de 24 groepen plaats. Op die manier vindt een correctie plaats voor de lagere respons tijdens de vakantiemaanden.

Nauwkeurigheid

Het onderzoek betreft een steekproef. De uitkomsten kennen daarom nauwkeurigheidsmarges. Bij de interpretatie van de uitkomsten dient hiermee rekening te worden gehouden.

Vergelijkbaarheid met voorgaande onderzoeken

Het Onderzoek Dagrecreatief 2006/'07 is op dezelfde wijze uitgevoerd als de Onderzoeken Dagrecreatie uitgevoerd in 2001/'02, 1995/'96 en 1990/'91. De resultaten van deze onderzoeken zijn zodoende onderling vergelijkbaar.

Onderzoek logiesaccommodaties

Het onderzoek logiesaccommodaties heeft tot doel maandelijks het aantal gasten en hun overnachtingen naar nationaliteit te bepalen. Er zijn in Nederland om en nabij 7 500 accommodaties die logies verstrekken, daarvan worden er om en nabij 2 300 benaderd voor maandelijks deelname aan het onderzoek.

Satellietrekening Toerisme

De Satellietrekening Toerisme (SRT) beoogt als satellietrekening van de Nationale Rekeningen (NR) het toerisme te beschrijven in nauwe aansluiting op de

concepten, definities en uitkomsten van de NR. Daardoor is het mogelijk het toerisme met de rest van de economie te vergelijken. Door de methode van de Recommended Methodological Framework (RMF) te volgen worden ook internationale vergelijkingen mogelijk. De nadruk van de RMF methodiek ligt op het gebruik door toeristen van goederen en diensten. Om de bronnen op dit gebied te kunnen benutten, diende allereerst bepaald te worden wat onder een 'toerist' wordt verstaan.

Toerist/bezoeker

Het RMF definieert een toerist/bezoeker als iedereen die zich buiten zijn 'normale omgeving' (zoals huis en werk) begeeft voor minder dan twaalf maanden, waarbij het belangrijkste doel van de reis anders is dan het uitoefenen van activiteiten die vanuit de bezochte plaats beloond worden. In dit onderzoek werd gekozen om *motief* en *duur van de tocht* als criteria te gebruiken om te bepalen of iemand buiten zijn 'normale omgeving' reist. Iemand met een toeristisch motief, die een tocht langer dan 2 uur maakt, wordt gezien als toerist. Het RMF rekent naast recreatieve uitstapjes ook zakelijke tochten tot het toerisme. In combinatie met de duur van de tocht worden in de SRT de volgende typen toeristen onderscheiden:

Onderscheiden typen toeristen

Eendaags		Meerdaags = met overnachting	
recreatief	zakelijk	recreatief	zakelijk

Diensten

Het RMF onderscheidt enkele soorten producten, al naar gelang het directe belang voor het toerisme. *Kenmerkende toeristische diensten* zijn essentieel voor het toerisme. De volgende hoofdcategorieën worden onderscheiden:

- Hotels en overige logiesaccommodaties;
- Maaltijd- en drankverstrekking;
- Vervoer;
- Reisbemiddeling en reisorganisaties;
- Amusement en cultuur;
- Sport, bioscoop en overige recreatie;
- Overige toeristische diensten.

De tabel over het aanbod (9.4) geeft de productie van kenmerkende (karakteristieke) toeristische diensten weer. In de SRT wordt onderzocht wat de totale productie van die diensten is en welk deel daarvan daadwerkelijk door toeristen wordt geconsumeerd. Hoe groter het gebruik van een bepaalde dienst door toeristen is, hoe meer de productie van die dienst van het toerisme afhankelijk is. Met de gegevens van het gebruik kan vervolgens worden bepaald van welk type toerist het totale gebruik van de dienst het meest afhankelijk is.

De tabel over het gebruik (9.4) geeft de totale consumptie weer door Nederlandse en buitenlandse toeristen, binnen Nederland (en een klein deel buiten Nederland).

Het toeristisch bruto binnenlands product (table 9.4) is gelijk aan de toegevoegde waarde gegenereerd door toerisme, gegeven het feit dat ze deel uitmaken van de zogenaamde finale consumptie inclusief product gerelateerde belasting en subsidies.

Explanatory notes on definitions and studies used

Definitions

Bed-place

Every bed or space in a tourist accommodation where one person can sleep. Twin beds are counted as two bed-places. Occasional beds in hotels are not counted; beds in annexes are. A campsite pitch is counted as five bed-places. Fixed campsite pitches and permanently rented holiday cottages are not included.

Bed-place occupancy rate

Chapter 5:

The gross occupancy rate of bed-places is obtained by dividing total overnight stays in a period by the product of the bed-places and the number of days of that period for the same group of accommodations. The net occupancy rate of bed-places is obtained by dividing total overnight stays in a period by the product of the bed-places and the number of days on which the bed-places are actually available for guests, and multiplying the quotient by 100 to express the result as a percentage. Only the net occupancy rate is published.

Example: If the numbers of overnight stays in January, February and March are 1,000, 1,200 and 1,800, and the numbers of bed-places in open accommodations for each month are: 100, 120 and 150, the net occupancy rate in the first quarter is then 0.36 $(= (1,000 + 1,200 + 1,800) / (31 * 100 + 28 * 120 + 31 * 150))$, or 36%. When using this occupancy rate, one should be aware that:

- room, dwelling and site occupancy rates are usually much higher than the bed-place occupancy rate, because in general not every bed-place of these units is occupied;
- guests staying longer than two months are not included, because they are not considered to be tourists or visitors.

Boarding house

Chapters 4 and 5:

Tourist accommodation with at least five bed-places providing lodging accommodation, usually in single or double rooms, not on a night-to-night basis, where meals and other small consumptions may be provided for guests, but not for non-guests.

Campsites

Chapter 5

Campsites provide collective lodging facilities in enclosed areas for tents, caravans, trailers, mobile homes and shelters or cabins, with collective washroom and toilet facilities for. The figures cover tourist campsites with at least 20 bed-places.

Day trip

A day trip is a recreational activity for which a person is away from his or her usual environment for at least two hours, without an overnight stay.

Day trips include excursions departing from the usual environment (home, school, office, factory), and excursions departing from the homes of relatives or friends, if they are at home themselves, regardless of whether or not the night is also spent there. Day trips do not include visits to relatives or friends, and excursions starting from a holiday address: hotel, boarding house, bed & breakfast, apartment, holiday cottage, campsite, second home, caravan, camper.

A day trip may comprise at most three consecutive recreational activities, e.g. visiting a museum, making a round trip, dining. If there was more than one activity during the day trip, the activity that took the longest time is marked as the most important.

Each 'day trip' refers to one person. A family of four who visit an attraction together is counted as four day trips.

Destination

The holiday destination is the country where the largest number of nights was spent. The destination of domestic holidays is indicated by municipality codes. Holidays abroad (outbound holidays) use country codes, and tourist regions of some countries. If an equal number of nights is spent at two or more locations, the destination furthest away from the respondent's home is taken.

For day trips the destination is the place where the visitor has been. If the visitor went to more than one place, the place that is furthest away from the place of departure is used. If a respondent did not know the name of the place, the name of the province is used.

Domestic tourism

Domestic tourism comprises the activities of residents of a given country travelling to and staying in places only within that country but outside their usual environment.

Employment

Table 9.6 provides an insight into the employment situation in the tourism and recreation industry. The data are derived from the employment and earnings survey (*Enquête Werkgelegenheid en Lonen, EWL*). The purpose of this survey is to collect information on the level, development and distribution of jobs, wages earned and employee working hours. Statistics Netherlands' StatLine database has detailed figures on economic activities of employees. Data were selected from this

source on the number of jobs in various branches of industry based on the guidelines of the Tourism Satellite Accounts of the European Union. This selection resulted in the first column of the table.

Employees are persons working for a wage or salary. As an employee may work for more than one enterprise, the data present the total number of *jobs of employees*, not the total number of employees. All jobs are counted, irrespective of the weekly working hours. As manager-shareholders are also counted in these statistics, while self-employed persons are not, the figures do not represent the complete employment situation.

Data on several branches of the tourism industry are lacking because of confidentiality regulations.

Expenditure of households

See: Household expenditure.

Group accommodation

Chapter 5:

An establishment providing lodging accommodation mainly to groups of persons (not families), with at least 20 bed-places, arranged in rooms, dormitories, cottages, dwelling-type units and/or tents that tourists may have to share with 'strangers'. These include farmyard campsites, holiday homes (for children), holiday camps, scout camps, ecological/nature camps, marina lodgings, accommodations belonging to riding schools.

Guest

See: Tourist.

Holiday cottage park

Chapters 4 and 5:

Collective lodging facility with at least 20 bed-places under common management, such as a cluster of holiday cottages arranged as dwelling-type accommodation and providing limited hotel services (not including daily bed-making and cleaning). Also includes holiday apartments without hotel service, often located in an apartment building.

Not included in this definition are:

- Groups of individually owned second homes which are generally not for rent through a common manager.
- Holiday homes with full hotel service; these are included under hotels.

Holiday expenditure

This covers the spending specifically on the actual holiday, i.e. on transport, lodging, food, and other spending directly related to the holiday such as

insurance, entrance fees, souvenirs, photo and film material. Spending on durable recreational consumer goods such as caravans, boats, camping equipment, etc. is not included as it cannot be charged to one holiday. The same applies for the rent of a permanent campsite pitch or berth that may be used for an unknown number of holidays.

Holiday length

The total length of a holiday measured in days, including the days of departure and of return.

Holiday (long)

Until 2002: Stay away from home for leisure or recreation purposes with at least four consecutive nights spent away from home but not at the home of relatives or friends.

From 2002 onwards: Stay away from home for leisure or recreation purposes with at least four consecutive nights spent away from home. Stays at the home of relatives or friends abroad are also included. Stays at the homes of relatives or friends in the Netherlands are not included, unless the habitual occupants were away from home for all or most of the time.

Holidaymaker

A person who is on holiday. Every holiday has one holidaymaker.

Hotel

Chapters 4 and 5:

Tourist accommodation with at least 5 bed-places providing not only lodging accommodation, usually in single or double rooms, on a night-to-night basis, but also certain services including room service, daily bed-making and cleaning of sanitary facilities. A hotel may provide meals and other small consumptions to guests as well as to non-guests. This category includes apartment-hotels providing hotel services.

Hotel services

These comprise cleaning the room and making beds during a hotel stay. Other services may be reception, room and telephone services.

Household expenditure

Household expenditure consists of the value of goods and services purchased during the period under review by resident households (total retail price) in the Netherlands or abroad to satisfy individual needs and desires (non-productive ends). This includes consumption-related transfers to government and to non-profit institutions. Payments that are deductible from the gross income, such as

premiums for health insurance and alimony, are not part of expenditure, nor are expenses for savings and investment. Moreover, mortgages and the purchase of a house are not part of household expenditure, but the gross economic rent value of owner-occupied houses is included. The gross rent value is the rent that would be due if the house were rented. The definition of rental value was changed in the Budget Survey 2000 (see below).

Household expenditure is classified by function: goods and services satisfying specific needs are grouped together. Thus petrol expenses are grouped with transport and communication, and rents with housing. Budget surveys are subject to underreporting in some categories, e.g. hotels and restaurants, recreation, alcoholic beverages and tobacco consumption.

The definition of the *rental value of the house* was changed in the 2000 Budget Survey. In the 1990s these figures were based on valuations by real estate agents. From the 2000 Budget Survey, the calculation of rental value links up with that in the National Accounts; it is now calculated on the basis of the rent of a comparable rented house according to nine characteristics. More details on the method of calculation can be found in Statistics Netherlands' database StatLine: [www.cbs.nl/StatLine/ Labour_income and social security/ Consumption/ Actual individual consumption households](http://www.cbs.nl/StatLine/Labour_income_and_social_security/Consumption/Actual_individual_consumption_households).

Inbound tourism

Inbound tourism comprises the activities of non-residents in a country travelling to and staying in places in that country.

Length of a day trip

The length of day trips is calculated from the times of departure and arrival provided by the person making the day trip. A day trip lasts for at least two hours.

Long holiday

Absence from home for leisure or recreation purposes with at least four consecutive nights spent away from home. Stays at the home of relatives or friends abroad is also included. Stays at the home of relatives or friends in the Netherlands is not included unless the habitual occupants are away from home for all or most of the time.

Means of transport

The interview question in the Continuous Holiday Survey relates only to the means of transport used for the largest distance during the outward journey. In the classification of the means of transport the category 'boats' includes yachts, cabin cruisers, and sea and river cruise ships. Ferries either constitute a separate category, or are included in 'other means of transport'.

Occupancy rate

See: Bed-place occupancy rate.

Organised trip

A holiday for which lodging and/or transport was booked through a travel agent or tour operator, the national motoring organisation ANWB, a bank, post office, tourist office, department store, booking agency of a chain of hotels or holiday cottages.

Outbound tourism

Outbound tourism comprises the activities of residents of a given country travelling to and staying in places outside that country.

Overnight stay

Chapters 4 and 5:

Each night that a tourist spends in a tourist accommodation; excludes regular hotel and boarding house guests, and persons renting a fixed campsite pitch or permanently renting a holiday cottage.

Participation

The proportion of the population (or a population category) who took at least one holiday during the period under review.

Non-guest

A hotel visitor who does not stay overnight.

Recreational activities (Day trips)

All leisure activities. Examples: a day trip to the beach or an amusement park, walking, playing sports, visiting a museum, theatre or bar, a boat trip, singing in a choir, dining, shopping.

Season

In the Continuous Holiday Survey, the summer encompasses 22 weeks in the months May up to and including September. The winter covers the remaining 30 weeks.

Winter: October–April of the following year

Summer: May–September

For the Day trip survey the following definition of seasons was used:

Winter: December 2006–February 2007;

Spring: March 2007–May 2007;

Summer: June 2007–August 2007;

Autumn: September 2007–November 2007.

Short holiday

Stay away from home for leisure or recreational purposes with a minimum of one and a maximum of three consecutive nights spent away from home. Stays at the home of relatives or friends abroad are included. Stays at the homes of relatives or friends in the Netherlands are not included unless the habitual occupants were away from home for all or most of the time.

Tourism

The activities of persons travelling to and staying in places other than their usual environment for less than one consecutive year for leisure, business and other purposes, and whose main purpose of the trip is other than an activity remunerated from within the place visited.

Foreigners who come to the Netherlands to work and are paid by people, organisations or businesses in the Netherlands are not counted as tourists. Business travellers and conference visitors are counted as tourists. Travellers who commute or transport goods, and travelling salesmen are excluded. Day visitors can be distinguished from tourists who stay for more than one day.

A person's usual environment is the direct vicinity of his or her home and place of work or study and other places they regularly visit.

This definition is internationally accepted, but very general. Every country completes it with its own criteria of frequency, time and/or distance. In the Netherlands two criteria must be met: (1) trips take more than two hours, and (2) are made for leisure or business purposes outside the usual environment.

Tourist (guest)

Chapters 4 and 5:

A tourist is a visitor who spends one or more consecutive nights in a tourist accommodation.

The following persons are not included in the statistics:

- regular guests: visitors who spend more than two months in a hotel or boarding house;
- visitors who have rented a fixed campsite pitch or a holiday cottage for more than two months;
- asylumseekers, even if they stay in a lodging accommodation for less than two months.

Every month all tourists who departed in that month are counted, irrespective of the month in which they arrived. The same person may be counted more than once in the same tourist accommodation or in different accommodations.

Tourist accommodation

Chapters 4 and 5:

Any place, indoors or outdoors, equipped for and in use as a place where guest (tourists) can pay to stay overnight. One establishment may offer several types of accommodation. This publication includes the following types of tourist accommodation: hotels and boarding houses, including youth accommodations; other tourist accommodations comprising group accommodations, holiday dwellings, tourist campsites and combinations of these accommodations.

Mixed accommodation types

Tourist accommodations sometimes combine more than one type of accommodation. If in such cases the bed-place capacity exceeds the minimum required for any type of accommodation, each type in the combination is treated separately as hotel, holiday dwelling, campsite or group accommodation.

Tourist traffic

Since 2002 financial data on inbound and outbound tourism are no longer compiled by *De Nederlandsche Bank* (the Dutch central bank), but by Statistics Netherlands. Statistics Netherlands publishes quarterly data on tourist receipts and tourist expenses in relation to the main partner countries, broken down into travel for leisure and travel for business purposes. The item tourist traffic within the services classification differs from most international services in that the consumer defines the character of the traffic. The consumer or traveller/visitor enters another economy in order to acquire goods and/or services. Therefore, unlike most other services, tourist traffic is not a specific product, but a range of goods and services that the visitor uses abroad. Outbound tourism is the import of the service: the Dutch visitor abroad. Inbound tourism is the export of the service: the foreign visitor in the Netherlands.

A *visitor* is any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for a period of less than 12 months.

Tourist traffic comprises all goods and services purchased during the trip. The most common goods and services are lodging, food, drinks, transport services and leisure within the countries visited, and presents, souvenirs and other articles bought for own use by the visitor or taken home from the visited country. International passenger traffic is excluded, as it is part of transport services. Holidaymakers often pay one price for the whole holiday package and thus cannot distinguish between spending on lodging and that on transport. Statistics Netherlands has quantified correction factors in consultation with the travel industry for this phenomenon.

Inbound tourist traffic

As there is as yet no proper source for data on the level of spending by visitors to the Netherlands, Statistics Netherlands uses data from the Dutch central bank.

2001 figures were extrapolated for 2002 using data from the statistics of accommodation establishments and value changes of private expenses of inbound visitors in the Netherlands according to the National Accounts.

Tourist holiday

Holiday in which mainly tourist accommodation is used.

Type of accommodation

Chapters 1, 2 and 3:

If a holidaymaker uses more than one type of lodging accommodation, the type in which he or she spends most nights is taken.

Seasonal types of accommodation include summer and holiday cottages, second homes, boats, caravans (touring and stationary), trailer tents and tents owned by the household.

Tourist accommodation is classified as follows:

- Home of relatives or friends
- Private home
- Hotel
- Boarding house, bed & breakfast
- Flat/apartment
- Holiday cottage/home (rented)
- Tent
- Caravan, trailer tent, camper
- Boat, ship (cruise vessel, rented yacht or cabin cruiser)
- Youth hostel or other group accommodation
- Other types of accommodation.

Unorganised trip

A holiday:

- for which accommodation is booked directly with the owner or manager;
- for which no accommodation or transport was booked before the day of departure;
- in a second home or permanently rented residence.

Water sport club and organisation

Club or organisation with members that practice a form of water sport such as sailing, rowing, surfing, waterskiing or motorboat sailing. Sports like fishing, ice sailing, swimming or diving are not included here.

Yacht-basin, developer of yacht-basins

Chapter 10:

A company or enterprise that exploits of one or more yacht-basins as main purpose.

A yacht-basin is an accommodation with summer berths or passer-by berths.

Youth accommodation

Chapters 4 and 5:

Youth hotel or youth hostel.

Youth hostel

A tourist accommodation with at least five bed-places catering mainly for young guests, offering accommodation to groups as well as to individual persons in rooms or dormitories that may have to be shared with 'strangers'.

Youth hotel

A tourist accommodation with at least five bed-places catering mainly for young guests, offering accommodation to individual persons in rooms not shared with 'strangers'.

Surveys

As the figures in *Tourism and recreation in figures* are derived from several surveys, figures on the same subject may differ. Both the section on tourist traffic in the Balance of payments and the Inbound tourist survey, for example, publish figures on spending by foreign tourists in the Netherlands. The latter figure refers to foreign tourists in tourist accommodations in the Netherlands. The Balance of payment figures also include expenditure by other categories of foreign tourists, such as non-residents owning a second house or boat, people on cruises or other boat trips, foreigners visiting relatives and friends, and transit tourists. Differences in definitions and methods largely explain the observed variation in results. This is also the case for figures on overnight stays from the Continuous Holiday Survey and the Survey on tourist accommodations.

Break in the time series of the Continuous Holiday Survey 2002

The Continuous Holiday Survey aims to present a picture of short and long holidays taken by the Dutch population.

This survey was redesigned in 2002. As a consequence the results for the holiday year 2002 and later are not completely comparable with those of earlier surveys. The definition of holidays was broadened in the new design. One of the changes is that from 2002 onwards, stays with relatives or friends abroad are included. Moreover, the starting date of the holiday year was brought forward by two months: holiday year 2002 started on 1 October 2001.

Because of changes in the questionnaire, some characteristics of the holidays and holidaymakers were altered, creating a difference with the former design. Another difference is the method of data collection. The new Continuous Holiday Survey

uses Capi@Home: respondents fill in the questionnaires on their own computers and send them to TNS-NIPO (the enterprise that carries out the survey). The former Continuous Holiday Survey used paper questionnaires.

Day Trip Survey 2006–2007

The Day Trip Survey aims to present a picture of same day visits in the Netherlands with all their aspects. The survey is a five yearly telephone survey held among a sample of the Dutch population. Information about date, time, place of departure and destination, activities, members of the group on the day trip, means of transport, and spending per are collected for each day trip. Day trips taken from a holiday location are not included in the survey. The 2006/'07 survey took place in the space of one year, from October 2006 to September 2007.

Population

The target population for the Day Trip Survey is the resident population of the Netherlands, irrespective of age, excluding persons in institutional households (e.g. nursing homes, homes for the elderly, prisons). Every two weeks a new sample is drawn from the municipal population registration. The sample size was determined taking into account losses as a result of non-response and non-availability of telephone numbers (unlisted numbers, mobile phones).

In the 2006/'07 survey, 21,500 persons were asked to participate; 1,100 persons actually took part.

Participation in the survey

The survey consists of two parts. First a recruitment interview is held in which persons from the sample are asked to keep a diary of their day trips for two weeks. If they are willing to participate, the interview is continued with general questions about their participation in recreational activities and about their background.

The second part comprises two measurements of the day trips made. Information about date, time, place of departure and destination, activities, members of the group on the day trip, means of transport, and spending per are collected for each day trip. Day trips taken from a holiday location are not included in the survey.

For respondents younger than 12 years, the questions were answered by a parent or guardian. Children aged between 12 and 16 were allowed to answer themselves, but they could also let their parents answer the questions.

Raising procedures

To raise the results to the overall population, the distribution in the sample was converted to conform with the overall population in terms of age, sex, degree of urbanisation and size of household. This reweighting took place for each of the 24 groups. In this way the lower response rate during the summer season was corrected for.

Accuracy

As the survey is sample based, the results are subject to margins of error. These should always be taken into account when interpreting the results.

Comparability with earlier surveys

The results of the Day Trip Survey 2006/'07 are comparable with the earlier surveys of 1990/'91 and 1995/'96 and 2001/'02.

Tourist accommodation survey

The tourist accommodation survey is a monthly survey that aims to present a picture of the number of guests and their overnight stays. There are around 7,500 dwellings that provide accommodation in the Netherlands. 2,300 of the dwellings are included in the survey and receive a questionnaire monthly.

Tourism Satellite Account

The Tourism Satellite Account (TSA) of the National Accounts (NA) aims to describe tourism in terms of the concepts, definitions and results of the National Accounts. This makes it possible to compare tourism with the rest of the economy. Using the methodology of the Recommended Methodological Framework (RMF)¹⁾ international comparisons are also possible. The emphasis of the RMF methodology is on the *use* of goods and services by tourists. In order to be able to use the available sources, it was first necessary to define 'tourism'.

Tourism/visitor

The RMF defines tourism as 'the activities of visitors travelling for leisure, business and other purposes'. This implies that a 'visitor' is 'any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for less than 12 months and whose main purpose of the trip is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited'. In this project only reason and duration are taken into account as criteria to determine whether a person travels outside his/her 'usual environment'. If a person has a tourist motive to travel and the length of his/her trip exceeds 2 hours then that person is considered to be a visitor.

In accordance with the RMF, several types of tourism can be distinguished: leisure²⁾ trips (leisure tourist) and business trips (business tourist). If the duration of the trip, same-day or overnight stays, is also taken into account, the following combinations can be distinguished:

Types of tourism

Same-day visits		Overnight stays	
leisure	business	leisure	business

Tourism goods and services

Characteristic tourism goods and services are defined as 'products and services, which, in the absence of visitors, in most countries would probably cease to exist in meaningful quantity or for which the level of consumption would be significantly reduced and for which it seems possible to obtain statistical information'. The main categories in this group are:

- Hotels, etc.
- Restaurants, etc.
- Transport services
- Travel agencies, etc.
- Cultural services
- Sports and other recreational services
- Other tourism services.

The supply table (9.4) presents the production of characteristic tourism goods and services. The TSA investigates total production of those (goods and) services and which part is consumed by tourists.

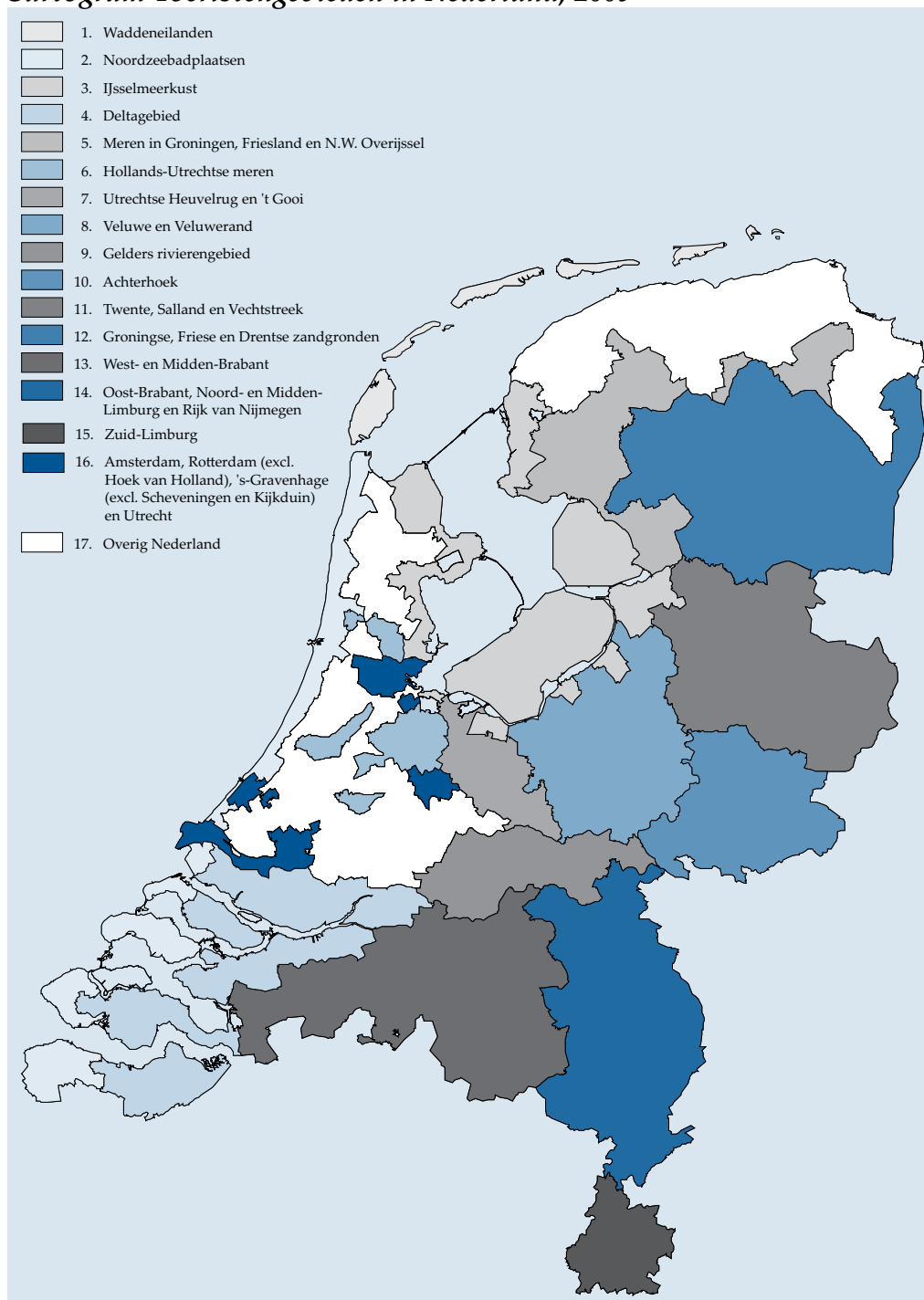
The use table (9.4) presents total consumption by domestic and inbound tourists within the Netherlands (and a small part outside the Netherlands).

The tourism Gross Domestic Product (table 9.4) is equal to the value added generated by tourism services, provided they are part of the final consumption, including the balance of product-related taxes and subsidies.

Notes in the text

- ¹⁾ UNSD *et al.*, 2001, *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*, United Nations Statistics Division, World Tourism Organisation, Statistical Office of the European Communities (Eurostat) and Organisation for Economic Co-operation and Development, New York, Madrid, Luxemburg, Paris (RMF).
- ²⁾ Leisure includes purposes such as recreation, holiday, visiting friends and relatives, health treatment or pilgrimages.

Cartogram Toeristengebieden in Nederland, 2009

Register

A

aanbod van toeristische diensten 118
aankomsten, geregistreeerde 109
activiteit 97–102, 107
Afrika 76–81
Amerika 76–81
amusement en cultuur 118
Anne Frank huis 106
appartement 25, 48, 49, 55
Artis, Aquarium, Planetarium 106
Attractie /-park bezoeken 97–102, 106, 107
Australië en Oceanië 76–81
auto 11, 83, 101
 bij binnenlandse vakanties 27–29
 bij buitenlandse vakanties 49–52, 55
Azië 76–81
 zie ook: Verre Oosten

B

banen van werknemers 119
bed & breakfast *zie:* pensions
bedrijfstakingen, -klassen 119
België
 gasten uit 76–82
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 45–47, 51–54, 56, 59
 ontvangst uit reisverkeer uit 115
beroepsbevolking 11
bestedingen
 aan ontspanning 92
 van buitenlandse gasten 12, 116
 zie ook: uitgaven
bevolking 11
bezettingsgraad 84, 88
bezit van duurzame gebruiksgoederen 94
binnenlands toerisme 116
binnenlandse toeristische vakanties 21
binnenlandse vakanties hfds 1, 2

binnensporten 93
bioscoopbezoek 90
boot 25, 27, 28, 48, 94
bos, oppervlak 11
bruto binnenlands product 11, 113, 116
buitenlandse gasten hfds 4
 bestedingen van 12, 116
 land van herkomst 76–82
 naar soort vervoermiddel 83
 per maand 68–70
 per provincie 70–73
 per toeristengebied 74, 75
 type logiesaccommodatie 67, 68, 71, 73, 82, 83
buitenlandse vakanties 11–15, hfds 3
 naar land van bestemming 11, 46, 47, 51–54, 56–66
 naar soort verblijf 48, 49
 per seizoen 15–17, 45–47, 52, 53, 57–66
 uitgaven aan 17, 54, 55
buitensporten 93
Burgers' Zoo 105

C

cafébezoek 91, 97, 98, 101, 102, 107
Canada 78, 79, 115
caravan, vouwwagen, camper 94
 binnenlandse vakanties met 25–27, 29
 buitenlandse vakanties met 48, 49, 55
Carbon footprint
Caribisch gebied 46, 47, 51, 56
concertbezoek 93, 97, 98, 101, 107
consumentenprijsindex 92
consumptiekosten 107
CO₂ 119–135
cultuur 90
cultuur, sport en recreatie,
 werkgelegenheid in 119

D

dagtochten 12, hfd's 7, 116, 118
dans- en discoavonden, bezoek aan 91
deelname aan
 vakanties 11, 13, 14, 18, 19, 109
 vrijtijdsactiviteiten 90–91, 93
Denemarken
 gasten uit 76–81
 internationaal toerisme 110–113
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 56
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115
 zie ook: Scandinavië
denksport 90
Dierenpark Amersfoort 106
dierentuinen 90, 106, 119
Diergaarde Blijdorp 106
doe-het-zelfen aan eigen woning 90
Dolfinarium 108
doorreis 82
Duinrell 106
Duitsland
 gasten uit 76–82
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 45–47, 51–54, 56, 58
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115
duur van
 binnenlandse vakanties 21, 25–30, 32–43
 buitenlandse vakanties 45, 48, 49, 56–66
 dagtochten 102
 zie ook: korte vakanties, lange vakanties
duurzaamheid

E

echtparen met / zonder kinderen 84, 86
eco-efficiency 119–135
eenpersoonshuishoudens 11
 zie ook: alleengaanden
Efteling 106
Egypte 46, 47, 51, 56
entree- en deelnamekosten 107

F

familie- en vriendenbezoek 82
fiets 27, 28
fietsen als recreatie 93, 97, 98, 101, 102, 107
film, toneel, concert e.d. bezoeken 90, 97, 98, 101, 102, 107
Finland 78, 79, 115
 internationaal toerisme 109–113
 zie ook: Noorwegen-Zweden-Finland, Scandinavië
Frankrijk
 gasten uit 76–82, 84
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 45–47, 51–54, 56, 57
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115

G

gasten 12
gebruik van toeristische diensten 118
georganiseerde reizen 28, 51, 52
geslacht 93, 119
gezellige middag of avond 12, 91
golfen 93, 97, 98, 101, 102, 107
Griekenland
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 54, 56, 65
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115
groepsaccommodaties 12, 25, 48, 84, 85, 89
Groot-Brittannië
 gasten uit 76–82
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 45–47, 51, 52, 54, 56, 64
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115

H

herfst 98
hobby's 90, 97–102, 107

Hongarijë 46, 47, 51, 56
 horeca-uitgaven 117, 118
 hotels 25–27, 29
 Nederlanders in buitenlandse 48, 49, 55
 hotels, cafés en restaurants, prijsindex 92
 hotels en pensions
 buitenlandse gasten in 12, hfd 4
 gebruik van Nederlandse
 slaapplaatsen in 12, 84, 85, 87–89
 werkgelegenheid in 119
 huishoudens 11, 18, 92
 huisjescomplexen 12, 84, 85, 89

I

Ierland 78, 79, 115
 internationaal toerisme 109–113
 individuele sporten 93
 inkomend toerisme 116
 internationaal toerisme hfd 8
 interne toeristische consumptie 118
 invoer 117
 Italië
 gasten uit 76–81
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 53,
 54, 56, 63
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115

J

jaargetijde 98
 zie ook: seizoen
 Japan 78, 79, 115
 jeugdaccommodaties *zie:* hotels en pensions
 jeugdherberg 25, 48

K

kampeerterreinen 12, 84, 85, 89, 119
 kantines en catering 119
 Keukenhof 106
 Koningin Julianatoren 106
 korte vakanties 11, 13, 14, 15
 binnenlandse 14, 21, 22, 25, 27, 28

buitenlandse 45, 48, 49, 52
 naar bestemming 22, 30, 45, 52
 uitgaven aan 54
 kranten, boeken en schrijfwaren, prijsindex 92
 kunstbeoefening, werkgelegenheid in 119

L

land van bestemming 45–47, 51–54, 56–66
 land van herkomst 76–82, 89, 115
 lange vakanties 11, 13, 14
 binnenlandse 15, 21, 23, 25, 27, 28
 buitenlandse 15, 16, 45, 46, 48, 49, 51, 53
 naar bestemming 23, 30, 46, 51, 53
 uitgaven aan 54
 leeftijd 11, 18, 90–91, 93, 99
 ligplaats
 logiesaccommodaties 116, 117
 buitenlandse gasten in 12, hfd 4
 gebruik van Nederlandse 12, hfd 5
 naar type 67, 68, 73, 82–89
 zie ook: verblijf, soort
 Luxemburg 115
 gasten uit 78, 79
 Nederlanders op vakantie in 45–47, 51, 56

M

maaltijd en dranken 117, 118
 maand, buitenlandse gasten per 68–70
 overnachtingen per 85, 86
 Madurodam 106
 marktaandeel 109
 meerpersoonshuishoudens 11
 milieubelasting van vakanties van
 Nederlanders 119–135
 milieulabels 123
 motief van verblijf 82
 museumbezoek 90

N

natuur 11, 90
 niet-ingezetenen 118

- Nieuw-Zeeland 78, 79
 Noorder Dierenpark 106
 Noorwegen
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 109–113
 Noorwegen-Zweden-Finland
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 53, 56
 zie ook: Scandinavië
- O**
 ontspanning 90–92
 ontvangsten uit reisverkeer 110–113, 115
 Oostenrijk
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 53, 54, 56, 61
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115
 openbaar vervoer 101
 zie ook: trein
 oppervlakte 11
 organisatievorm 28, 51, 52
 Ouwehands Dierenpark 106
 overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties 12, 84–89
 overnachtingen van buitenlandse gasten 12, 89
 naar land van herkomst 77, 79, 81, 82
 per maand 69, 70
 per provincie 72, 73
 per toeristengebied 75
 type logiesaccommodatie 12, 67, 73, 82, 83
 overnachtingen van Nederlanders 12, 89
 naar land van bestemming 47, 57–66
 naar soort verblijf 26, 27, 49
 per provincie 30–43
 per toeristengebied 24
- P**
 pakketreizen, prijsindex 92
 pension, bed & breakfast 25, 48
 personenvervoer, werkgelegenheid in 119
 Polen 78, 79
 Portugal 115
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 56
 pretparken, bezoek aan 90, 106
 provincie, cijfers per – over:
 binnenlandse vakanties 30–43
 buitenlandse gasten 70–73
 gebruik van logiesaccommodaties 86–88
 dagtochten 100, 103–105
- R**
 Recreatiedruk per provincie 120–121
 recreatie- en cultuur diensten, prijsindex 92
 recreatief winkelen 97–102, 107
 recreatieterreinen, oppervlakte 11
 reiskosten, bij dagtochten 107
 reisorganisaties 117, 118
 reisverkeer, internationaal
 ontvangsten uit 111–113, 115
 uitgaven aan 111
 reisverkeersbalans 12, 115
 reserveren, wijze van 83
 restaurant, bezoek aan 12, 91
 rondvaarten Amsterdam 108
 Rusland enz. 78, 79
 Rijksmuseum 106
- S**
 Safaripark Beekse Bergen 106
 Scandinavië 82
 zie ook: Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland
 seizoen, cijfers per – over:
 binnenlandse vakanties 22–24, 30, 31
 buitenlandse vakanties 45–47, 57–66
 vakanties van Nederlanders 15–17
 seizoenrecreatieve logiesvormen 25–27, 29, 32–43, 48, 49, 55
 sexmuseum ‘Venustempel’ 106

slaapplaatsbezettingsgraad 84, 88
 Slagharen 106
 sociale klasse 19
 Spanje
 gasten uit 76–81
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 54, 56, 60
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115
 speeltuinen, bezoek aan 90
 sport en recreatie 117, 118
 sport en spel, bestedingen aan 92
 sportbeoefening 12, 90, 93
 per tak van sport 93
 sportieve recreatie 97–102 107
 sport(wedstrijden) zien 97– 102, 107
 subsidies min belastingen 117
 surfplank 94

T

teamsporten 93
 tent, bungalowtent 25, 26, 29, 48, 49, 55
 theaters, werkgelegenheid 119
 toeren 97–102, 107
 toerisme en recreatie, werkgelegenheid 119
 toeristengebied 22–24, 74, 75, 151
 toeristisch aandeel 117
 toeristische bestedingen 116
 toeristische dagtochten 116
 toeristische diensten 117, 118
 toeristische logiesvormen 25–27, 29, 32–43, 48, 49, 55
 Toeristisch-recreatieve goederen 116
 toeristische voetafdruk
 toeschouwers sportwedstrijden 97–102, 107
 toneel, bezoek aan 90
 touringcar 27, 28, 49–52, 55, 83
 trein 27–29, 49, 50, 55, 83
 zie ook: openbaar vervoer
 trimmen, hardlopen, fitness 93, 97, 98, 101, 102, 107
 Tsjechië

gasten uit 78, 79
 Nederlanders met vakantie in 46, 47, 51, 53, 56
 Turkije
 gasten uit 78, 79
 Nederlanders met vakantie in 46, 47, 51, 56, 62
 TV kijken 12, 91
 tweede woning, vakantiehuisje 94

U

uitgaan 88, 93–99, 104,
 uitgaand toerisme, bestedingen 113
 uitgaven
 aan dagtochten 107, 116
 aan reisverkeer 12, 111
 aan vakanties 17, 29, 54, 55
 in buitenland 54, 55
 naar categorie 81, 82
 zie ook: bestedingen
 uitstapjes in vrije natuur 12, 90

V

vakantie
 frequentie 14, 91
 motief van verblijf 82
 prijzen van 92
 vakantieduur
 binnenlandse vakanties 21, 25–28, 30, 32–43
 buitenlandse vakanties 45, 48, 49, 56–66
 vakantieduur, gemiddelde 17, 21, 29, 45, 55
 vakanties van Nederlanders
 binnenlandse hfds 2, 92
 buitenlandse hfds 3, 92
 deelname aan hfds 1
 vakanties, kamperen en weekendbesteding
 in huishoudbudget 92
 Van Goghmuseum 106
 verblijf, soort 25–27, 29
 op buitenlandse vakanties 48, 49, 55
 per provincie 32–43

zie ook: logiesaccommodaties
 verblijfsduur, gemiddelde 68, 85
 Verenigde Staten
 gasten uit 78, 79, 82
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 56
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115
 Verre Oosten 46, 47, 51, 56
 zie ook: Azië
 vervoermiddel voor
 binnenlandse vakanties 27–29
 buitenlandse gasten 83
 buitenlandse vakanties 49–52, 55
 dagtochten 101
 vervoersdiensten 117, 118
 voorjaar 97
 vliegtuig 49–52, 55, 80
 vrijetijdsbesteding 12, hfd 6

W
 wandelen 93, 97, 98, 101, 102, 107
 water, oppervlak 11
 werkgelegenheid in toeristische sector 119
 werklozen 11
 winterperiode 22–24, 30, 31, 45–47, 57–66, 98
 wintersportvakanties 52, 53

woning van familie, vrienden of kennissen 48, 49, 55
 woning van andere particulier 25, 48, 49, 55

Z

Zaanse Schans 106
 zakelijke dagtochten *en* verblijven 116, 118
 zakenreis 82
 zingen, muziek maken 90
 zomerhuisje, vakantiebungalow, tweede woning 25–27, 29, 48, 49, 55
 zomerperiode 22–24, 30, 31, 45–47, 57–66, 98
 zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d. 97–102, 107
 Zweden
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 109–113
 ontvangsten uit reisverkeer uit 115
 zie ook: Noorwegen-Zweden-Finland, Scandinavië
 Zwitserland
 gasten uit 76–81
 internationaal toerisme 109–113
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 53, 56, 66

Index

A

accommodation, type of 25–27, 29
 domestic holiday trips per province 32–43
 outbound holiday trips 48, 49, 55
accommodations
 foreign tourists in Dutch chap 4
 use of Dutch chap 5, 117, 118
activity by type, on day trips 97–102, 107
admission fees, expenditure on 107
Africa 76–81
age 11, 18, 90–91, 93, 99
airplane 49–52, 55, 83
America 76–81
amusement and culture 117, 118
apartment 25, 48, 49, 55
area 11
attractions 97–102, 106, 107
Australia and Oceania 76–81
Austria
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 54, 56, 61
 international tourism 109–113
 tourist receipts 115
 tourists from 78, 79
Asia 76–81
 see also: Far East
autumn 98

B

bar, pub, café
 visits 91, 97, 98, 101, 102, 107
 employment in 119
bed place occupancy 84, 88
bed & breakfast 25, 48
Belgium
 Dutch on holiday in 45–47, 51–54, 56, 59
 international tourism 109–113
tourists from 76–82
berth

bike 27, 28
biking, on day trips 93, 94, 98, 99, 104
boarding houses 25, 48
 Dutch in foreign 48, 49
 see also: hotels and boarding houses
books, newspapers and magazines,
 price index 92
booking method 83
boat 25, 27, 28, 48, 94
business trip 82
business visitors 116, 118

C

campsites 12, 84, 85, 89, 119
Canada 78, 79, 115
car 11, 83, 101
 domestic holidays by 27–29
 outbound trips by 49–52, 55
caravan, folding trailer, camper 91
 domestic holidays with 25–27, 29
 outbound trips with 48, 49, 55
Caribbean 46, 47, 51, 56
cinema, going to 90
coach 27, 28, 49–52, 55, 83
concert, going to 90, 97, 98, 101, 107
consumption costs 106
consumer price index 92
country of destination 45–47, 51–54, 56–66
country of origin 76–82, 89, 117
CO₂ emission 119–135
culture 90
culture, sport and recreation, jobs in 119
Czech Republic
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 56
 tourists from 78, 79

D

dancing and discos, visiting 91
day trips 12, ch. 7, 116, 118

Denmark

- Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56
- international tourism 109–113
- tourist receipts 115
- tourists from 76–81

see also: Scandinavia

do-it-yourself work in the home 90

domestic holiday trips chap 1, 2

domestic supply 117

domestic tourist holiday trips 21, 116

duration, of day trips 102

see also: length of stay

Dutch citizens, tourism consumption 118

dwelling, of relatives or friends 48, 49, 55

dwelling, private 25, 48, 49, 55

E

eco-efficiency 119–135

employment in tourist sector 119

Egypt 46, 47, 51, 56

expenditure 92

international tourist – 12, 111

of foreign tourists 12

on day trips 107, 116

on holidays 12, 17, 29, 54, 55

F

family and friends, visits to 82

Far East 46, 47, 51, 56

see also: Asia

Finland 78, 79, 114

international tourism 109–113

See also: Norway-Sweden-Finland

food and beverages 117, 118

foreign tourists chap 4, 118

by country of origin 76–82

expenditure of 12, 116

by month 68–70

by province 70–73

by tourist area 74, 75

by type of accommodation 67, 68, 71, 73, 82, 83

France

Dutch on holiday in 45–47, 51–54, 56, 57

international tourism 109–113

tourist receipts 115

tourists from 76–82

G

games of skill 90

gender / sex 93, 119

Germany

Dutch on holiday in 45–47, 51–54, 56, 58

international tourism 109–113

tourist receipts 115

tourists from 76–82

golf 93, 97, 98, 101, 102, 107

going out 91, 97–102, 107

Greece

Dutch on holiday in 46, 47, 51, 54, 56, 65

international tourism 109–113

tourist receipts 115

tourists from 78, 79

Great-Britain

Dutch on holiday in 45–47, 51, 52, 54, 56, 64

international tourism 109–113

tourist receipts 114

tourists from 76–82

gross domestic product 11, 113, 117

group accommodations 12, 25, 48, 84, 85, 89

H

hobbies 93, 97–102, 107

holiday dwellings 94

holiday length, average 17, 21, 29, 45, 55

see also: length of stay

holiday traffic, international chap 8

holidays of the Dutch

domestic trips chap 2

frequency 14, 91

outbound trips chap 3

participation in chap 1

holidays, camp and weekend, spending in
 household budget 92
 holidays, long 11, 13, 14
 by destination 23, 30, 46, 51, 53
 domestic 15, 21, 23, 25, 27, 28
 expenditure on 54
 outbound 15, 16, 45, 46, 48, 49, 51,
 53
 holidays, short 11, 13, 14, 15
 by destination 22, 30, 45, 52
 domestic 14, 22, 25, 27, 28
 expenditure on 54
 outbound 45, 48, 49, 52
 see also: outbound trips
 hotels 25–27, 29
 Dutch in foreign 48, 49, 55
 hotel and catering, price index 92
 hotels and boarding houses 25–27, 29
 employment in 118
 foreign tourists in 12, chap 4
 use of Dutch – 12, 84, 85, 87–89
 households 11, 18, 92
 Hungary 46, 47, 51, 56

I

import 117
 individual sports 93
 indoor sports 93
 internal tourism consumption 117, 118
 international tourism chap 8
 Ireland 78, 79, 115
 international tourism 109–113
 Italy
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 54, 56,
 63
 international tourism 109–113
 tourist receipts 115
 tourists from 76–81

J

Japan 78, 79, 115
 jobs of employees in tourism 119

jogging, running, fitness 93, 97, 98, 101,
 102, 107

L

labour force 11
 land area 11
 leisure activities 12, 90–91
 leisure/ recreational shopping 97–102, 107
 length of stay
 domestic holidays 21, 25–28, 30, 32–43
 outbound trips 45, 48, 49, 56–66
 length of stay, average 68, 88
 Luxembourg
 Dutch on holiday in 45–47, 51, 56
 tourist receipts 115
 tourists from 78, 79

M

market share 110
 month, foreign tourists per – 68–70
 overnight stays per – 85, 86
 movies, theatre, concert etc. visiting 90, 97,
 98, 101, 102, 107
 multi-person households 11
 museum visits 90

N

nature area 11
 New Zealand 78, 79
 Norway
 international tourism 109–113
 tourists from 78, 79
 Norway-Sweden-Finland
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 56
 see also: Scandinavia

O

occupancy rate 84, 88
 organizing trips, way of 28, 51, 52
 outbound holiday trips 11–15, chap 3
 by country of destination 11, 46, 47, 51–54,
 56–66
 by type of accommodation 48, 49

- by season 15–17, 45–47, 52, 53, 57–66
- expenditure on 17, 54, 55
- outdoor sports 93
- overnight stays foreign tourists 12, 89
 - by country of origin 77, 79, 81, 82
 - per month 69, 70
 - per province 72, 73
 - by tourist area 75
 - type of accommodation 12, 67, 73, 82, 83
- overnight stays in Dutch accommodations 12, 84–89
- overnight stays of the Dutch 12, 89
 - by type of accommodation 26, 27, 49
 - per country of destination 47, 57–66
 - per province 30–43
 - per tourist area 24
- ownership of durable recreational items 94

P

- package tours, price index 92
- participation in
 - holidays chap 1, 109
 - leisure activities chap 6
- passenger transport, employment 119
- playground visits 90
- Poland 78, 79
- population 11
- Portugal 115
 - Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56
 - international tourism 109–113
 - tourists from 78, 79
- province, figures per – on:
 - day trips 100, 103–105
 - domestic holidays 30–43
 - foreign tourists 70–73
 - use of accommodations 86–88
- public transport 101
 - see also: train

R

- reason for stay 82
- recreation, area for 11

- recreation and culture,
 - price index 92
- recreational items, ownership 94
- renting cars 119
- restaurant, visits to 12, 91
- Russia etc. 78, 79

S

- sailboards and surfboards 94
- Scandinavia 82
 - see also: Denmark, Norway-Sweden-Finland
- season, figures by – on:
 - day trips 98
 - domestic holidays 22–24, 30, 31
 - holidays of the Dutch 15–17
 - outbound trips 45–47, 57–66
- seasonal types of accommodation 25–27, 29, 32–43, 48, 49, 55
- second home, holiday cottage 94
- singing, making music 90
- single household 11
- sociable meetings 12, 91
- social class 19
- Spain
 - Dutch on holiday in 46, 47, 51, 54, 56, 60
 - international tourism 109–113
 - tourist receipts 115
 - tourists from 76–81
- spectators sports competition / matches 97–102, 107
- sporting recreation 97–102, 107
- sports and games, expenditure for 92
- sports and recreation 117, 118
 - employment 119
- sports, practice of 12, 90, 93
 - by type of sport 93
- spring 98
- subsidies minus taxes 117
- summer house, bungalow 25–27, 29, 48, 49, 55

summer season 22–24, 30, 31, 45–47, 57–66, 98

sunbathe, swimming, picnic, day camp etc. 97–102, 107

surface area 11

sustainability

Sweden

- international tourism 109–113
- tourist receipts 115
- tourists from 78, 79
- see also*: Norway-Sweden-Finland, Scandinavia

Switzerland

- Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 56, 66
- international tourism 109–113
- tourist receipts 115
- tourists from 76–81

T

team sports 93

tent, family tent 25, 26, 29, 48, 49, 55

theatre, going to 90

tour operators and travel agencies 117, 118, 119

touring, on day trips 97–102, 107

tourism and recreation, employment in 119

tourism industries 117

tourism products and services 117, 118

tourism ratio 117

tourist accommodations 25–27, 29

- domestic holiday trips per province 32–43
- outbound holiday trips 48, 49, 55

tourist area 22–24, 74, 75, 151

tourist consumption 117

tourist expenditure 84, 85, 111, 116

tourist GDP 117

tourist receipts 111–113, 115

train 27–29, 49, 50, 55, 83

- see also*: public transport

transit 82

transport, mode of – , for:

- domestic holidays 27–29
- foreign tourists 83
- outbound trips 49–52, 55
- day trips 101

transport services 117, 118

travel agencies 117, 118

travel balance 12

travel costs, of day trips 107

trips in the open air 12, 90

Turkey

- Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56, 62
- tourists from 78, 79

U

unemployed 11

United States

- Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56
- tourist receipts 115
- tourists from 78, 79, 82

W

walking 93, 97, 98, 101, 102, 107

watching television 12, 91

water area 11

water sport clubs and organisations

winter season 22–24, 30, 31, 45–47, 57–66, 98

winter sports holidays 52, 53

woodland and nature area 11

Y

youth hostels 25, 48

yacht

Z

zoo 90, 107, 119

Enkele aanverwante onderzoeken en publicaties

In dit overzicht worden de titels vermeld van enerzijds regelmatig uitgevoerde onderzoeken, anderzijds papieren publicaties die meer gedetailleerde gegevens bevatten over (aanverwante) onderwerpen die in deze publicatie worden behandeld. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen CBS- en Overige onderzoeken, en tussen CBS-publicaties, NBTC-publicaties en publicaties van overige bronnen. Bij alle publicaties is de algemene titel vermeld, gevolgd door het jaartal van de meest recente papieren publicatie.

CBS-onderzoeken

Logiesaccommodaties 2008 (m, j).
Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS) (j).
Dagrecreatie 2006/'07 (5j).
Recreatie-instellingen 2008 (2j).
Sportclubs en sportscholen 2006 (3j).
Sportorganisaties 2006 (3j).
Watersport (exploitanten van jacht- en passantenhavens) 2006 (3j).
Watersportclubs en -veenigingen 2006 (3j).
Watersportinstructeurs, zeil- en surfscholen 2006 (3j).
Zwembaden en sportaccommodaties (exploitanten) 2006 (3j).

Overige onderzoeken

Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 2007 (Sociaal en Cultureel Planbureau) (4j).
Continu VakantieOnderzoek 2009 (m, j). In opdracht van de Stichting CVO vindt het Continu VakantieOnderzoek plaats, waarbij het veldwerk wordt uitgevoerd door TNS-NIPO.
Inkomend toerisme 2005 (5j).

CBS-publicaties (op papier)

Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2009 (j).
Vakanties van Nederlanders 2009 (j).

Barometer voor Horeca, Catering en Verblijfsrecreatie', een kwartaal-uitgave van het bedrijf Horeca en Catering en het Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS-publicaties (op internet: StatLine)

StatLine is de elektronische databank van het CBS, die u gratis kunt raadplegen. Deze databank bevat statistische informatie over vele maatschappelijke en economische on-

derwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Achter in deze publicatie zijn de titels vermeld van de publicaties die over logiesaccommodaties in StatLine zijn opgenomen.

De meest efficiënte manier om cijfers over toerisme en recreatie in StatLine te vinden is als volgt. Ga naar de internetsite <http://statline.cbs.nl> en druk op de knop 'thema's'. U krijgt dan de 'StatLine Webselector' op uw scherm. Door achtereenvolgens te dubbelklikken op de mappen 'Vrije tijd en Cultuur' en 'Toerisme' of 'Recreatie' of 'Sport' te klikken, komt u bij mappen met publicaties van gegevens over Toerisme (Vakanties, Logiesaccommodaties), Recreatie (waaronder een map Dagrecreatie), en Sport terecht. Voor een overzicht van vrijetijdsbesteding van personen kiest u achtereenvolgens de plussen voor 'Vrije tijd en Cultuur', en 'Tijdsbesteding en vrije tijd'.

Als u de gewenste publicatie aanklikt, verschijnen enkele tabbladen met onderwerpen, perioden en andere selectiemogelijkheden waaruit u telkens een keuze kunt maken om een eigen tabel samen te stellen. Vervolgens drukt u op 'Gegevens tonen'. U krijgt dan de gekozen tabel op het scherm te zien. Deze kunt u afdrukken of opslaan. Na boven de tabel op het pictogram met de diskette (tabel bewaren) te klikken, kunt u aangeven in welk formaat u de gegevens op wilt slaan. Voor nadere informatie en vragen over het gebruik van StatLine kunt u contact opnemen met de infoservice van het CBS, tel. 088 570 70 70, e-mail: infoservice@cbs.nl.

In het bijzonder voor cijfers en publicaties op het gebied van Toerisme en Recreatie hebben we een nieuwe internetservice. Deze service bestaat er uit, dat u middels een e-mail op de hoogte gebracht wordt van recente publicaties. In deze mail vindt u tevens de directe link naar de publicatie die dan verschenen is. Mocht u deze vorm van informatie op prijs stellen, stuur dan een e-mail met uw verzoek naar statistieklogies@cbs.nl. U ontvangt dan de aankondigingen van de publicaties die verschijnen.

NBTC-publicaties (voorheen TRN-publicaties)

zie www.holland.com.

Overige publicaties

Buitenlandse toeristen in Nederland 1999 (Ministerie van Economische Zaken, CBS en TRN; verkrijgbaar bij NBTC).

NHTV publicaties: www.nhtv.nl

NRIT publicaties: www.nrit.nl

Kwartaalbericht Nederlandsche Bank (kw).

OECD publicaties: zie www.oecd.org, directorate Science, Technology & Industry, Industry Issues – Tourism.

Rapportage Sport 2008 (Sociaal en Cultureel Planbureau). Zie ook www.rapportage-sport.nl.

Trendrapport toerisme en recreatie 2009 (Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme) (j).

Yearbook of tourism statistics 2009 (WTO) (j).

De publicaties van het CBS kunnen besteld worden bij de bestelservice van het CBS te Heerlen, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen, fax (045) 570 62 68 of e-mail verkoop@cbs.nl. Alle publicaties zijn ter inzage of kunnen in bruikleen worden verkregen bij de bibliotheek van ons Bureau in beide vestigingen. Tevens kunnen daar publicaties tegen contante betaling worden gekocht. Statistische informatie is ook te vinden op de website van het CBS www.cbs.nl; gegevens zijn ook direct op te vragen via statline.cbs.nl.

De publicaties van NBTC/TRN kunnen besteld worden bij het hoofdkantoor in Leidschendam, Postbus 458, 2260 MG Leidschendam, tel. (070) 370 57 05, fax (070) 320 16 54.